S. 496

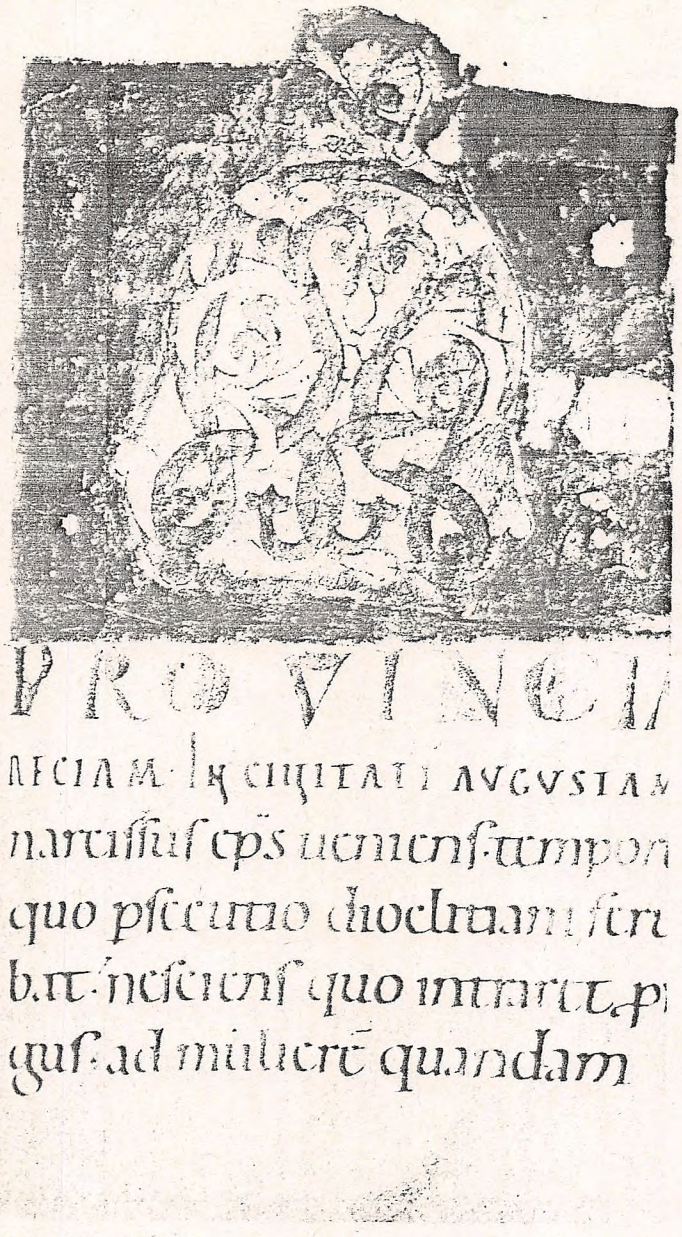

Abb. 3 Wien 573, fol.91^{r}, Conversio S. Afrae c. 1, Augsburg, saec. XI^{2}
(= A. MERTON, Die Buchmalerei [Anm. 3], tab.91,1).

W. Berschin, Gab es eine Augsburger Buchmalerschule des XI. Jhs.?
in: Hersch., Kirche, Kultur. FS F. Prinz (1993)

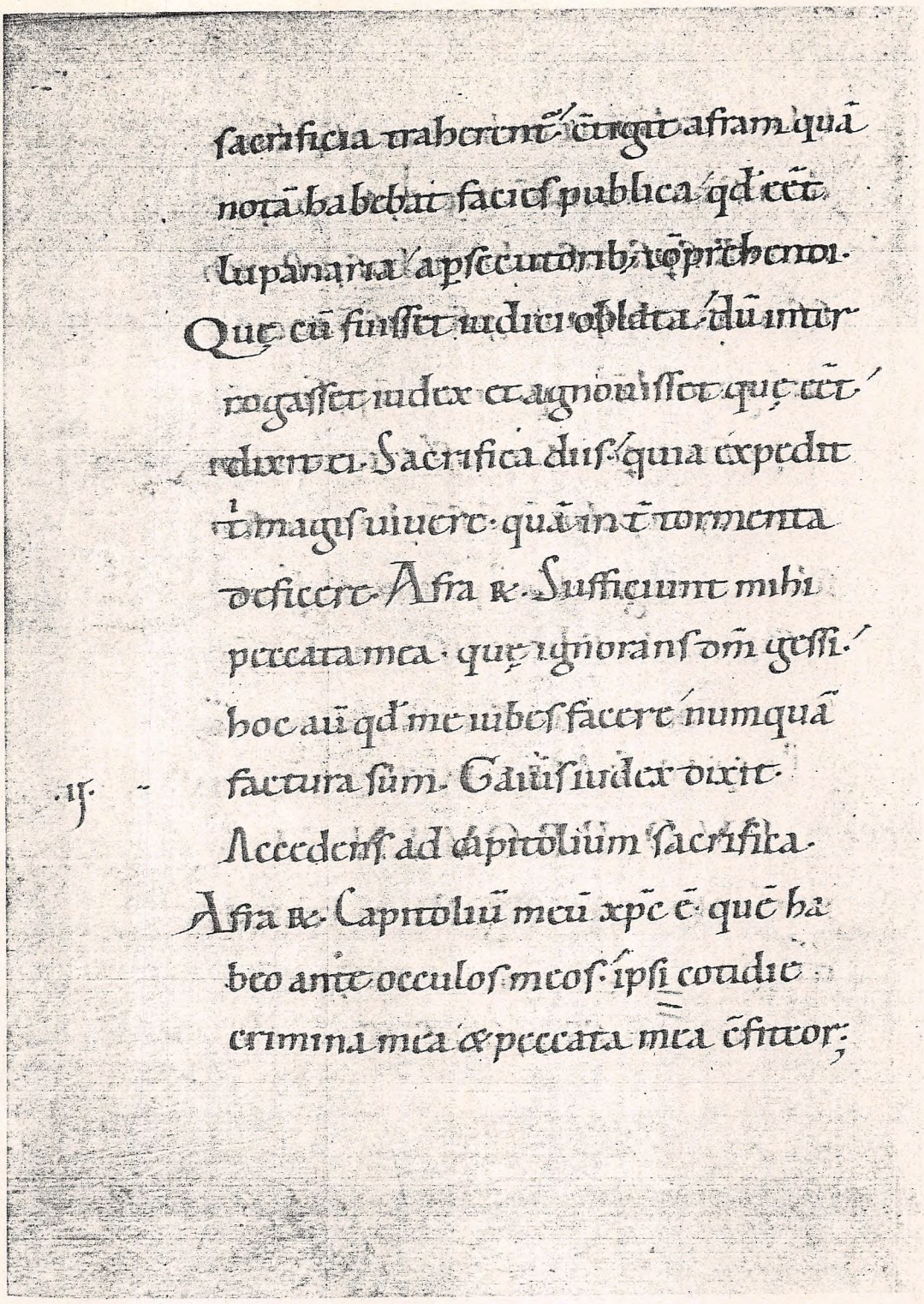

sacrificia uaberent. Surgit afra. qua
nota habebat facies publica. qd ecce
lupa nam ap̄ secutor ibi. q̄ p̄ hebat.
Que cū finisset iudici oblata. dū mur
rogasset iudex et agnouisset que cet
duxit. Sacrifica dis. quia expedit
tibi magis uiuere. quā in tormenta
deficere. Afra ℟. Sufficiunt mihi
peccata mea. que ignorans om̄ gessi.
hoc au̇ qd me uides facere. numquā
factura sum. Cui⁹ iudex dixit.
Accede ad capitoliū sacrifica.
Afra ℟. Capitoliū meū xp̄c ē. quē ha
beo ante oculos meos. ipsi cotidie
crimina mea & peccata mea cōfitor;

Abb. 2 Wien 573, fol.101^{v}, Passio (II) S. Afrae c. 1, in Nachahmung des vorausgehenden Teils der Handschrift geschrieben in Augsburg, saec. XI^{2}.

W. Berschin, Gab es eine Augsburger Buchmalerschule des XI. Jahrhunderts? S. 493–504
in: Herrschaft, Kirche, Kultur. Beiträge zur Geschichte des Mittelalters
FS F. Prinz, 1993

sentenciā dicens. Afrā publicā mere
tricē quę se xp̄ianam pfessa ē et nolu
it sacrificiis participari. iuuā incendi
p̄cipimus. Statimq; rapta ē a ministris.
et ducta ē in insulā lucā fluuii. ibiq.
cā exspoliantes. ad stipitē ligauerunt.
At illa leuans ad ęlos oculos suos. ora
bat cū lacrimis dicens. Dnē dś omnips
ibu xp̄e. qui nō iustos uenisti uocare
sēd peccatores ad pęnitenciā. cuius. p
missio uera & manifesta ē. quia digna
tus es dicere. qua hora conuersus fue
rit peccator a suis iniquitatibus. cā
dē hora nō te memoraturū peccatorū
tuus. accipe in hac hora passionis

NB 23.698
ABRF

Cod. 573 fol 104

gz. Textseite

Abb. 18a

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung.

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

cf. New Haven

Beinecke

481.23

HS. 1

Ser. nov. 4635

Ser. nov. 4635

sa. usſcũ dñm auũ dicere. quũ ſuã
non cc cognoſcit. Mercurx quc c. dici nonpotcſt
xpiana. Illa reſpondit. xpiana quidem ego dici
non mercor nec uocari. ſed midia ũi quc ñ de-
meo merito. ſed oc ſua pietate iudicat. ipſe me ad
hoc nomen admiſit. I. K. M. ac omnibus infide- [illegible]

Publikation und Reproduktion nur mit Bewilligung der Generaldirektion der Österreichischen Nationalbibliothek gestattet.

Von NB. Sn. 4635, Spiegel von

wrcſ & publicanu accceſſerunt adredemptorem
nm̃. & nonſolum adcolloquendũ. ſed & ad

Wien NB. Sermo 4635 Spiegel Sinder

conuiescendum receptisunt. Quod uidentes pharisei
dedignati sunt. Ex qua re colligit. qua ueraustitia
cū cōpassionē habe. falsa iustitia dedignationem.
quauis & iusti solcant recte peccatoribꝫ indignari. I.

Postquam nouella conuersatio beatus narcissus augustę fundauit ecclesiam
nouam domino ministraturus familiam hispalensium urbem adiit gre
mundam. v. Ubi cum felice diacono suo feliciter martyrium consummauit.

Sed aliud ē qd agitur typo superbie. aliud qd zelo
discipline. Dedignamur & eni. sed non dedignan
tes desperemus. & non speremus correctionē cōmoue
amur sed amemus. quia & si foris increpationē pdis
ciplinam exaggerant. intus tamē dulcedinē per
caritatem seruant. I. Feruente interim immani persecutionis
seuitia beata Eulalia comprehenditur & qui iudicis tribunalibus pre
sentatur. v. Gaudens & triumphans coronamq. martyrii adepta est ad sidera.

Reponunt sibi in animo ipsos plerūq. quos corrigunt.
meliores existimant eos quoq. quos iudicant. Quod
indecenter agimus. & pdisciplinā subditos. & plerum
que ipsam custodiam semetipsos. I. Mar tyr
sancta dei qui flagrans igne fidei. Flammas spreuisti tortorum uictima

ehs. zu groß

Catalan Nr. CXXXI : Wien 131 (Journal)

beralmuncur erquerece
ence saxo. Minor enim parsi

mco fragilior est camp
. eo ido non est mirum
dmuramo.

cē

ica
runē. sfemme
alt
mons

ecto;
lere de enumerato illud
scelus ingens
murcur
narita .i. morte

cellę. t. uno.

rphilę.

ou;

onné

bat;
ara
ce.
nquē p aliquo posse mercari
es!

regis;

ERTIUS DESTRUCTUS
sē
re tantū;

63

Nleestes uxor fuit cuius dā uxo-
cui facti cū immineret. uxore
recur. responsū ab oraculo pos
se eum ad hec uenere. si esset ali
quis. qui peo uellet mori. ad illa se
obtulit. factiq. marta subiit.

O carrente. m. c. b. Danaus rex fuit grecū
destrpe belu. qui habuit quadra
ginta unū. filias. quas una nocte cō
demo tradidit uiris. ut sine q singule
singulos nocte interficerent. q omes fecer
præter minima ernestra. que uiro pareri
rē induxit. & cū ipso fugit. nomiat
tales d carrentes. quasi alcestes. i. qua
les fuer filie danai. Clitemestra augur
fuit agamemonis. qui cū reuerteret de
bello troiano fuisse domū. obtulit ei lla
uestē sine capitio. quā cū uelle induere
& capitū inuenire nō posset. abscisso
adulterū occasus est. Unde posth abortus
filios ipsa interfecit. Tndaris mā
fuit lede matris helene. q uocabatur
bipenna. i. dog. aut bipenne dandaris.
bi inquiem dicitur ine anaquas mulie
res interfecisse uiroru. & eas q nōsē. q
ille ei mīsit. iste ueneno interficit. &
marcus. Teruca. mecridate fic rege
ponti. d femeni ne ueneno interficeret
cotidie munebatur contra uenenū co
medens amigdalas. folia ruce. & acrum.
cui illud contra uenenū medicamentum
q uocatur mecridaciū amaracū. breue
est & asella. amurena. dpompeio. Stanta
marti p munere tenet. aliquo medicamine
no posse eū ueneno occidi. ab uxoribus interfici
tenet ferro
b aq scarabandur nerone. eiq. palpebre
eent. ypē auaricia romanoru. pene aret
poetica defecisse. ni ipse sua manu ficen
te solus eā instaurasset. & ipse sē ruben
do carmina. ad similia prouocasset.

C amenas. id musas. q hilo oppositas ponit
ipse in quit respicit musas. t. qui poe
ta fuit. māterna meretrice scripsit
t qua poetas sua largitate refouebat.
& solus remunerabat.

C apū te nidore suę putrefacte culinę.
decepti ulti nidore carnis
Hec male coniectat qui sen ta nudus utillu
ne fal sd querit; qđ putat aurū mittat. diuinat. miser & pauper. s. puerū.
B is ferat etruscu potero si contigit aurū
sepius sic cū facis quę. pro eo die patrē puerū solucr duuisque sup dorsū ue
mulcb; emptum.
s. corrige. ubi bulle. no ptant. bulle
V t nudus tantū. et signu depaupere loro.
S pes bene cenandi uos decipit ecce dabit ia
aparatiū ubi pastoris cenentis pane indolem. pugus & spe
ranau. adduxe
de posteriob;
S emesū leporē. atq; aliquid de cunib; apri.
aliqđ caper dupum
tuos
A dnos ia uenier minor altalis. inde parato
macilenta gallina ppter q sperauit aliqđ uos dare
I macroq; omis et strictō panē taceus.
& fistulatus est. diues sapiens est.
I lle sapit qui te sic uitur oma ferre
S iporest. et debes. pulsandu uertice raso
eram colaphis rancidum.
P rębebis quandoq; caput nec dura timebis.
F lagra pati. hisepulis et tali dignus amico.
& quare sic uatur

Hidor. i. odor exustarum carnium.

Quis tarquinius q. & ruscus fuit more suę patrię.
romanus primus triumphauit.

Etruscum auri dicit bullas quas primo nobiles & ru
pueris suis arcuere. & peo rursum dependebant. ab
signum nobilitatis. Si ergo illi puero qui magno ex
e pcio. Aliquod signū nobilitatis contigit. ita supbi
ut nemo tamen sit quem superbiam ferat.

Inuido q; & stricto. Seruare inquit & parsimoniam
habere panem suum. ut cum aliquid a domino
missum fuerit comedat.

Qui potest ferre omnes iniurias. libenter.
debet & omnia pati.

Prębebis quando q; caput. Scurris radebatur
caput. & arundine pcutiebatur. Pulcre
inquit ad tantam peruenies turpitudinē. ut
scurra officiaris obscenus.

INCIPIT LIBER SECUNDUS

manibus imposterum tenendum

R E D O

Prohibitio auaritie

C redo inquit quod tempore saturni quando
aureum ducitur seculum. mansit castitas in
terris nam statim post illum sub ioue cōmissa
sunt stupra.

Parua. s. in. laqueata. alterq; construit tas sic mo.

Non tanta erant ędificia quanta nunc sunt.
Sed una spelunca contenti erant homines &
pecora.

Vmbra id est pelanas subterra canalis manebant. non in domib; & bene frigida erat spe
lunca. & ideo nonerat in hominib; tanta
libido quanta nunc est.

Cheteloria

Captiue nidore suis puerille culine.
Hec male conuectat quis enim nudus uitiu
Bis ferat eruscu potero si contigit auru
Vt nadus tamu ex signu depaupere loro.
Spes bene cenandi uos decipiecce dabit ia
Semesu leporē atq; aliquid decunib; apri.
Anos ia uenuet minor altilis unde parato
Iracundq; omis extricto pane taceus.
Ille sapit qui te sic uitur oma ferre
Si poteset debes pulsandu uertice raso
Prebebis quandoq; caput nec dura timebis
Flagra pati hisepulis ex tali dignus amico.

Explicit liber primus.

Incipit liber
Secundus

Rhetor cum posset locupletem ducere testem

Redo

Felicitiamsa

Turno rege moratam
Intrisuisaq; diu ei frigida paruas
Preberet spelunca domos igneq; laremq;
Et pecus et dominos comunu claudere umbra.
Illustre montana phoru cum sterneret uxor

Nulla sine merce fides

Quasta rquamus q; ex ruscus fuit more sue parte romanis primus erubuit

Ceruscum auru dicebullas quas primo nobiles ex rusca pueris suis arcuere et pecrusam deprendebant ab signum nobilitatis. Si ergo illi puero qui magis optet et pleo. Aliquod signu nobilitatis conuigit. ex cuplent ut nemo ramaser sue quercus superbiam sentit

Iracundq; et stricto. Seruant inquis et parcimoniam habent panem suum. ut cum aliquid a domino missum fuerit comedant

Qui potest ferre omnes iniurias. Laborem debet et omnia pati

Prebebis quando q; caput. Scurris radobscura caput. et arundine penas obscure. Qui amicum inquit adtrahamam peruenies cuppa nudatus ut scurra efficiaris obscenus.

Credo inquit quod tempore saturni quando aureum erant seculum. mansit castras interfinem stratum post illum sub uoue commissa fuere stupra.

Parua sibi. Laquearia. alter q; construebas sic mo

Non tania erant edificia quanta nunc sunt
Sed una spelunca continebat homines et pecora.

Vmbra id est in spelunca subterra canata manebant. non in domib; et bene frigida erat spelunca. et ideo non erat in hominib; tanta libido quanta nunc est

Sed cauet. Vērā inquit cauet ꝙ potius hīs occupet. quā in maiorē scelera ꝓpellerent. Cū paludāt. Paludāti species ē uestis. hinc paludatus dicim. Hęc eadem nouit. Deō quod mātronę sagaces ꝙ curiosę sint. ꝙ diuina somnia sciāt.

Sed cauet portius quā tota ꝓuolet urbem
uirgā illa audax s. dōni

Audax. et coetus posset quę ferre uirorū.

Cumq; paludatus ducib; ꝑsente marito
paludāmēto indutus

Ipsa loqui recta facie. siccusq; mamillis.
s. audaxē impudicę nudis ꝑ strictis

Hęc eadem nouit quid toto fiat in orbe.

Quid sereś q̄d thraces agant. secreta nouercę.

Et pueri. quis amet. quis decipiat adulter.
s. nouit quis amet ñ redamantē

Dicet quis uiduā ꝓgnantē fecerit. et quo

Mense. quib; uerbis incubat quęq; modis quot

Instante regi armenio parthoq; cometen
imminentē

Prima uidet. famā rumoresq; illa recentes

Excipit adportat. q̄sdā factū isse niphaten
singit apud se excrescisse

In populos. magnoq; illic cuncta arua teneri

Diluuio. nitare urbes. subsidere terras. subīre
nauigare ī regno

Quocūq; intrauo. cuicūq; ē obuia narrat

Hec tamē id uitiū magis intolerabile. quā qd
curiositatis sīe

Vicinos humiles rapere. et cedere flagellis
ea quę humilia sī cedere

Exorata soler. nam si latratibus alta
ab aliquo s. canū

Rūpunt somn. fustes huc ocius inquit
mulierū

Afferte. atq; illis dominū iubet ante ferirī.
fustib; s. canes quare illū habuerit

Deinde canē grauis occurrit. terribilia uultu
illa ē turbida

Balnea nocte subit. concas et castra moueri
tubas ꝑ parationē magni imperij

Nocte iubet. magno gaudet sudare tumultu
s. mulcatudinē militū et satellitū.

Sicciq; mamillis. Poetonulis erat falcu. qua puellarum mānę restringebant. ne numiū ꝓfundo ex rubescerent. ideo dicit siccus mammis

Armenia nomē ē siluę adregionis serenas regnates.

Cometę gr. latine trinitę dicuntur. Scienduī ē quia exquib; cūq; stellis efficiunt cometę. Nulla earū specialiter. hoc nomine uocat quotiens dr huiscemodi stella uidet. aut famem aut pestilentiā aut regis mortem. aut regni mutationem significat.

Niphates fluuius est indie. hinc uirgt. uel humq; niseren. dicit ergo quod illa alterius regni flumina dicat alueum suum excessisse. et uicina arua inuasisse.

Dicit quod etiam rapinces sunt.

Balnea nocte. Omnia per contrarium faciunt. et ea quae die debent peragi. nocte perficiunt.

Vien NB. 131

Wien NB. 131, fol. 46r

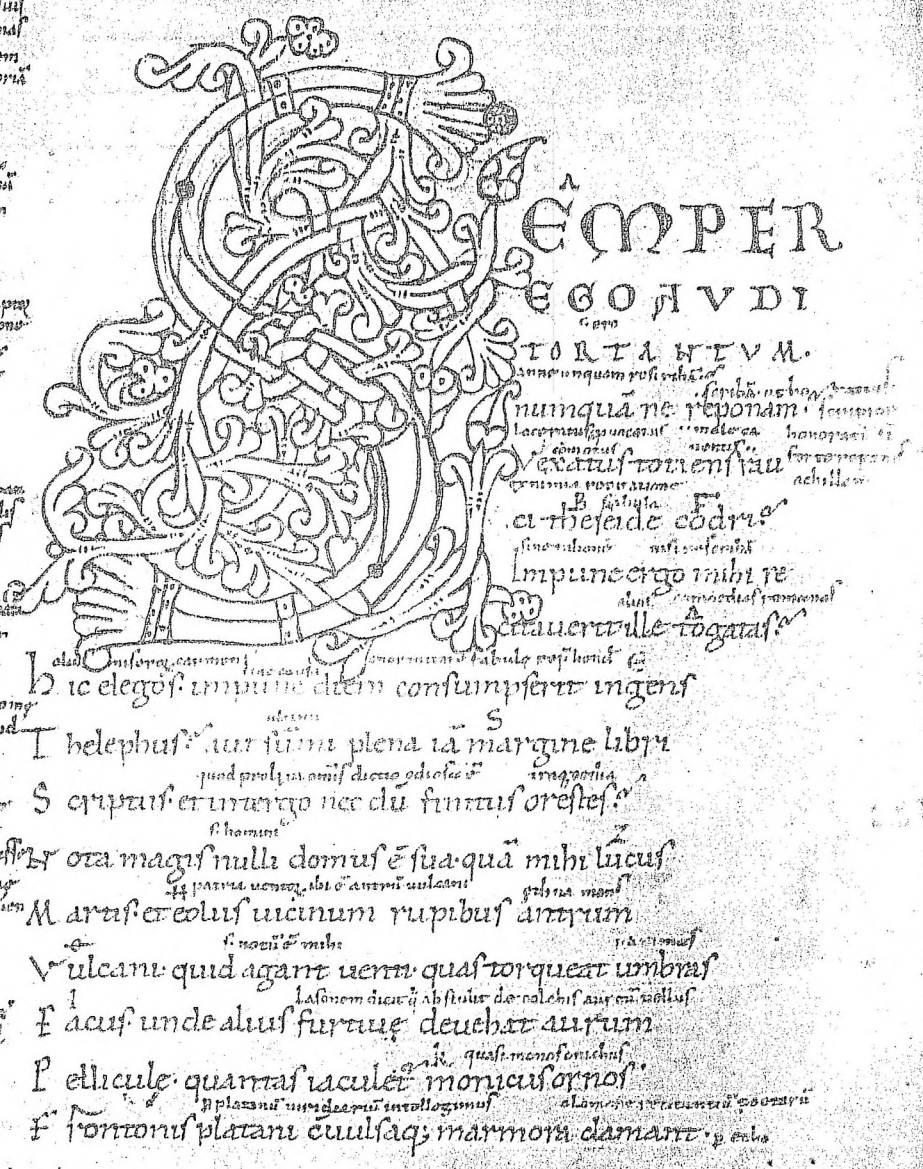

EMPER
EGO ſIVDI
TORTA VETVM.
numquã ne reponam
Vexatus toties rau
ci theſeide cõdor.
Impune ergo mihi re
ttauerrule togatas.
hic elegos impune diem conſumpſerit ingens
Telephus aut ſumma plena ia margine libri
ſcarpus et uncutto nec du finitus oreſtes.
Tota magis nulli domus e ſua quã mihi lucus
Marſe eolus uicinum rupibus antrum
Vulcanu quid agant uenti quas torqueat umbras
Iacus unde aluus furtiue deuehat aurum
Pellicule quantas iaculer monicus ornos.
Fronton platanu euulſaq; marmora damant.

Aliqua ſi forte mihi uacuum ſubrepſerit otium
Et mea non totis deſudet cartha lucernis
Hanc ego polliciti grauibus rogatus amicis
Aut ſi tentauit mea pectora dulcis amoris
Sollicitus furor et cantare coegerit euros
Accipiat ſtudiis faciles hanc lector horas
Et quicunq; leget tenero mea carmina uersu
Dicat amica uenit quos dedit ille libros
Non ego uentoſam uulgi captabo fauorem
Conciaq; declamantis quirinalia turba
Me legat assiduus numerisq; fauentibus adſit
Et tota ſemper cantet in urbe puer
Cui ſua non ignota cano nec carmina manes
Nec leuis ex tempore fabula ſcena mouet
Gaudia principibus ſint munera queq; theatris
Et tribuant cuneis otia grata ſuis
Me mea paupertas uitae traducat inerti
Et nihil ingenio quod dare possit opes
Sat mihi paterni fundi cultusq; modeſtus
Pectora ſollicitis reddat operta curis
Dulce ſenum uacuae plenum requiemque domus
Et libertatis non leue pignus opus
Non me Attalicis lucrum commendet in auris
Nec uehat emptorem longa carina meum
Non ego nobilium dominos euertere mensas
Nec cupio ad magnas sportula uocta fores
Aut conuiua tuos rumpens Nomentane penates
Quaerar et ignoto diſcumbam saepe triclino
Cui non aut Baiae frontem ſuburbana remittat
Aut non Hesperia ſol uenit aequus aqua
Quod ſatis est cupio quod ſi mihi plura dabuntur
Ut facile expensis uincere possit opes
Non ego gemmarum fulgentia lumina quaero
Non Tyrios ſtrato corpore conchylios
Non ebur aut Calamis auro non arma Myronis
Non Parrhasianum possideo Apellen
Non Phidiacas tabulas non Zeuxidos umbras
Non Polycliteos nec Praxitelis lapides
Haec ego non studeo mirari et discere possum
Quae nec emam nec habere uelim
Non me Lydorum regum conuiua superbus
Nec Croesi dicar nec Midae ſimilis
Nec mihi Cappadocum pretiosa rura colenti
Nec Phrygius saltus frugifer ille placet
Non ego Cilicia rubens hyacinthina lana
Non Tyrio murice lucida uela peto
Non ego deposco ut nostris Seres undis
Ditem mittat opem nec niger Arabs odor
Non ut Hyrcani uenentur litora ponti
Non ut in Eoa uitrea merce natem
Non ut Sidonios ſaltus Libanique recidam
Non ut odoratae uina bibam Cilicis
Non ut Sabaeo nitidus medicamine crescam
Non ut Achaemenias expuam ante dapes
Non ego Cecropias carpam mercator Athenas
Non ut Chalcidicae uela ferantur ope
Non ut Rhodiacis aurum mercemur in oris
Non ut Pactoli tingat harena mihi
Non ut Erythraeo legam bona tempore conchae
Non ut Persicos emptor adorem apices
Non ut Gadaitani scindam uada caerula monstri
Non ut Lucrina concha sit apta mihi
Non ut Hyperboreis Calpe mea mittat ab undis
Non ut Sarmaticis ſtet mea uilla iugis
Non ut Maeotici nebulas penetrare paludis
Non ut Iazygias ire per Alpe niues
Non ut Basterna fuscae per deuia Vrsae
Non ut Niphatae ſaltus et arua petam
Non ut Achaemenias ſtringam mercator harenas
Non ut Cimmerii litora Bosporiti
Non ut Sithonia nascentes glande columbas
Non ut Threicia mella recondat apis
Non ut Pygmaeae bellum grue nascar in arcae
Non ut Arimaspus lumina rapta geram
Non ut Nasamonis siccae per regna feraris
Non ut Garamantis potus arenet equus
Non ut Psyllorum uisam gens monstrifera terra
Non ut Marmaricae barbara castra colam
Non ut Libyci ſaltus et Syrtica litora lustrem
Non ut Arabs Seras Parthus Eoasque pharetras
Non ut Sidonios ſaltus Libanique recidam
Non ut odoratae uina bibam Cilicis
Non ut Sabaeo nitidus medicamine crescam
Non ut Achaemenias expuam ante dapes
Non ego Cecropias carpam mercator Athenas
Non ut Chalcidicae uela ferantur ope
Non ut Rhodiacis aurum mercemur in oris
Non ut Pactoli tingat harena mihi
Non ut Erythraeo legam bona tempore conchae
Non ut Persicos emptor adorem apices
Non ut Gadaitani scindam uada caerula monstri
Non ut Lucrina concha sit apta mihi
Non ut Hyperboreis Calpe mea mittat ab undis
Non ut Sarmaticis ſtet mea uilla iugis
Non ut Maeotici nebulas penetrare paludis
Non ut Iazygias ire per Alpe niues
Non ut Basterna fuscae per deuia Vrsae
Non ut Niphatae ſaltus et arua petam
Non ut Achaemenias ſtringam mercator harenas
Non ut Cimmerii litora Bosporiti
Non ut Sithonia nascentes glande columbas
Non ut Threicia mella recondat apis
Non ut Pygmaeae bellum grue nascar in arcae
Non ut Arimaspus lumina rapta geram
Non ut Nasamonis siccae per regna feraris
Non ut Garamantis potus arenet equus
Non ut Psyllorum uisam gens monstrifera terra
Non ut Marmaricae barbara castra colam
Non ut Libyci ſaltus et Syrtica litora lustrem
Non ut Arabs Seras Parthus Eoasque pharetras

Wien NB 131

Explic liber
Secundus.
Incipit liber
Tertius
Ispes
et ratio
studiorum
in cesare tantum

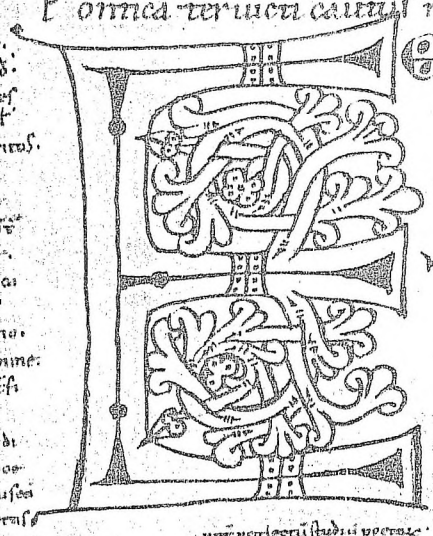

Wien NB 131

In hac carta denotat hominum sortes quomodo unusquisque eorum operatur et secundum uerbum dicit peccare falsa bona et audacia uera bona esse ut cari non sint uera bona sed similia uero bono

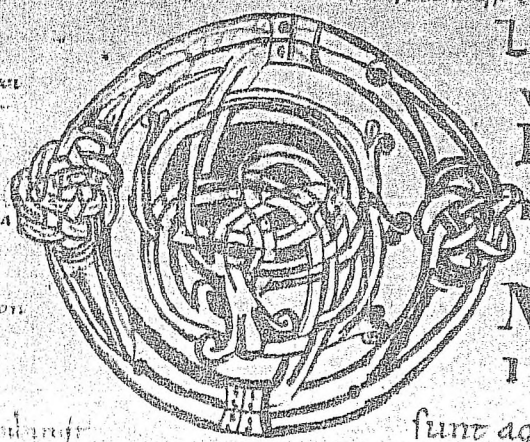

LIBER TERTIVS EXPLICAT.

INCIPIT LIB. TERT.

DE VOTIS CONTRARIIS HOMINVM INTERPRETIBVS QVAE

C Ad ultimum insulam hispaniae sacram deorum hanc et gadium marinam uocat. Albiorem in qua usque procedentem rari sunt qui possint discernere uera bona a malis quae illi ferunt mare et diuersa.

Verum quid ne perdit aliquis discernere uera bona uerum an non aliquid apparet inter ista

Quando ratione nihil interest rationabiliter nimium aut contemnas aut admodum diligas querimus paucos quippe possumus simul qui bona malaque discernere possimus Simul qui bona non sint apparet inuidiam meret Scire q apparet quis perit.

Euertere domos optabant dum eis tribuerentur eaque ipsi optabant Nam nisi opera quidam adepti fuissent non ea optata esse iubebant.

Togas pro ueritatis conseruatarum remanarum consummatum ut togas habebant.

Facundia mulier mortifera fuisse accusatorum quae esset plebanus agnobilis nomen passus emisit fauor omnem perdit propensionem

Vidit dolio habere albanum sumptuosa

Sed plures numa Cumque multi propter facundiam malam propter fortunam pereunt plurimi tamen propter congestas pecunias

Balena magnum monstrum mare qui ubicumque sit magnum inbrat animo animi mare maximum est.

Longinus ut seneca nobilissimi

sunt agadibus usq;

merentur fluquū indus ursi philosophi

A urora et galgen pauci discernere possunt

anima bona uera mala

V era bona atq; illis multa diuersa remota

causae scitu nequae

T rroris nebula quid enī ratione animo

bona ignorare uera capiuntur

A ut capimur dd ea dextro pede capitur

C onatus non pentheus uoluptas

quem domus fuerunt

E uertere domos optantibus ipsis

occultabit occultabat spem

B ri faciles nocturna noctua petunt

inaffluens affluentia

Multa et torrens dicendi copia multis

T ristia mortifera et facundia urbi; ille

fures radicem fisci bradeum

C onfisus periit admirandisq; lacertis

congesta

S ed plures numia congesta pecunia cura

distrahat subsistentia

S trangulat et cuncta exuberans patrimonia censum

frauem exuberans

Q uanto delphinus balena brittanica maior

T emporib; diris igit ussuq; neronis

sua possessio possessionem fratris

L onginu et magnos senece pdivitis hortos

Longinus ut seneca nobilissimi sequitur quorum seneca magister fuit neronis.

Wien NB. 131

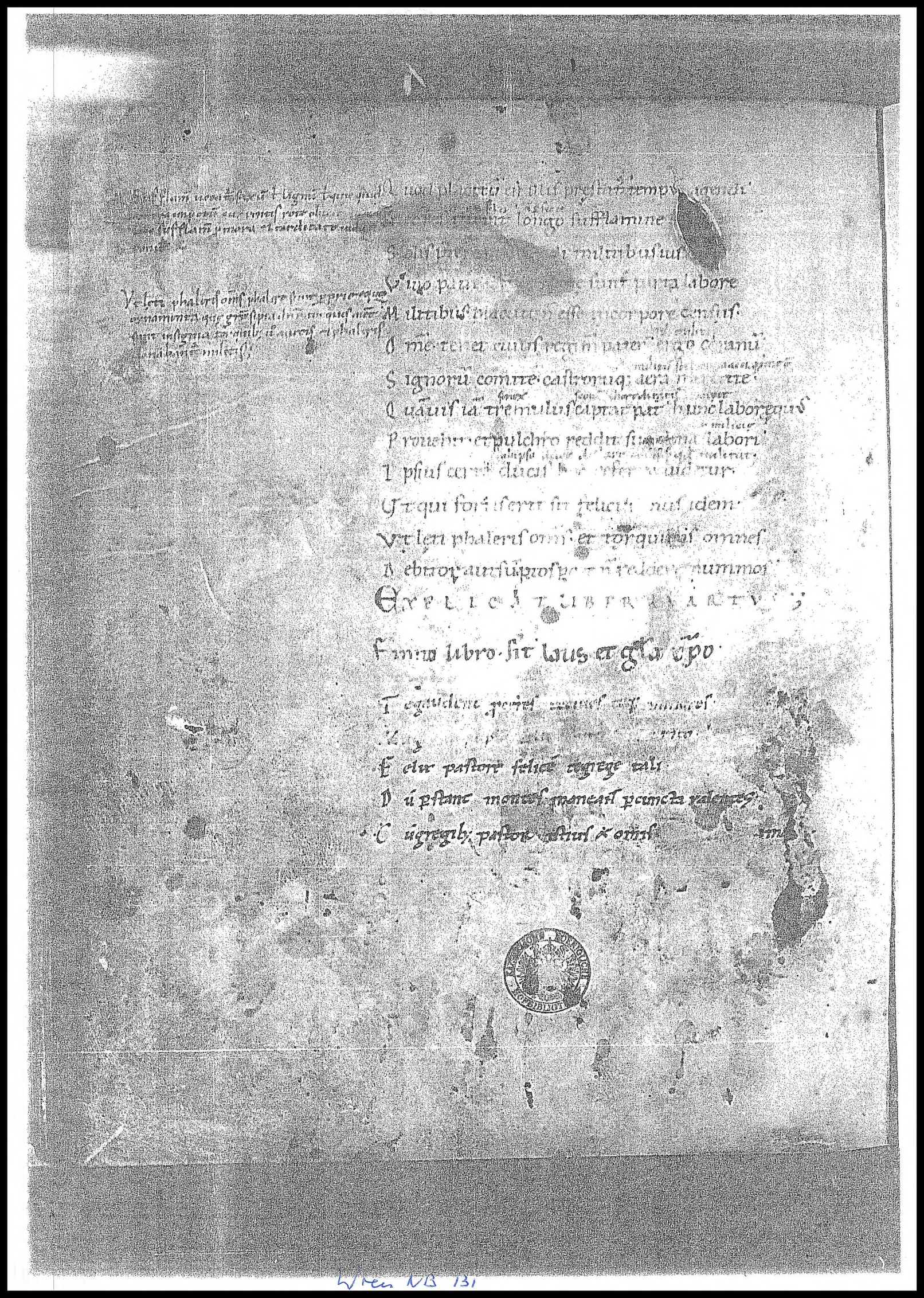

Finis libro sit laus et gloria xpo

Wien NB 131

adsistentib⁹ archelao · porrectis; accusatorib⁹; mos obiecta apud re-
gē ser⁹ ūq; vulgatissimo archelai confirmabo · abrogando q⁹
d⁹ cerca ū; demq; in templo apollinis quod cesar ēdiderat ·
multisq; ornatū; uenerabat · locus ēt cognitioni datus · salo
mes filius antipatri · Ad ea quę supra diximus · et multa alia
dicendi · aliduś prosequebat · miratus se quod archelaus quasi pe-
tendū cesare regnū p̄cederet · eū usurpatione temeraria ·
q̄ dudum · intra iudeā inconsulto cesare regē exercuisset; Quid
enim fecisset · iuncta allatāq; diadema · nisi regni insignia forent ·
Quo spū sedere p̄sumpserit supra thronū regiū · desublimi solio sa
lutare · urbem · circū fusū stipatus; numeris militaribus; more
quodā et usu imperatorū · p̄mi · Diadema quod cesaris iudicio ser
uari oportuerat · non sua p̄ potestate romani imperii · sed etiam
p̄iure · testamenti; Hęredē enim nec p̄eripere potuisse cesari · vel
senatui · quod ipse · a · senatu accepisset · vt a cesare receperit ·
Et superiora testamenta · exp̄sisse · satis p̄prię indicio voluntatis ·
quo antequam · sibi in regnū · sensu integro p̄pensoq; cō-
silio deliberauerit · et posteriora omnia cesaris iudicio reseruā-
uisse; Ipsum soluto iam corpore anxium · supremo periculo ·
nec ullius iam sensus aut consilii capax · dictauerit · non quod
arbitrabatur · sed quod ingerebat; Preceptorē q; imperii de
se ipse p̄nunciasse · qđ nō mereretur · nisi tuo cesar iudicio in regnū
substitui; Nō sumendi sui ēdictum foret · petere potius quam
eripere maturauisset · nō petendo aut · sed usurpando quę im
petrationi · cōsisterent · Quam imperatoriis negotiis p̄iudicare
solere; Et p̄posteri litigatores eadem causa · hic uero · peri-
culi q; status · nomen uocari · si imperii romani violatum mis-
ereri · despectā · spretā potestatē · indignū estimatū romanę
urbis · se patrū · qui soleret regnū dare atq; eripere; Verum
sure · cōsilii · cōferendi imperii seruaret p̄rogatiuā · quid hę

Necatis p̄cera plurimos · quia opem fessis reb⁹ tributa

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1015 Wien 1, Josefsplatz 1
Photo-Atelier

Cod. 15477, fol. 2v

ıds Geschichtsquellen im Mittelalter
II (1953), S. 180-192 und 245-280

ılter des Imperialismus
eitalter des Imperialismus 1890-
Strukturen (1986⁵), S. 1-113

schen Geschichte (1960) Bd. III;
ıschen Revolution bis zum ersten

hichte. Neuzeit III (1982²)
66

cf. London BL. Add. 18400 +
Harley 2716

nulli umquam priuato commodauerat abstuliſti;
Uiſne igitur cum fortuna calculum ponere. Nunc
te primum luentu oculo pſtrinxit, Sinumerum moda
que. laꝯ tristium ue conſideres. adhuc te felicē
negare non possis; Quod si de arco te fortunatū esse
non æstimas. quoniam quæ tunc laꝯa uidebantur
abierunt. Noneſt quod temiserum putes. quo quæ
nunc creduntur mæsta prꝯereunt., Antu in hanc
utre schenā nunc primū subtus haspesq. uemsti;
Ullam ne humanis rebus ineſſe constantiā reris.
Cum ipsum sepe homine uelox hora dissoluit.
Nam &si rara est fortunas manendi fides. altimus
tamen utre dies mors quæda fortunæ est &iā ma
nentis., Quid igitur referre putas. Tune illam
moriendo deseras. ante illa fugiendo. SAPHICUS GENMETRI CONSTAT
Cum polo phoebus roseis quadrigis. EXTROCHEO SPONDEO ETDACTILO IDUOSTRO
Lucem spargere coeperit.
Pall& albentes heb&ata uultus.
Flammis stella prementibus,
Cum nemus flatu zephyri tepentis.
Uernis inrubuit Rosis.
Spir& insanū nebulosus auster
Jam spinis abeat decus.
Sepe tranquillo radiat sereno.
Jnmotis mare fluctibus.
Sæpe feruentes aquilo procellas.
Uerso concitat aequore;
Rara sic constat sua forma mundo.
Stantas natiat uices

Sole ideo quadrigā asserūt qd aut quadripartitis temporū uarietatibus annus cur-
rit aut quadrifido limite dies meatum spaciū inde cum equos dicunt habere
igneus qd qr rubeus dr. Aetron qd splendens dr. Lampus qd diu adurendo aliū di
cunt arū discernat per circuitū filogeus qd terrā amans dr.

Wien NB. 271

NB 23.671
ABRF

Cod. 271 fol 16

Gz. Tuds. i. karoli. Minsk.

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

Incipit liber amalarii viri doctissimi de ordine romano qui vocatur liber officialis.

Post quam scripsi libellum qui a me parvitate vocatur de ecclesiastico officio. uenit romam. interrogauiq; ministros ecclē petri. quot orationes solliemn ecclē celebrare ante epistolam misse p dies festos. in quib; duas sollemnitates celebramus. sicut ē in nativitate dñi admissam secundam de nocte in qua committur duplex officium in sacramentario. id ē unum de cadē nativitate dñi. & alterum de scā anastasia. & in dominicis diebus in quibus festivitates plurimoq; scōr frequentē recolimus. Responsum ē mihi unā tamē. Hoc sensisse quia audi plerosq; diverso modo eundē ordinē agere. id ē aliquos tres orationes. aliquos duas. iuxta affectum unius cuiq; animi. ñ me piguit scribere. ante quisitum meū sup hac re a romanis & in fronte ponere memoratu libelli meoq; devotoq; admonitionē. nec ñ etiam commemorare quod scripto scī ambrosii & scī augustini didici de ordine orationum in missa & aliis officiis sedm ordines beati pauli aplī ad timotheum. in sup etiam quę mihi visa sunt rationi eiusdē ordinis congruere iuxta capacitatē ingenioli mei. Scs ambrosius p subiectum ordinem enumerat memoratas orationes. Orationes. ob secrationes. postulationes. grarum actiones. Oratio supponit. quando nob bona postulamus. ob secrationi quando absolutionem malis. postulationi pugnam contra omā aduersa. Et p̄scribit scire nos debere hoc facere. quando in unum convenimus. Scs augustinus ita p̄cationes. orationes. inpellationes. seu ut nri codices habent. postulationes. gratarū actiones. & dicit. quas omis sim pene omis frequentat ecclā in sollemnitate sacramtoq;. Precatio ē omis oratio ante illud quod agitur in dominica mensa. Oratio ē quicquid p̄ea

Wien NB. 1845, fol. 61v

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1015 Wien 1, Josefsplatz 1
Photo-Atelier

Cod. 1845, fol. 61v

beat⁹ hieronim⁹ hęc scripsit. illa ē causa q̄re xp̄iani t̄pora memo
rata obseruantes ex ī̄ curram. hęc ē quę simplicit̄ respondeb
dicens. ñ cosdē iudaicę obseruationis dies ee. qs nros. & cęta que
secunt. Et uter ū infra q̄ u oppositę questioni accumus respondere
conat illud adfirmat. oīs dies equalis ee. nec parasceuę. tantū xp̄m
crucifigi. & die dominica resurgere. sic semp sem resurrectionis ee
die. & semp cū carne uesci dominica supior excusatio. iq̄ die ñ cos
dē dies ee in obseruatione apud nos. q̄ ap d iudeos obseruant. aliq.
supplemtū nob accōmodat. q̄ ppter t̄pr passionis dn̄i omittum⁹
salutationē solitā q̄ iudas salutauit dn̄m falso. & genu flecta
tionē inorationē dici parasceū q̄ sit pudens. q ihu illudendo
genu flectęb. & in oratione. xu. lect. q̄ndo memorat passio trium
puerorū in fornace q nolebant poplite flexo adorare statuā na
bochodonosoris cum pfidis. & inuitatoriū in diebus passionis
dn̄i. q̄ndo cōgregabant ad pessima ē silia de nece dn̄i. simili
in theophania in uitatoriū omittum⁹. q̄ndo herodes cōgregau
sapientes iudeorū puo anno adinq̄rendū ubi xp̄s nasceret.
uii. fr. & parasceuę. et die dominica & ieiunii. q̄dragę & paschę
festiuitatē & pentecosticęs & p uarietate regionū diuisa in
honore mr. tpra ēstituta obseruum⁹. uii. fr obseruam⁹. q ut ait
agnus ad casulanū pbr̄m in cadie cōgregati sc̄ iudei & cōsiliati
sc̄ de nece. saluatoris parasceū q̄ eo passus ē idē saluator q̄m
ista dies annq̄ erant in obseruatione. ritū romanę ęcclę obtinuit
ut eisdē diebus moraret officia & missā celebraret. hora nona
p̄g. foris ecus ppls cōgregaret inuicē. q̄n aliq̄ causa noua im
minebat ad depcandum. iq̄b obseruatio celebrat. ait dn̄ hieron̄
memorat in superiorib; ieiunia aut & cōgregationes. it dies. & rt.
Cū scriptū ēt hac eptā. hīs ex romano ordine. sabbati die

Wien NB. 1845. f. 64v

in obseruatione que ñ coputaute hmſi in ordine dieru obseruationis. Horum enī ex multis
auctoribꝫ q dies sabbati sic iiii sabbati & iii inclusa erat ieunio ap romanos & in eo officiū
mutatū hier sepe sic iiii & iii sabbatu & pcipue in ea benedictio dat q ipsa e qua benedixit
dns & ppe scificatio ad scm spm prine q e sepulformis. Unde cū pat spūs sit & filius spūs sit qm
ds spūs & pat ses & filius ses sit ppe tam nōe amboꝝ spūs uocat spūs ses decede sabbato duplo m ob
seruatiū e ap orientes & ap aliqs occidentes. nec ā apud romana urbē. Deq re sufficienter ita
dictū asco aug in epla ad casulanū prbm. Dequib hic pauca inseram, de uarietate inqt ad casula
nū de urbico. ñ t psuadeat orbē xpianū sic laudare sabbato ieunantē nec cogaris orbē xpi
anū damnare prandentē & itū ex responsione sci ambrosii in eade epla q inqt qndo hic fui ñ
ieuno sabbato qndo rome fui ieuno sabbato. Et adquacunq; eccliam uenerim ei more seruate si
pati scandalū ñ uultus aut facere. Scriptū e in uita beati ambrosii q ipse ambrosi ieunare
ceteros dies epromade sabbato & dnico prandere. Quare prandio uterer in sabbato aut in dnica
memorare. Aug monstrat in memorata epla scribens de sabbato sic. Quib aut diebꝫ ñ oporteat
ieunari & qbꝫ oporteat pcepto dñi ut aplos ñ inuenio definitū de phoc semio qde ñ ad opti
nenda ueritate q fides optima & aqs iustitia inq pulchritudo filie regis intrinsec. s. tam ad si
gnificanda requie sempna ubi e uerū sabbatū relaxatione qm constrictionem ieunii
aptī euenire. Et infra duo quippe sūt q iustos beatitudine & omnis miserie fine sperare faciunt
mors & resurrectio mortuoꝝ. In monte reges de q dr ppheta. Plebs mea in cellaria tua abs
condere pusillū donec transeat ira di. in resurrectione aut in homine toto id in carne & spū p
fecta felicitas; hic fastu e ut hoc duoru utruq adsignificandū ñ putet labore ieunii. s. poci refe
ci homis hilaritate excepto paschali sabbato. q discipli sic dicit luce ppe rei geste memoria
fuerat ieunio plusiore signandū. Huic enī sensui pote congruere qndo festiuitates scoꝝ celebra
mus ut in poribꝫ festiuitatibꝫ congratulem. animabꝫ scoꝝ & in oct auis corundē scorū resur
rectioni & in eoꝝ festiuitatibꝫ quos recolim p nouenariū numerū stantes oram recolen
da scam societate angloru & patrū scorū. q ia fri leticia sempna y popanū tam ñ habe
at oct aus qm legalia psentat e in templo xpe. atq p multi doctor nos coartat ut in anteꝫ nri
quadragesimo die natiuitatis siue psentiem in templo dr hac re solebant romani omi sabbato
ieunare. qm dxe beat aug in uno sabbato obseruari d pia dico prim. q nescio qm nunc
agam. Si quis uoluerit epoꝝ ambrosii imitari usq q ñ erit extorres ac sorte scorū, pplis
ponat in doctrina sci aug ubi ducit memorata epla libenter adquiescas epo uolenti hac re &
noli ei resistere & qd fac ipse sine ullo scrupulo t discretione sed tante ut omis discre
pantio descolis absit. ppr dulia hec ieunia dū m teneat fides spes karitas. id ipsū quib
omis doctrina ppheta rū scientia scripturaru seru. Repetit usu ses aug in memorata epla
d. Hinc regina adeccliis nris & rel. obseruat eccliā ap nos in aliqbꝫ locis unus dies id e. in fri
q ñ deputat e in obseruatione a memoratis auctoribꝫ. re asco in nocentio & ambrosio ac sco
aug. nec ñ abeatur hier que adhuc solent pncipes ntri in ieunio rogare. qndo idr in diuinis
ieuniis. instar minutiarū q ut reor pe habe norma ap dicentis pauli q dixe al iudicat die
in die alius iudicat omem die tam exponens illud ambr. decetis filie. iiii. & vi sabbati introitus
uocat more que tenebat populus qui ei nunc nos erat.

Wien NB. 18 C. 1. 65ra

INCIPIT MARTYROLOGIVM BEDE PBRI. Iani palmas uelut ignib; applicat ambas:
Principium Iani sancit tropicus capricornus:
Iani prima dies. & septima fine timetur.

KIANVARI HABET DIES .xxx.i. LVNA .xxx.A.M. tercium ante pascha celebra

A	iii	A	KIAN		KIAN. CIRCVMCISIO DNI NRI. qui constituit ut vii. ebdomadib; O. e.
B		B	iiii	N	Oct Scī stephani promartr. Thelesphori pp. luna .xxx. iii. embol ann. xi.
C	xi	C	iii	N	Oct Scī Iohannis apli & euangt.
D		D	ii	N	Oct Scorum Innocentium. Reginpoldus luc fir nr. o.
E	xviii	E	N O	N	Vigilia epiphanie. Rothart pbr fir nr. o.
F	viii	F	viii	id	EPIPHANIA DNI.
G		G	vii	id	Ductio dni de egypto.
H	xvi	A	vi	id	Prima incensio termini lxxxis.
I	v	B	v	id	
K		C	iiii	id	Pauli primi heremite. Higini pp. qui constituit cleri. & gradus distribuit.
L	xiii	D	iii	id	
M	ii	E	ii	id	
N		F	LOVS		Hilarii epi. Et Oct epiphanie.
O	x	G	xviii	K	FEBR. Sedicis in pincis.
P		A	xviii	k	
Q	xviii	B	xvii	k	Marcelli pp & martr. & Tatiani m. Rato abb ob.
R	viii	C	xvi	k	Prim' term lxxxis. in .x. luna.
S		D	xv	k	Prisce uirg. Sol in aquarium.
T	xv	E	xiiii	k	Marii & marthe.
V	iii	F	xiii	k	Fabiani epi. & Scī sebastiani mar.
A.		G	xii	k	Agnetis uirg.
B.	xii	A	xi	k	Vincentii martr.
C.	i	B	x	k	Immerentiane uirg. & S. machabei.
D.		C	viii	k	Timothei apli. Hazacha. com. o
E.	viii	D	viii	k	Conuersio Scī pauli. Piecti mar. O. e.
F.		E	vii	k	Policarpi epi.
G.	xvii	F	vi	k	Iohannis crisostomi.
H.	vi	G	v	k	Agnetis secdo de natiuitate. Adalbrht duc fir nr ob.
I.		A	iiii	k	Papie & mauri.
K.	xiii	B	iii	k	Roger fir nr. o. Adalpt com. o.
L.	iii	C	ii	k	Nox horarū .xvi. dies .viii.

Wien NB. 1845, f. 65v

Prę cedunt duplices in martia tempora pisces. Martius hic sęcē regnens uult cedere uerm.

MARTI HABET DIES .xxx.i. LVNA .xxx.AM.

Martius prima necat cuius sub cuspide .iiii. est. ſ monachus o

K MAR. DONATI MAR. leonis martē. Wicelin pbr. 7 Anno O.E. o

Lucii epi. Diæcesis pbr frē nr obiit. ſ gerildis

Gbunigunda imperatrix. o Berm

Lucii pp. hic constituit ut .ii. pr̄bri. & .iii. diaconi luna .xxx. vii. embolismi.

inomi loco epm n̄ deserent. luna .xxx. iii. embolismi.

Eridarich lae o. Vltima incensio omni. xlus.

ſ pecię & felicitatis. Vltim terminus. xle.

Prima incensio lunę paschę.

Gregorii pp. Qui constituit letania maiore. & in canone augmentau. Diesq; n

leonis pp & confs. Vltima. xl.

LOVS

.xviii. k APR.

Gerdrudis uirg. Haraunc pbr & frē nr o.

Echo pbr 7 frē nr o. Solinarietem. Prim dies sči.

Cunibertę epi. Richalm pbr 7 frē nr ob.

Benedicti abb. Gisila ob. Equinoc sčm orient. lnr xviii l.

Sedes ępiscorū. lnr paschę aluna xv. ſ quin xx

locus concurrentiū.

Passio dni. Annunciatio S. MARIE. Equinoc ſ. Latinos.

Castuli marte. Diemar com. Ozinc pbr 7 frē nr o. Heimo ep

Resurrectio dni. ROBERTI EPI. Gundold pbr 7 frē nr o.

O.E.

Ordinat Gregorii pp. Odalschalch pbr 7 frē nr o.

Heimo duc o.

Nonas Aprilis. xi.

Wien NB. 1845, f. 66v

Sydere uirgo tuo bachum septembr opimat · Septemb lecto ferto hoc eū fuste corimbos.

SEPT HABET DIES · XXX · T · XX

Terra septembris uulpis ferit apede denam.

b xvi F **KL SEPT. NATS. VERENE VIRG.** Prisci mart · Nat · ś · Egidii conf ·
l v G iiii N lustani epi · Nat · ś · Antonini · m · t. n. emb in vi. anno.
k A iii N S Remacli epi 2 conf O. E ·
l xiii B ii N S Marcelli m
M ii C N O N Victorini · quintani · & hérculiani M ·
N D viii ID Magni conf ·
o x E vii ID Regine mart · Saddidit admissa agi di ·
p F vi ID Natuitas S. MARIE. Adriani mar ·. Corbiniani conf · Sergii pp · qui
q xviii G v ID Gorgonii mart ·
R vii A iiii ID Hilarii pp · hic confirmauit · iii · synodos · nicena · effesina · calcedonense ·
s B iii ID Prothi & iacinthi · felicis & regule M ·
T xv C ii ID VII. dormientium ·
V iiii D I O V S
A · E xviii K OCT Exaltatio S. Crucis · Cornelii & cipriani · M ·
B · xii F xvii k Nicomedis mart ·
c · i G xvi k Eufemie · lucie · & Geminiani · M ·
D · A xv k LANTPERTI EPI ET MAR · Sol in libra ·
E · viii B xiiii k
F · C xiii k Ianuarii & sociorum eius ·
G · xvii D xii k Vig matthei apli & euglt · Equinoctiū autumnale ·
H · vi E xi k NATT EIVSDEM · Hartwic pbr o O. E ·
I · F x k Mauricii & sociorum ei · Emmerammi mart ·
K · xiii G viii k Tecle uirg ·
L · iii A vii k Concepcio S Iohannis B. Rydberte epi quinoct · loc concurr · Hic indic
M · B vii k tiones incip & finiunt ·
N · xi C vi k Cipriani mart ·
O · xviii D v k Cosme & damiani mart ·
P · E iiii k Venezlai mart · Gozechinus sacd & m sci michahel ob ·
Q · viii F iii k Memoria S michahelis archangeli ·
R · G ii k Hieronimi pbri · Nox h · xii · d · xii ·

Wien NB. 1845. f. 69v

Equat octobr semenatus tempore libram. Seminat octob qd maturū metat alter.
Octobir habet d. xxxi. t xxviii.
Tertius octobris gladius decimo ordine necat.

S. xvi	A			N	Octt. Remigii. Germani. et uedasti.	luna. xxx. ii. emb.
T. v	B	vi		N	leudegarii epi et martr. Lucian pp. subq; in uenit e crux crist.	
V. xiii	C	v		N	Sulpicii et seruiliani M.	o. e.
A	ii	D	iiii	N		
B		E	iii	N		
C	x	F	ii	N	Hat. s. fidei. ii. et m. et s. caprasii epi. et m. et pmi et feliciani. m.	
D		G	N o	N	Marci pp. Sergii et bachi.	
E	xviii	A	viii	id		
F	viii	B	vii	id	Parisius dionisii epi. rustici pbri. et eleutherii diac	
G		C	vi	id	Gereonis et sociorum ei? Purchardi epi.	
H	xv	D	v	id		
I	iii	E	iiii	id	Maximiliani conf.	
K		F	iii	id	Henricus fi ni obiit et hatto uuirciburgensis	
L	xii	G	ii	id	Rome calisti pp et m. Fortunate uirg. et frm eius. Calisti pp. hic ēst tertiū	
M	i	A	Idus		Scorum maurorum. ccc. lx. qd pustea in anno fieri solebat. qī fiet.	
N		B	xviii	k	Noy Galli conf.	
O	viii	C	xvi	k		
P		D	xv	k	Luce euangt.	Sol in scorpiane.
Q	xviii	E	xiiii	k		
R	vi	F	xiii	k		
S		G	xii	k	Incolomia scarum uirginum	
T	xiiii	A	xi.	k	Seueri martr.	o. e.
A	iii	B	x	k	Seuerini confess.	
B		C	viiii	k		
C	xi	D	viii	k	Crispini et crispiniani.	
D	xviii	E	vii	k	Amandi epi.	epm p dicantr.
E		F	vi	k	Yig aplorum Symonis et Iudę. Luanni pp. hic ēst ut vii. diacon custodirent	
F	viii	G	v	k	Natt aplorum.	Wecil pr o
G		A	iiii	k		
H	xvi	B	iii	k		
I	v	C	ii	k	Quintani m. Yig omniu scorum. Wolfkangi epi	Nox h. x^iiii. d. x.

Wien NB. 1845, f. 70a

Terminat arcturus medio sua signa decembr.

DIE HABET DIES. XXX. I. L. XX. Ecce suem festas parat iste decemb in esca.

KAT duodena cohors. VII. inde decemq; decembris.

U xiii F DE C. CANDIDI. longini milras. v. embol finit.

ℊ II C III N Rumole fr nr ob. I. emb incipit.

B ℊ III N Cassiani marr. Hiltigart abbatissa ob.

C x B II N Barbare uirg. Anno colonensis eps fr inp. VIII. embol incipit,

D C N O N Delfini exortus.

E XVIII D VIII ID NICOLAI EPI.

F VII E VII ID

G F VI ID Zenonis mar.

H XV G V ID ⌜fine cui libet Gta patri.

I III ℊ IIII ID Eulalie uirg. Melcadis pp. hic const ut die dom nullus ieiunaret.

k B III ID Damasi pp. hic const ut die noctuq; psalmi p omis eccls canerent. & in

L XII C II ID D. E.

M I D I D V S Lucie uirg. Otilie uirg.

N E XVIII k IAN

O VIII F XVIII k D. E.

P C XVII k

Q XVIII ℊ XVI k

R VI B XV k Yunnibaldi conf. Sol in capricornu.

S C XIII k

T XIII D XIII k Vig thome apli.

ℊ III E XII k NATALIVS DEM. Solstraū hiemale.

B F XI k

C XI G X k

D XVIII A VIII k Vigilia natalis dni. ⌜const ut diaconi laiā regerent.

E B VIII k NATIVITAS IPSIVS. Anastasie uirg. Zosimi pp. hic Solstrum.

F VIII C VII k Stephani primarr.

G D VI k Iohannis apli & euangl. Dionisii pp. hic eccls prbris dedt & parrochi eff.

H XVI E V k Scorum Innocentium. Gundelbtt sub diae frur obiit.

I V F IIII k

k G III k ⌜a

L XIII ℊ II k Silueftri pp. hic const chrisma ab epo esi I. emb finit.

Nox h. XVIII. d. VI.

Wien NB. 1845. f. 71r

	LAN	FEB	MAR	APR	Ma	IVN	IVL	AVG	SEP	OCT	NOV	DEC	
I	VIIII	X	VIIII	X	XI	XII	XIII	XIIII	XVI	XVI	XVIII	XVIIII	C M
II	XX	XXI	XX	XXI	XXII	XXIII	XXIIII	XXV	XXVII	XXVII	XXVIII	XXVIIII	M A
III	I	II	I	II	III	IIII	V	VI	VIII	VIII	X	X	A L
IIII	XII	XIII	XII	XIII	XIIII	XV	XVI	XVII	XVIIII	XVIIII	XXI	XXI	V I
V	XXIII	XXII	XXIII	XXII	XXV	XXV	XXVI	XXVII	XXX	XXX	II	II	I S
VI	IIII	V	IIII	V	VI	VII	VIII	VIIII	XI	XI	XIII	XIII	H R
VII	XV	XVI	XV	XVI	XVII	XVII	XVIIII	XX	XXII	XXII	XXIII	XXIIII	R F
VIII	XXVI	XXV	XXVI	XXV	XXV	XXVII	XXX	I	III	III	V	V	F P
VIIII	VII	VIII	VII	VIII	VIIII	X	XI	XII	XIIII	XIIII	XVI	XVI	P O
X	XVIII	XVIII	XVIII	XVIII	XX	XXI	XXII	XXIII	XXV	XXV	XXVI	XXVII	O C
XI	XXVI	XXX	XXV	XXX	I	II	III	IIII	VI	VI	VIII	VIII	C N
XII	X	XI	X	XI	XII	XIII	XIIII	XV	XVII	XVII	XVIII	XVIIII	B L
XIII	XXI	XXII	XXI	XXII	XXIII	XXII	XXV	XXVI	XXV	XXVI	XXX	XXX	L V
XIIII	II	III	II	III	IIII	V	VI	VII	VIIII	VIIII	XI	XI	K T
XV	XIII	XIII	XIII	XIIII	XV	XVI	XVII	XVIII	XX	XX	XXII	XXII	T H
XVI	XXII	XXV	XXII	XXV	XXVI	XXV	XXVII	XXVII	I	I	III	III	H R
XVI	V	VI	V	VI	VII	VIII	VIIII	X	XII	XII	XIIII	XIIII	C Q
XVII	XVI	XVII	XVI	XVII	XVII	XVII	XX	XXI	XXI	XXII	XXV	XXV	Q F
XVII	XXV	XXV	XXV	XXV	XXV	XXX	I	II	IIII	IIII	VI	VI	F O

ARGVMENTVM SVPER EBDOMADAS APENTHECOSTE VSQ; AD ADVENTVM DNI.

Sicbdomadas apentecoste usq; adnatale dñi nosse uoluerit. compunta tantū singulus annus quot ebdomadę sint apentecoste usq; hodiernum. et stati inuenire potrit. quia semp a hodierno usq; ad natale dñi. xx. viii. ebdomadę sūt. et tot officiorū dominicas cū ex ultate do habebis. et iuuna cadēq; feria cungunt nostrū. et natale dñi atq; hodiernū februarii. ARGVMENTVM

QDEADVENTV DNI.

Vicuq; adueniat dñi diligens celebrare desiderat. uideat ne ante v. k. dec inchoet. nec p. iii. hodierni ipsi missi transeat. sed inhis. vii. diebus. ubi cuiq; dues dominice occurrerit. celebrare absq; dubio ualebit.

DE TERMINIS

Memento qd p x. nouem annos terminum. lxx. luna x februarii missi. xl. iii luna ii martii. pasche luna xiiii apl. Rogationū luna xv. maii. Pentecostes luna iiii. vii. circuferunt. pret octaua uidelicet. et nonū decimū annum. inquib; terminū lxx. luna x martii. necnon et xl. luna ii embolismi missi constat. Horandū et illud qd ide omnes terminū iuuna eadēq; feria semp excepto bissextilib; annus constant.

DE DNICO DIE PASCHE

Dum dominicū pasche nūquam ante xi. kl apl habuerit. nec p viii. k maii. Prima luna pasche nūq; ante viii id martii nec post nonas apl habeb. Luna inpascha nō potē fieri minor in dominica pasche quā xv. nec maior quā xx.

Hec sunt claues terminorum p

Siquis p istos regulares. videli

reliquos terminos cuiusq;

inuenire. sumat septua

terminum. a vii id lan.

malem. a v k feb.

a v. id martii.

rogationum. a xvii k mai.

a iii k mai. Et ubi nu

rium terminabitur. ibi

terminum Inuenies.

decē. et viii. Annos.

cet. xxvi.

anni cuprī

gesimalem

Quadragesi

Paschalem

Terminum

Pentecosten

meruſ regula

absq; dubio

Wien NB. 1845. f. 72.r

Aœrne ds. Qui corporali ieunio uitia comprimis. mentem eleuas. uirtutem largiris & pmia. f xpm.

) fessio pura ad xpm.

Confiteor tibi dne conditori meo creatori celi & terre. que cordis abdita n fallunt ubi peccator fatetur conscientia. quia ego peccator fragilis peccau nimis in uita mea. in cogitatione inmunda. in locutione supflua. in crapula & ebrietate. in fornicatione omnimoda. in libidine cordis & corporis. & in omni opere malo. Ideo pcor uos omis sci & electi di. ut intercedere dignemini pme peccatore ad dnm dm nrm. & ut p uram intercessionem mihi concedere dignetur remissione omnium peccatorum meorum omps dns. Am. OR.

Suscipe confessione mea unica spes salutis mee dne ds ms. qui omi negligentia & spurcitia pdtus su. & omnib; malis exctinctus su. Quippe pcor te qui iustificas impios & uiuificas mortuos. iustifica me & resuscita me dne ds ms. Qui uiuis.

DVMTVRIFICAT VICAT. One ds nr qui suscepisti munera pueri tui iusti abel. noe. Aaron. & samuhel. & omniu scor qui tibi placuerunt. suscipere dignare incensu istud de manib; meis indigni peccatoris. ut fiat tibi in odore suavitatis. & nobis. p pciatio. p peccatis.

P omnia secla seculorum. Am. Dominus uobiscum. Et cum spu tuo. Sursum corda. Habemus ad dominum. Gras agam domino deo nro. Vere dignum & iustum est equum & salutare. Nos tibi semp & ubiq; gratias agere domine sancte pater omnipotens eterne deus.

Wien NB. 1845, f. 72v

... INNAT DNI. PREF.

(℣) eterne ps. Qui per incarnati uerbi mysterium nouum mẽ oculis lucẽ tue claritatis infulsit. ut dum uisibiliter deum cognoscimus. per hunc inuisibilium amorem rapiamur. Et ideo cum angelis atq archangelis cum thronis et dominationibus cumq omni militia celestis exercitus ymnum gl̃e tue canimus. Sine fine dicentes. Sẽs. Sẽs. Sẽs.

IN EPIPHANIA DNI. PREF.

(℣) eterne deus. Qui cum unigenitus tuus in substantia nr̃e mortalitatis apparuit. inouauit nos immortali tatis sue lucẽ reparauit. Et ideo

IN QUADRAGESIMA. PREF.

(℣) eterne ds. Qui corpora lia ieunio uicia comprimis. mentem eleuas. uirtutem largiris et premia. per xp̃m dnm nr̃m. per quẽ maiestati laud

IN PASCA. PREF.

(℣) equum et salutare. Te quidem deo omni tempore. sed in hac potissimum die gloriosius predicare. cum pascha nr̃m immolatus est xp̃s. Ipse enim uerus est agnus. qui abstulit peccata mundi. Qui mortem nr̃am moriendo destruxit. et uitam resurgendo reparauit. Et ideo

IN ASCENSIONE DNI. PREF.

(℣) per xp̃m dnm nr̃m. Qui post resurrectionem suam omnibus discipulis suis manifestus apparuit. et ipsis cernentibus eleuatus in celum ut nos diuinitatis sue tribueret esse participes. Et ideo

In PENTECOST. PREF.

(℣) per xp̃m dnm nr̃m. Qui ascendens super celos. sedensq ad dexteram tuam promissum sp̃m hodierna die in filios adoptionis effudit. Quapropter profusis gaudiis totus in orbe terrarum mundus exultat. Sed et supne uirtutes atq angelice potestates ymnum gl̃e tue concinunt sine fine dicentes;

IN NAT APOSTOLORV PETRI ET PAVLI. PREF.

(℣) equum et salutare. Te deprecamur domine. ut gregem tuum pastor eterne non deseras. sed beatos apostolos tuos continua protectione custodias. ut eisdem rectoribus gubernẽ quos operi tuo preposuisti eisdem constituta preceptis pastores. Et ideo supne

Wien NB. 1845. f. 73r

Corp tuū dñe ihu xpe qđ ego miser accepi · et sanguis quē indignus sumpsi · adhereat uisceribꝫ meis · ad sanitatē animę ac corporis mei · et pſta omps pat · ut ibi non sit peccati macula · ubi tam pura et sancta sacramenta · te donāte · qui tecū pat̄ & s.s.

nr aut̄ ppr̄ suā misericordiam factus ē pat̄ pfidē & dilectionē · cui supplicam⁹ cottidie dicentes · Pat̄ nr̄ · Pat̄ duob⁹ modis dr̄ dr̄ omps · l qđ patrauit nos · i · creauit & cōpegit uterq; matrū nrārum ex carne & anima · ex semine uiri & femine cū nēssemus · Et quia fecit nos renasci ex aq̄ & spū scō cū pditi essemus · Prima natiuitas fac nos filios p uaricationis · secda filios reconciliationis dimittendo nob⁹ oīa peccata · & originalia & actualia · talit̄ ē dr̄ pat̄ nr̄ · Qui es incedis · Spalmista dicē dō · Si ascendero in cęlū tu illic es · si descendero in infernū ades · cui si potuisset fieri ut habęrē pennas & uolarē in extremas partes maris · illuc tē uenirē · Et dñs p̄ p̄pheta · Cęlū & terrā ego impleo · Altior namq; ē cęlo · profundior abysso · latior terra · longior mare · & si ubiq; p̄ plenitudinē diuinitatis suę et n̄p extensionē · quare specialit̄ dicē se ēē incedis · qđ p cęlos intelliguntr̄ angeli et homines iusti in quib; maxime dr̄ inhabitat · iuxta qđ scriptū ē · Anima iusti sedes ē sapientię · Pat̄ nr̄ qui es incedis · i · qui habitas in angelis · quorū habitacula sunt cęli & homines iusti · Sanctificet nom̄ tuum ·

Placeat tibi sca trinitas hoc obsequiū seruitutis mei · et pſta ut sacrificiū quod oculis maiestatis tuę indigni optuli · sit tibi placens · michiq; et omnib; p quib⁹ illud optuli · fiat te miserante propitiabile p peccatis

Respice d̄ ps. xcv.

Respice et miserere omnib; istis et omnibus scis tuis

miserere nostri omps deus · Collecta

Benedicamus

Collecta oratio

Dñs · cum tribus pueris · alleluia

Wien VB. 1845. f. 82ᵛ

Cod. 1845 82 r

Hand D

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1014 Wien I., Josefsplatz 1
Photo-Atelier

mentum. ℣.

ADcompt.

Q̄s omp̄s dñs ut sacramentū qđ deuote optu
limus & fideliter sumpsimus. animę famu
lę tuę ad æternam uitam p̄ficiat. ut in re
surrectionis gl̄a inter electorū animas im
mortalitatis diademate coronata resplen
deat. ℣. MISSA COMMVNIS.

Sc̄ę DI GENITRICIS MARIE. AC BEATORVM
ap̄lorum. martyrū. confessorū. uirginum.
atq; omniū sc̄orum tuorū q̄s omp̄s dñs. famu
lus tuus ep̄m nr̄m intercessionib; prege. partq;
illi familiaritate atq; consanguinitate con
iunctos. & omnē pp̄lm x̄pianum ab omni pra
uitate defende. cōmissum & iā sibi ad regen
du gregē custodi. et animab; famulorū famu
larū q; tuarū requiem tribue benignus sempi
ternā. & sc̄orum tuorū coetibus consociare
dignare propitius. ℣. SECRETA.

Oblationis hui' dñe q̄s placare muneribus. & im̄
cedentib; omnib; sc̄is tuis. famulū tuū ep̄m nr̄m.

Wien NB. 1845. f. 259r

Hand A + C

1845 259a

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1014 Wien I., Josefsplatz 1
Photo-Atelier

tuã ubiq; ꝓtende ut abomnib; impugnationib;
defensi tua opitulatione saluent̃. & animas fa
mulorũ famularũq; tuarũ omniũ uidelicꝫ
catholicorũ orthodoxorũ quorũ cõmemora
cionẽ agimus. & quorũ corpora hic & ubiq;
requiescunt. & quorũ nomina ante scm̃ al
tare tuũ scripta adesse uident̃. electorũ tuoꝝ.
iungere digneris consortio. ꝑ. SECRETA.

Proptiare dñe supplicationib; nr̃is. & has obla
cionis quas ꝓ incolomitate famulorũ famula
rũq; tuarũ. & ꝓ animab; omniũ fideliũ catholi
corũ orthodoxorũ. quorũ nomina ante scm̃
altare tuũ scripta adesse uident̃. nomini tuo
consecrandas deferimus benignus assume. ut
sacrificiu ꝑsentis oblacio ad refrigeriũ ani
marũ earũ te miserante ꝓueniant. ꝑ. AD CŌ.

Purifica nos qs̃ dñe. & diuini sacramti ꝓcep
cio. & glosa scorũ tuorũ oracio. & animab;
famulorꝫ famularũq; tuarũ quorũ cõmemo
racionẽ agimus. remissionẽ cunctorꝫ tribue peccatorꝫ. ꝑ.

Wien NB. 1845

Hand E

1845 260 a

Oꝛ una libamꝰ dñe mꝛsteꝛia · quę AD COMP.
phuuiꝰ sc̃i martyꝛiꝰ tui · n · uenꝛatione tuę obuli
muꝰ maiestatꝫ · pꝛesta qs̃ · ut pꝛ ea uenia mꝛeam
peccatoꝛum · & cęlestiꝰ gꝛę domꝰ ꝛefician̄ · f. AL.

Da ꝛeꝛne consolationꝫ pater · phuuꝰ sc̃i martyꝛ
ꝛiꝰ tui · n · pꝛeces pꝛo nro pię & salutem · ut tuꝰ
tota dilectione inhꝛeam pꝛeceptꝰ · & quę ubi
placita sint tota pficiam uoluntate · f. MISS.

Omn̄s symę dś · DEQUACUQ; TRIBULAT.
qui fidelibuꝰ tuꝰ inpeꝛiculꝰ constituꝰ · ex
omni tꝛibulatione & angustia ad te clamantib;
misꝛicoꝛditeꝛ subueniꝰ · maiestatem tuã sup
plices exoꝛamuꝰ · ut nos famulos tuos clemẽt
ꝛespiciaꝰ · & nos ab omĩ inpugnatione inimicoꝝ
eripiaꝰ · sẽmq; angłm tuũ comitem nobiꝰ da
ꝛe digneꝛiꝰ · qui nos ubiq; pꝛotegat & defendat
& actuꝰ nꝛos diꝛigat · quatinuꝰ & pꝛesentiꝰ uite
pericuło exuamuꝛ · & de tꝛibulatione consolatio
niꝰ tuę gꝛam pꝛepꝛopiemuꝰ · & ęna ꝛemedia felicit̃
Suscipe dñe hec SECRETA obtaneam̃ · f.
munera nꝛa · quę ubi offeꝛimꝰ commendamꝰ nos
tuę maiestati · ut a nobiꝰ aduersa depellaꝰ · & pꝛo
spꝛa quę deposcimuꝰ concedaꝰ · f. AD COMP.

Nos famulos tuos qs̃ dñe comitia pꝛeuie cuꝰ
todi · ut a cuncteꝰ infestationib: tua misꝛatione
defensi · nullis inimicoꝛum insidiꝰ ac muꝛmuꝰ
teꝛꝛeamuꝛ: sed te pꝛogente & te ducente ad
tꝰ omnibuꝰ simuꝰ secuꝛi · f.

Wien NB. 1845, f. 273v

1845 273 ✓

Hand F

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1014 Wien I., Josefsplatz 1
Photo-Atelier

Ravenna 877

c. 10 Cetera [illegible] Bind. XI 49 (Honorius c. 11)

c. 13 Administratores plane saeculares nihil Bind.

c. 15 Actoris tale summa indicat nihil Bind.

c. 18 Decimas mancipiorum nihil Formosus

c. 1 = Bind. I 25 (Damasus c. 2)

c. 3 = Bind. I 21 (Honorius c. 3)

c. 7 = Bind. XI 30 (Polychronius)

cf. Nachtrag Thurnigunda imperatrix
im Kalender f. 66v! 3. März

Preſta dnē fidelib; populiſ IN HAT SCE BARBARE VIRG̃
ppitiationiſ tuę uotiuā ubertatē. ut ſcę uirginiſ barbarę
cui ſuffragia optam̃. tr donarē feliciter capiamuſ. p quę
feſtiſ eiuſ indempnes imtr esse possimuſ. P SECR
Sacramenta tua dnē ſcę barbarę meritiſ uitalib; conſoua
ant. quę ſuffragiiſ eiuſ qs ut nobiſ feliciter compleam̃. P
Innoua in nobiſ qs dnē tui corporiſ pignuſ AD CO
ſaluatē. qd ſcę barbarę poſſimuſ intercessione. P
DNE DS PATER OMP̃S. IN HAT SCI NICOLAI EPI
qui famulū tuū nicolaū cortib; tuorū dignatuſ es ſoci
are ſcorū. concede nobiſ ſupplicantib;. quatin̄ eiuſ imtr
uentu indulgentiā merear̃. ut quandoq; tr ualeamuſ
regnantem uidere imtr choroſ angelorū. P SECR
Oblata tibi munera dnē ds ppitiatuſ intende. et interceden
te cōfeſſore tuo nicolao abocculta inſidiatoriſ impulſione fra
gilitatē nram tuear̃. et angelicis ſuſcepta manib; incēſpectū
diuine maieſtatiſ tuę inferamur. P AD COMPL
Sacriſ dnē muneribꝫ urgetati. ſupplices tr dnē deprecam̃.
ut imtr aduerſa huiꝰ uitę et pſpera noſ ubiq; conſeruēs. pec
cata dimittaſ. pacē tribuaſ. et cuncta nobiſ aduerſantia
depellaſ. P

Wien N.B. 1845

Cod. 1845, fol. 274~

Nadrag

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1014 Wien I., Josefsplatz 1
Photo-Atelier

Gottschalk ein Meister der Ars, die die höchste Frucht der Lektüre von Autoren und Exegeten sei. Eine Demutsformel, Lob der Gelehrsamkeit Gottschalks, ein kurzes Lob der Ars und ein Segenswunsch schließen das Gedicht ab. Auch hier wirken spätantike und frühmittelalterliche Rhetorik nach: Lob der Freundschaft, Lob der Gelehrsamkeit des Freundes, der das Werk korrigieren und über seine Brauchbarkeit entscheiden soll, Lob der Ars selbst, Demutsformel und Segenswunsch sind viel gebrauchte Widmungstopen. Die Latinitas der beiden Gedichte entspricht einem „gemäßigten Manierismus". Nach den vielen Analogien kennt Udalrich Horaz sehr gut, er bildet Vergil nach, einmal den Auctor ad Herennium, einmal benützt er einen eigenen Vers aus seinem Widmungsgedicht an Bischof Gebhard von Würzburg.

Das Excerpt aus dem Auctor ad Herennium behandelt die Compositio, die Verbindung und Gliederung der Wörter zur Periode. Auch Cicero liefert einen Beitrag zur Komposition; er behandelt den Gebrauch alter Wörter, Grundbedeutung und Übertragung sowie die Neuschöpfung von Wörtern; darauf folgt die Beschreibung der oratorischen Numeri. Aus der Rhetorik des Martianus Capella wird man noch einmal detailliert über Fehler in der Harmonie der Komposition unterrichtet, dann noch einmal über die Numeri, genauer und strenger als bei Cicero. Quintilian soll wiederum über das Verbum proprium und translatum informieren; doch hier wird die translatio zur Lehre von den Tropen erweitert. Der wichtigste Auszug für den mittelalterlichen Autor ist die Lehre von den Figuren der Elocutio; vom Figurenschmuck hängt Schönheit und Wert der Sprachgestaltung ab. Eine Bemerkung über die Memoria, wie die Figurenlehre der Rhetorik des Martianus Capella entnommen, schließt das Büchlein. Udalrich hat seine Auszüge nicht einfach abgeschrieben, sondern versucht, eine geschlossene Stilkunst zu bieten. Er kürzt die Zitate, läßt Exkurse und allgemeine Betrachtungen, die für seine Lehrzwecke keine Bedeutung haben, aus und setzt kleinere Überleitungen ein, damit der Gedankengang nicht unterbrochen wird. Da das Mittelalter den Begriff des Plagiats nicht kannte, ist jedes Wort darüber überflüssig. Schon die rhetorischen Kompendien der Spätantike sind über weite Strecken Kompilationen. Das Mittelalter hat dies für seine Lehrbücher übernommen.

Die Frage nach Udalrichs Vorlagen läßt sich nur mit Wahrscheinlichkeit beantworten. Die Texte von Martianus Capella und Quintilian weisen viele Gemeinsamkeiten mit Bamberger Handschriften auf (Class. 39, alt: M. V. 16 und Class. 45, alt: M. IV. 14). Der Auszug aus dem Auctor ad Herennium ist für Vergleiche zu kurz. Von Ciceros De oratore gibt es in Bamberg keine Handschrift mehr.

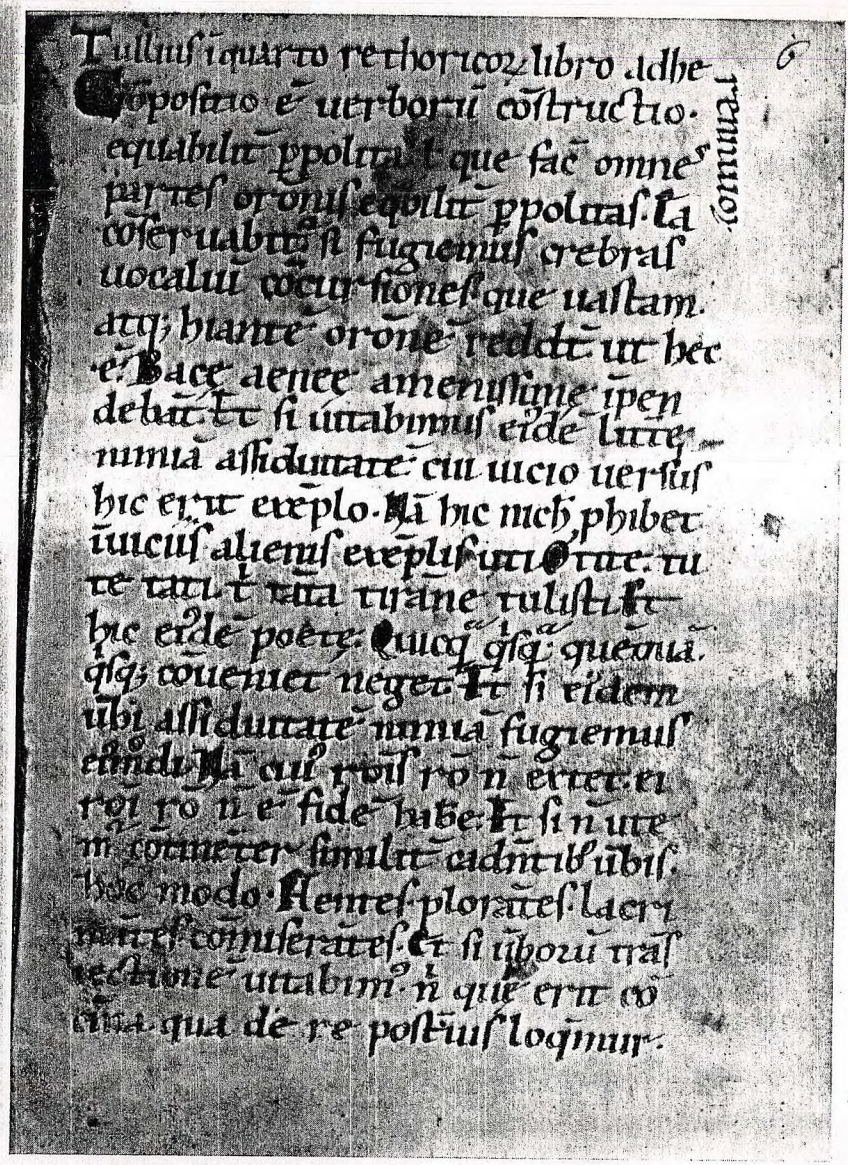

Fol. 6r des Cod. Vindobonensis Lat. 2521 (wenig vergrößert); zu Seite 157.

F. Bittner, Hg., Eine Ars Dictaminis, Histor. Ver. Bamberg, 100. Bericht (1964)

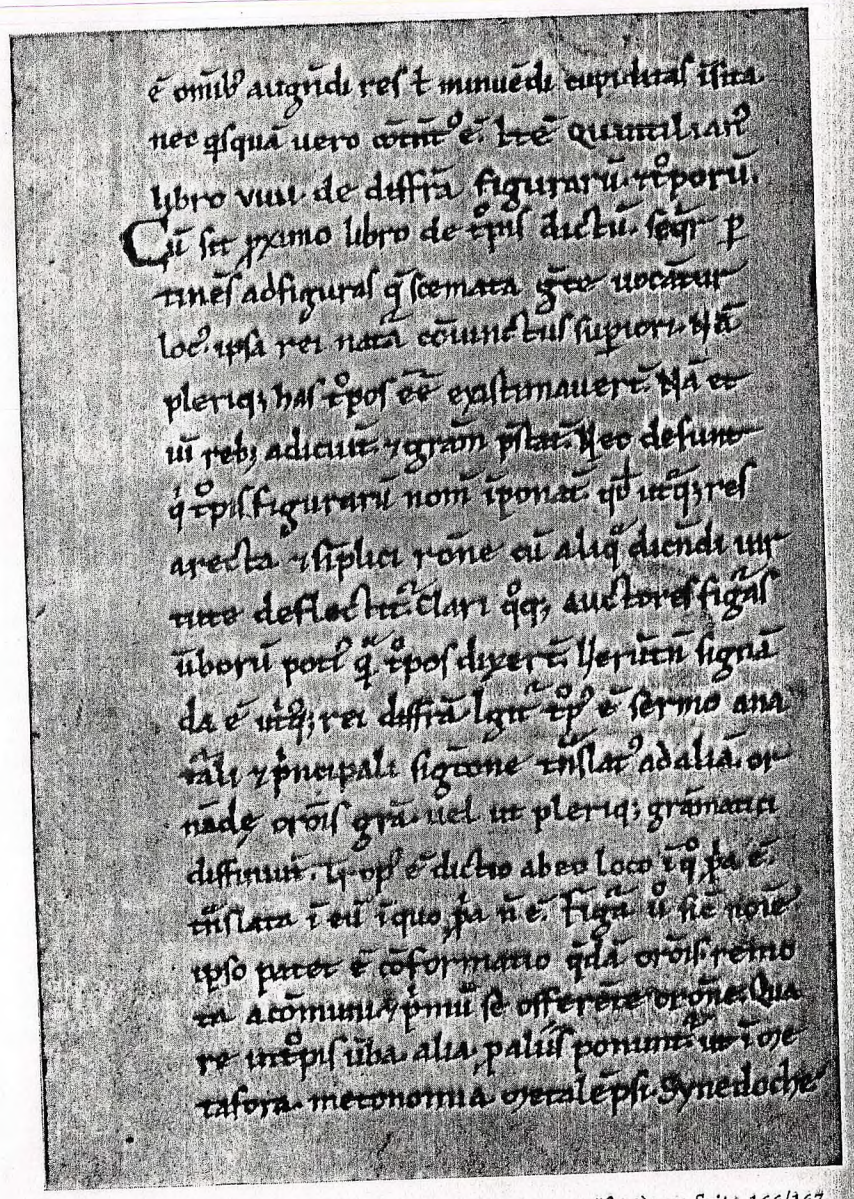

Fol. 17v des Cod. Vindobonensis Lat. 2521 (wenig vergrößert); zu Seite 166/167.

Die Überlieferung der Ars dictaminis fand bisher nur geringes Interesse. Ernst Dümmler veröffentlichte die beiden Einleitungsgedichte [18] und nannte die Kapitelüberschriften. Ihm entging, daß auf f. 14r ohne Übergang ein Excerpt aus der Institutio oratoria Quintilians beginnt. Zwar bricht Udalrich mit Martianus Capella an einer Stelle ab, wo sich auch in dessen Rhetorik eine Lücke befindet. Da jeder Auszug nach Buch und Inhalt bezeichnet ist, könnte hier ein Blatt oder mehr fehlen; dies läßt sich auch nach dem Inhalt vermuten, da Udalrich vom Numerus zu den Tropen springt. Paul Lehmann druckte die Excerpte aus Quintilian ab [19]). Die Blätter f. 4v und 5r blieben aus irgend einem Zufall frei. Ein Schreiber, der der gleichen Zeit angehört, füllte sie mit Sittensprüchen aus mehreren Sammlungen. Die Sentenzen sind nach Art eines Abecedarius angeordnet, und viele haben leoninischen Reim. An die Spruchsammlung hängte der Anonymus noch ein Gedicht an: De mixtis generibus animalium [20].

Unser Text hält sich streng an die Handschrift. Die Orthographie ist zur besseren Verständlichkeit vereinheitlicht. Eigennamen und Termini sind, soweit die Verständlichkeit nicht leidet, wie in der Handschrift wiedergegeben. Die genauen Stellenangaben befinden sich neben dem Text. Kleinere Auslassungen sind durch Sternchen bezeichnet. Verbindende Zusätze Udalrichs, der die Handschrift vielleicht selbst geschrieben hat, sind nicht eigens hervorgehoben, da sie inhaltlich bedeutungslos sind.

Kein Werk Udalrichs ist in seiner Heimat Bamberg geblieben. Die Ars dictaminis ist ein Denkmal der großen Zeit Bambergs unter der Regierung Bischof Ottos I. des Heiligen, als seine Domschule eine Stätte hoher Kulturpflege war. Die klassischen Studien, im besonderen die Beschäftigung mit Cicero, die zur Tradition wurde, gaben dem geistigen Leben Weite und Tiefe.

Für die Anregung zu dieser Arbeit danke ich bestens Herrn Professor Dr. Otto Meyer, Würzburg, einem der wenigen Gelehrten, die die mittellateinische Philologie in Deutschland fördern.

---

[18] NA 19, S. 223 ff.; Hier gibt Dümmler Analogien zu antiken Autoren an. Statt *de differentia figurarum et temporum* ist *troporum* zu lesen; dieser Fehler auch bei Brinkmann, Zu Wesen u. Form mittelalterlicher Dichtung S. 40 und bei Manitius III, S. 287.

[19] Paul Lehmann, Die Institutio oratoria des Quintilianus im Mittelalter, Philologus 89, S. 349 ff.; Neudruck P. Lehmann, Erforschung d. Mittelalters II, S. 21 ff.; Lehmann weicht einige Male ohne ersichtlichen Grund von der Handschrift ab.

[20] Abgedruckt bei St. Endlicher, Catalogus codicum philologicorum Latinorum bibliothecae palatinae, Wien 1836, S. 167.

nauigatione neapolim campanie perduce
re dignatus est ciuitatē. Senatorum atq.
honoratorum multitudinem primo exilio
crudeli contriuit. postea intrans marinam
partem piccit. Pulso namq. epō ut p̄fati su
mus cum clero uenerabili. ilico ecclām
nomine restituta in qua semper ep̄j com
manebant. suę religionj mancipauit. atq.
uniuersas quę intramuros ciuitatis fue
rant cum suis diuciis abstulit. Sed etiam
quę foris muro erant quas cumq. uolu
occupauit. & precipue duas egregias
& amplas sči martiris ep̄rianj. unam ubj
sanguinem fudit. aliam ubj cuius sepultum.ē.
corpus. qui locus mappalia uocitatur.
Quis uero sustineat atq. possit sine lacrimis
recordari. dum p̄ciperē nr̄oz corpora defunc
torum sine sollempnitate hymnorum cum
silentio ad sepulturam p̄ duc. Addidit
adhuc ut & pars cleri corum quę remanu

Wien NB. 583, fol. 5v Hand A

NB 23.701
ABRF

Wien NB.

Cod. 583 fol 5'

gz. Tscd. in ba-rotingsiter Minuskel

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.:

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

01/5

mostricos scorũ merito male cepit demoniacis mortib: agitare · ex ordine ille cognatus ut gestũ erat suggerit regi · Decernit statim rex cuidã gentili regi maurorũ · cui nomen inerat capsur relegandos debere transmitti · Maximã uero xpi famulã confusus & uictus proprię uoluntati dimisit · quę nunc supest uirgo mater multarũ uirginũ dñi · nobis etiã nequaquã ignota · Per uenientes autẽ tradunt memorato regi maurorũ cõmanenti in parte heremi quę dicitur capra picti · Uidentes igitur xpi discipuli multa apud gentiles & inlicita sacrificiorũ sacrilegia · cę per ꝑdicatione & conuersatione sua ad cognitionem dñi dñi nri barbaros inuitare · Et tali modo ingentẽ multitudinẽ gentiliũ barbarorũ xpo dño lucrauer · ubi ante a nullo fama xpiani nominis fuerat diuulgata · Tunc deinde cogitat quid fieret ut ager iam cultus & egraminatus uomere ꝑdicationis cuan

Wien NB. 583, fol. 12r Hand B

NB 23.702
ABRF

Wien NB.
Cod. 565 fol. 12

Gy. Tasdo. i. Sancti. Nunsbel

Reproduktionsrech. vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

Commun

sionē uel diminutionē aliquā sensit. Nec in con
dendo uniuersa fatigationem pculit. Namq;
ut & euidentius nobis diuine generationis
inpassibilitas insinuaretur dñm de dō lumen
de lumine filiū p fitendū accepimus. Si ergo
in efficientia usibilis ac mundani luminis
tale aliquid noninuenitur ut lumine ex lumi
ne sūpto & p quandā generationis naturalitatem
ex orto ipsam luminis originē quę ex se lumen
aliud dedit. nec minuit nec ullū omnino de
trimentū ministrati ex se luminis p peti po
tuit. Quanto rectius & melius de diuini
& ineffabilis luminis natura credendū est
quę ex se ipsa lūm generans minui omnino
non potuit. Unde æqualis est patri filius non
natus ex tēpore sed gignentis coetnus sicut
splendor a igne genitus gignentia manifestē
tur equib; hęc de patris & filii equalitate uel
de substantie unitate. quantū breuitatis ratio
fieri dixisse sufficiat; sup est ut de spu sco

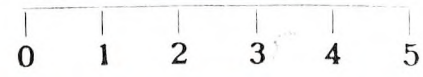

Wien NB., 583, fol. 42r Hauai B

NB 23,703

ABRF

Urm NB.

Cod. 583 fol 42

Qz. Tscho. i. Karch. Kinostad

Reproduktionsfrei. Vorbehalten.
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

01/40

missū · Paulus inquid aplūs non ab hominib: neq;
phominē sed p ihm xp̄m & dn̄m patrē · Inactus autē
aplorū quod abspu scō sit segregatus & missus · Sic
enī scriptū est hēc dicit spūs sēs · segregate mihi
barnaban & saulū in opus quo uocaui eos & paulo
post ipsi inquit missi abspu scō descendē seleuciā
ītē in eode libro ad tendite uobis & uniuerso gregi
inquo uos spūs sēs constituit epōs · Nequis autē spm
scm quia paracletus dictus est contēptibile ali
quid estimet · Paracletus enī aduocatus est uel
positus consolator secundū latinā linguā, quē ap
pellatio etiā filio dī cōmunis est · Sicut dicit
ioh · hēc inquit scribo uobis ne peccetis · Sed si
quis peccauerit paracletū habemus apud patrē
ihm xp̄m · Nam & ipse dns cū dicit ad aplos alte
rū paracletū mittet uobis pater sine dubio
Cū dicit alterū paracletū sequoque paracle
tū manifestat · Sed neque a patre hoc nomen
paracleti alienū est · Beneficientię enī nomen
est non nature · Denīq: ad chorinthios paulus

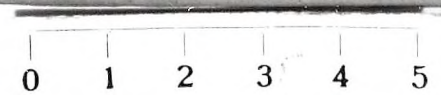

Vien NB. 583. fol. 48v Hand C

NB 23, 704
ABRF

Wien NB.
Cod. 583 fol. 48'

qz. Tsds. i. karolig. Minuskel

Reproduktionsrecht vorbehalten.
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

01/38

si alia meruissent minime ꝓualerent.
Et si in hac ꝓnicię ꝓdurarent ecclę ꝓne
ablati in exiliũ sub prosecutione idonea
mittentur. In populos quoq; ꝑfati impe
ratores similiter sequentes qđ eis nec donan
di nec testandi aut capiendi uel ab aliis
directũ poemus subiacere. Non fideicõ
missi nomine nec legata non donationibus
aut relictione quę mortis causa appellatur
uel quolibet codicillo alii suę forsitan scriptu
ris. Ita aut etiã quisuis placatus militarem
condempnationis grauissime prodignatis
merito faceremus subiectos. ut omni honoris
priuilegio expoliati. infamiam incurre
rẽt. et publico ꝓ primum huiusmodi ꝓfonę
se cognoscerent esse subiectos. Officialib: etiã iudi
cũ diuersor: tum x.xxx argenti pondo poena ꝓpo
sita quã si quinq; uicibus in errore ꝓdu
centis contigisse inferre. Tum demũ
tales cõmunita aug: subiugari uerberib:

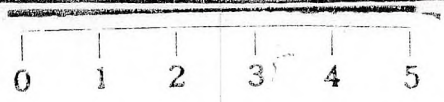

Wien NB. 583. f. 54v Hände B + D

tam nefaria et incredibilia in nros exercuit.
ut narrari non queant. Fuit iste in quadam ci
uitate proxima heremo que tripolitane prouincie
uicinatur: qui ut bestia insatiabilis catholicorum
sitiens sanguinem huc illucq; adrapiendū fugiens
ex currebat. Nam impius humanus sciens anto
ni ferocitate in ipsis heremi partib: uoluit sem
eugenium relegare. Que dū custodiendū antonius
accepisset ita eū arrion custodia cinxit ut nullū
ad eū introire p mutatore insup uarijs insidiarum
atq; poenarū supplicijs extinguere cogitaret.
Sed eugenius sēs dū nīe p̄secutionis deflere in
cōmoda et asperitate cilicij semiclm adtriuere
corpus. Nudamq; sup humū cubitans stratū saccis
uirgatet imbrib: lacrimarū. Aliquando sensit in
festū paralysis morbū; quo nuntio ingaudio con
uersus arrianus: p̄git festinus ad cubile exanu
hominis dī. Et cū uideret urgente passione
uerū pontificē balbutiente uerba produ
cere. cogitauit simul extinguere que sup et

Wien NB. 583 Hände B + E

NB 23,706
ABRF

Cod. 563 fol 67

9z. Textseite in karolingischer Minuskel

Reproduktionsfrei verfügbar,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

locutum est uanitatem · et dextera eorum
dextera ꝑ quitatis · Quia filii alieni sempmen-
titi sunt mihi qui inuetera uerunt & claudica
uerunt a semitis suis · Isti dicunt mihi cotidie
ubi est dñs tuus dū adfligitur populus pre-
tioso agni sanguine comparatus · Inter quorū
obprobria ego ad flagella paratus · cantare
non desisto dño flagellanti · Amoue ame
flagella tua · quia defeci non a fortitudine
manus tue · sed ad persecutionē hereseos arria
ne · Aduenuant omes qui me cū angustie uie car
piunt teer · & propter uerba labiorū di · uias
custodiunt duras · & uideant si est dolor sicut
mis · quo undemiata sū in die furoris dñi a-
peruerunt sup me os suū omes inimici mei ·
sibi lauerunt & fremuerunt dentib: dixe
runt deuorauimus eā · e non ista est dies
quē expectabamus · Inuenim? uidimus ·
Ad este angeli di mei · quinū quā decestis
constituti inministerio uso propter eos qui

NB 23.707
AB RF

Cod. 583 fol 75

qx. Tscbs. i. Cardig. Winkel

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

tarquinius habebat uxorem · Lucius deinde
tarquinius superbus · septimus atq: ultimus re-
gum inuasit imperiū · Quo tēpore ad relaxa
tionem ejus regis ps̄arū reuersi sunt hieroso
lymam iudei xlij cccc · Iste primus excogita
uit uincla · taureas · fustes · lautumias · car-
ceres · cōpedes · catenas · exilia · metalla · binu uol
scos · que gens ad cāpaniā cunctibus non longe
a burbe est uicina · Gabios ciuitatē & suessam-
pometiam subegit · Cū tuscis pacē fecit · &
templum iouis in capitolio ædificauit · Postea
ardeā oppugnans · Ix̄xuij miliario · a burbe
roma positam ciuitatem imperiū ps̄dicti · Illā
cū filiis eius & ipse tarquinius iunior · nobilissi
mā uxorem conlatinī stuprasse · eaq; de in-
iuria marito & patri & amicis questa fuisse ·
in omniū conspectu se occidit · Propterquā
causam brutus parens & ipse · tarquinii
populū concitauit · & tarquinio ademit
imperiū · Mox exercitus quo que eum

NB 23,708

ABRF

Cod. 583 fol. 88

qz. Tscds. i. karolig. Minuskel,

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

ensibus condiciones displicuerunt · iusserumq:
hannibalē pugnare · Infertur ascipione &
masinissa rege alio numidarū qui amici
tiam cū scipione fecerat carthagini bel
lum · hannibal tres exploratores ad scipio
nis castra misit · Quos captos scipio circum
duci per castra iussit · ostendiq · his totum
exercitū · mox etiā prandiū dari · dimittiq:
ut renunciarent hannibali quę apud ro
manos uidissent · Interea prēliū ab utroq:
duce Instructū est · quale uix ulla memo
ria fuit · cūpertissimi uiri copias suas ad bel
lum ducerent · scipio uictor recedit poene
ipso hannibale capto · Qui primū cū multis
equitib: deinde cū xx postremo cū quat
tuor euasit · Inuenta in castris hanniba
lis argenti pondo xx̄ · auri oct̄ingenta ·
cetera q̄ supellectilis copiosæ · Post id cer
tamen pax cū carthaginensib · facta est ·
scipio romam rediit · Ingenti gloria trium

0 1 2 3 4 5
Wien NB. 583, f. 113v Hand H

NB. 23.709
18 RF

Lod. 583 fol. 113'

qz. Tscb. i. barolig. Minuskel,

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

anno consulatus daretur. Senatum pro scripsit. cū antonio & lepido rem publicā armis tenere coepit. Per hos etiā cicero orator occisus est multiq; alij nobiles. Interea brutus & cassius interfectores cæsaris. ingens bellum mouerunt. Erant enī p macedoniā & orientem multi exercitus quos occupauerant; Profecti sunt igitur contra eos cæsar octauianus augustus. & marcus antonius. remanserat enim ad defendendam italiam lepidus. apud philippos macedoniæ urbem contra eos pugnauerunt. primo p̄lio uicti sunt antonius & cæsar. Perit tamen dux nobilitatis cassius. Sto brutū & infinitā nobilitatē. q̄t cū illis bellū gesserat. uictā interfecerunt. Ac sic inter eos diuisa est respublica; ut augustus hyspanias. galliasq; & italiam teneret. Antonius asiam. pontum. orientē. Sed in italia lucius antonius consul bellum ciuile commouit. frater eius

Wien NB. 583 Hand H

NB 23.710
AB RF

Cod. 583 fol. 144

gz. Tsds. i. karolingischer Minuskel,

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.:

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

antea dicerctur · Hic tercio & uicesimo imperij anno ·
ætatis lxx viij cū inmani furore insontes noxiosq; suos
partter externosq; punire & resolutis militiæ artibus ·
armeniā p parthos · moesia dacis · pannonia sarmatis ·
gallia finitimis gentibus direptę sunt · Ipse ingenti om
nū gaudio mortuus est in campania huius imperij
xumo anno dñs ihs xp̄s p̄dicationis suæ sumpsit ini
tiū · Octauo quoq; & decimo eiusdem anno ihs xp̄s
filius dī dñs nr̄ pro nob sese morti offerens crucifixus
est · successit tyberio gaius cæsar cognomento c galicula
drusi priuigni augusti & ipsius tyberij nepos sceleratis
simus qui etiā tyberij dedecora purgauerit · Bellum
contra germanos suscepit & ingressus suauiā nil strenuę
fecit · stupra sororibus intulit · exuria etiā natā filiam
cognouit · Cum aduersus cunctos ingenti luxuria li
bidine crudelitate sęuire · Interfectus in palatio est an
no ætatis suæ xxxmo viij · imperij tercio mense de
cimo die q; octauo · Post hunc claudius fuit patruus
c galigule drusi · qui apud magantia cū monumentum
habę filius cuius galicula nepus erat · hic mediæ un

Wien NB. 583 [Hain]

NB 23,7/1
AB RF

Cod. 583 fol. 149

Qz. Tsds. i. earelig. Rinnekel,

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Ost. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

ipſe unum geſſit marco mannicũ ſed quan
tũ nulla memoria fuit. adeo ut punicũ
conferat. Nam eo grauius eſt factũ q̃d
uniuerſi exercitus romani perierant.
Sub hoc enĩ tantus caſus peſtilentie fuit.
ut p̃ uictoriã p̃ ſicã rome ac p̃ italiã puin
tiaſq: maximas hominũ part. militũ omiſ
fere copiæ langore defecerint. Ingenti
ergo labore & moderatione cũ apud car
nuntũ iugi triennio p̃ſeuerasſe bellum
marco mannicũ confecit. Quod cũ ſqua
di. uuandali. ſarmate ſueui atq: omis bar
baria cõmouerat. multa milia hominum
interfecit. ac pannonis ſeruitio liberatis.
rome rurſus cũ cõmodo antonino filio
ſuo quẽ iã ceſarẽ fecerat triũphauit.
Ad huius belli ſumptũ cũ erario exauſto
largitiones nullas haberẽt. neq: indicere
p̃uintialib: aut ſenatui aliquid uellẽt
inſtrumẽtũ regi cultus. facta in foro diui

Wien NB. 583

NB 23,712

ABRF

Cod. 583 fol. 159

gz. Tscds. i. barelig. Minnebel

Reproduktionsfrei vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne [illegible]

Rursūq: aduolant romani cesāq: hostē transmarinafugant;
hoc tēpore dū uuandali alaniq: hispanias infestarent. ho
norius adeos defensandas castrinū ducē cū exercitu di
rigit. Qui castrin' p̄clarū uirū bonifatiū ac bellicis ar
tib: exercitū inepto & nuurioso imperio. ab expeditio
nis suę societate auertit. Bonifatius periculosū sibi
indignūq: rat. eū seq; quē discordē superbientēq: exp̄t
ert. celerē se ad portū urbis atq: inde ad africā p̄rupit.
magnūq: p̄ modū reipublicę detrimētū. tocuisq: africę
causa excidij extitit. Castrin' uero tantā collega ob
suā intēperantiā priuat. nihil dignū in hispanis gessit.
Nē hęc placidia augusta afrē honorio pusa. adorien
tē cū honoriā & ualentiniano filiis p̄fecta. atheodosio
augustā archadij alteriusq germani sui filio honorifice
libentēq: susceptā ē; honoriusq uero p̄quā cū iuuore de
quo p̄missū est theodosio archadij sui germani filio annis
xu imperasse. cū iā antea cū frē annis xiii ac sub patre
duob: regnasse. rē publicā ut cupierat pacatā relinquens
apud urbē romā uita excessit. ē. corpusq: ei. iuxta
beati petri apti martirū in mausoleo sepultū est.

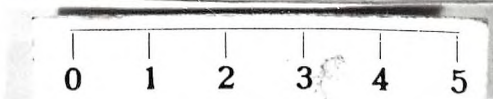

Wien NB. 583 Hand K

NB 23.913
ABRF

Cod. 562 fol 193

Lyx. Tasto. i. barolq. Minuskel.

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.:

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

Ante diem festum pasce seruos tuos quia eius hora uen
ut transeat ex hoc mundo ad pa[tr]em. Et cena

AN mo

pb

pbacio subno pbacio

anima expec

Domine uere tu es. Quod nullus tibi sit simi
Michael signat. Quod solus fortis & potens sit
brel indicat. Tu uerum me dicum esse R
pha el de Concede nos te digne inuocare me
laudare. Qui tecum uiuit sine fine magn
cate

0 1 2 3 4 5

Wien NB. 583, f. 216v

NB 23.714

ABRF

Lod. 583 fol 216'

gz. Tsubs. i. karolingischer Minuskel,

Tesch m. Namen, Federprobe, Nachtrg. d.

11. Jh.?)

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.:

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

VIVTVS MVCIVS AVGVR
multa narrare de Gaio Lelio Sapiente
pro suo memoriae lacessendae solebat. nec dubitare illum omni sermone appellare Sapientem. Ego autem adulescens iam deductus ad Scaevolam sumpsi unum togam ut quo ad possem et liceret a senis latere nunquam discederem. itaque adeo multa didicimus prudenter multa etiam breviter commode dicta memoriae mandabam. fierique studebam eius prudentia doctior. Quo mortuo me ad pontificem Scaevolam contuli. quem unum in civitate et ingenio et nobilitate potentissimum audeo dicere. Sed de hoc alias. Nunc redeo ad augurem. Cum sepe multa tum memini domi in hemicyclio sedentem ut solebat. Cum ego essem una et pauci admodum familiares. meum sermonem illum interdere. quod fere multis erat more. memini enim profecto amice et eo magis quod P. Sulpicio utebare multum. cum is tribunus pl. capitali odio Q. Pompeio qui tum erat consuli

Cod. 275 68 r

la · Gemus autem hoc seruorum posse ab omnibus
uetere auctoritate · et ex illustribus · plus nescio
quo pacto uidetur habere gratiae · quam ipse
mea legens · fic afficior interdiu · ut carorem
me loqui existimem · Sed ut tu adsenex
senex desenectute · sic hoc libro
cissimus scripsi de amicitia · Itaque et tum locuti
quo erat fere nemo senior temporibus illis nemo
prudentior · nunc Lelius et sapiens sic uti est
habitus et amicitiae ita excellens · de amicitia loquetur · Tu uelim a me animum parumper auertas ·
Laelium loqui ipsum putes · C · sannius · Et · q ·
mutius adsocerum uenium post mortem affricani ·
abbis sermo oritur · Respondet Lelius · cuius
tota disputatio est de amicitia · ita legens te ipsum
cognosces · Fannius · Sic fiet · Laeli · nec enim
melior uir fuit affricano quisquam nec clarior ·
Sed existimare debes omnium oculos in te conuectos · Unum te et sapientem et appellant et existimant · Tribuebat hoc in carone · Scimus ·
L · acilium · apud patres nostros appellatum esse sapientem · Sed uerum alio quodam modo · Acilius
quia prudens esse inuisus ciuili putabatur ·
Cato quia multarum rerum usum habebat · multa et

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1015 Wien 1, Josefsplatz 1
Photo-Atelier

Cod. 275, fol. 69 r

manus · uincq; se paciat · ut is qui lusus sit plus
uicisse uideatur · Quid aũt turpius qua illudi ·
Quod ut ne accidat magis cauendũ ẽ · ut me hodie
ante oĩs coamicos stultos senes uersaris atq; ut ius
sertis · Iuuatissime · Hec enĩ ætãtã infabulis stultissima
psona ẽ · impudorum · & credulorũ senũ · Sed nescio
q̃ pacto ab amicitus pfectorũ hominũ idẽ sapienti
um · de hac dico sapientia que uideatur in homine
cadere posse · adleues animas defluxit omnio ·
Quã obrẽ ad illa pma redeamus eaq; ipsa conclu
damus aliquando · Virtus uirtus inquã · c · fanni
& tu quinte muci · & conciliat amicitias & conser
uat · Inea est enĩ conuenientia rerũ · mea stabilitas ·
mea constantia · Que cũ se extulit & ostendit
suũ lumẽ · & idẽ aspexit & agnouit in alio · ad id se
admouet · uicissimq; accipit illud qd̃ in altero ẽ ·
Ex quo ardescit siue amor siue amicitia · Utrũq;
enĩ dictũ est ab amando · Amare aũt nihil est
aliud · nisi eũ ipsũ diligere · que ames nulla mer
gentia · nulla utilitate quesita · Que tamẽ ipsa
exfloresct examicitia · & iam situ eam minus ·
secutus fis · Hinc nos adulescentes · benuolentia
senes illos · L · paulũ · M · catonẽ · C · gallũ · pub
liũ nasicã · nũ nasicã graccũ scipionis nostri

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1015 Wien 1, Josefsplatz 1
Photo-Atelier

Cod. 275, fol. 90 r

VIII· Kł AVG̃ NAT̃ SCĨ XPICTOPHORI MARTYRIS·

S̃ qui nos beati xpictophori marty
ris tui meritis & intercessione lętificas·
concede ut qui eius beneficia posci
mus· dona tuę gratię consequamur· p· SECRETA

Munera dn̄e oblata sc̄ifica· & intercedente
beato xpictophoro martyre tuo nos per hęc
a peccatorū nr̄orū maculis emunda p· P̄FATIO·
ęterne ds̄· Pro cuius nominis ueneranda
confessione beatus martyr xpictopho
rus diuersa supplicia sustinuit· & eadē
vincens coronā perpetuitatis pro
meruit per xp̄m dn̄m nr̄m· AD CŌPLENDV·

Supplices te rogamus omnps ds̄· ut quos
tuis reficis sacramentis· intercedente
beato xpictophoro martyre tuo· tibi
etiam placitis moribus dignanter
tribuas deseruire per dn̄m nr̄m·

Wien NB. Cod. 1815. fol. 5v

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1015 Wien 1, Josefsplatz 1
Photo-Atelier

cod. 1815, fol. 5v

23

Wien NB. 177, fol. 11r

-oū · Si dubia · benuolus faciendus auditor · Si humilis attentus · Si obscura docilis · Insinuatio ā. uñ. modis explicatur · Cū aut psonā rei subiectione mutamus · aut rem · psona · aut rem rē · aut psonā psona · Nam si in causa meretricis agendū ē rem potius iudicib spectandā cē dñs · aut si libertus alicui aut cliens agat psonā patroni ūbus considerandā cē admonemur · atq; ita et cet · Ultia uero exordioz ista fē uulgare qd nonnūq causas cadere potest · cōmune quo etiā aduersarius uti potest · contrariū quo melius aduersarius uteretur · Affectatū qd aut uerbis inusitatis aut reb. externis pferetur · Supuacuū qd neq. attentū neq. docilē neq. benuolū facit auditorē · fugiendū pē ca nesatis longū et obscurū sit · DE NAR RATIONE

Narrationū genera sunt. iiii. historia · fabula · argumentū · negotialis uel iudicialis assertio · Historia ē · ut Iuuenalis · fabula neq; uera ē · neq; uerisimilis ut de Minotauro arborē uersū · Argumentū ē · qd nō facta sed quę fieri potuerē continet · ut in comedia patrē amari et amari meretricē · Iudicialis aū narratio ē rerū gestarū aut ueriſimiliū expositio · Narrationis aū laudes tres sunt · una breuis sit · ut uerisimilis · ut breuis · Echis contraria ut ita uocant · lucida ē · narratio · sīn confusa · si uerba · si usitata significatio ūbo · si nō longo circuitu rem monstretur · Uerisimilis si nihil affectate · et quasi ex natura exponere uidearur · Breuis sīn ultra quā res exigit · et plane fundat assertio · Narrationū alię sunt · ipsius causę · et negotii · Alię incidentes · Ipsius causę sē · sine quib. res quę agit intelligi nō potest · Incidentes · quę aut probationis gratia · aut exempli · aut ornandi · aut mouendi · aut uoluptatis extrinsecus afferuntur · Nam nulli · v. species narrationis cē dicēt · ut Theodorus Byzantius græce discernit · ΠΡΟΔΙΗΓΗCΙΝ · ΥΠΟΔΙΗΓΗCΙΝ · ΠΕΡΙΔΙΗΓΗCΙΝ · ΠΑΡΑΔΙΗΓΗCΙΝ · ΚΑΤΑΔΙΗΓΗCΙΝ · Narrationis etiam elementa sē sex · psona · causa · modus · locus · tempus · materia · res ·

ΠΡΟΔΙΗΓΗCΙΝ
ΥΠΟΔΙΗΓΗCΙΝ
ΠΑΡΑΔΙΗΓΗCΙΝ
ΔΙΑΔΙΗΓΗCΙΝ
ΚΑΤΑΔΙΗΓΗCΙΝ

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1015 Wien 1, Josefsplatz 1
Photo-Atelier

Cod. 177, Fol. 11r

+ Matthew, „De Rhetorica". Eine Illustration
zu Martianus Capella, in: FS. B. Bischoff (1971)

Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 177, fol. 14r (Ausschnitt)

Geometrica dr
ars mensurandi
aqua vsola terra
sed ea spatium
aeris mensuratur
oc. sic hec geo
metron. vbina
thraxe & gr. pal
las dr und gebun
nen wallas gratum

Virgo armata. armata inducit sapi
entia q. semp pugnat contra stulti
tia. pallas dr apallatre. gigantes que
interfecit. ut apalla i pallio que ei
sacrificabatur.

Ipsa vero pallas dr ignis sup. celestis pur
gatus & clarior est natura. hinc fingit ea
nata de capite. quia sup. pars eth
eris ideoq. melior & clarior. Ma iouis ipse
ether.

Celestis flamma. hec adparet mundi
adsensum & subtilissimus intellectus.

Mens. intellectus. gubernatio sapien
tia & gubnatur. omia et reguntur
et intelleguntur.

Sollers dicum. ger. multa. hinc et sollempne
est multos conuertisse. simile quasi. sol
lertia prudentia dr constans exercui
tus animi. Sollertia fuit sollicitudo &
cura intellectus prudentis. prudens. i. cui ex
bem et malo. exce. pm bona eligitur. et
mala nosse accidunt.

Quia sapientia quisq. affert amore suo
doctos et sapientes reddit.

Apex enim p. summa dignitas ponitur
et sapientia pomifera. vocat rationis
sup. eni insistunt arebe. et apex editior
et doctor. unde verebre dr.

Sacer mus quida dicum. sacerdos. una par
tem quasi deos. et hominu sacerdos. vel
secreta quida sacra mus quod significat sum
ma partem mundi.

virgo dr sapientia q. nullo errore prauitas confunditur

irgo armata decens rerum sapientia pallas
bonestis
que el
eximia
que impor
tat salu. dr
1. celestis lumen. 2. eloquia 3. cura 4. cuncta scrutatissime eximia sapientia fatum excedit.

etherius fomes mens et sollertia fati
1. potius naturalis prudentia aqua mundat regentem

ingenium mundi prudentia sacra tonantis
dedicata. amor

rdor doctificus nostreque industria sortis
1. ambulatrix. virtus prudens tu cuncta p. singula mobilis curis que immunde agitantur.

uae facis arbitrium sapientis praeuia curae
ingenii facies primi
vincelle
flos

erationis apex diuum que hominumq. sacer mus

Wien NB 177. fol. 14ᵃ

77

Österreichische Nationalbibliothek

Publication of material is subject to authorisation and charge!
Please send the specimen copy to:
ÖNB Bildarchiv
Josefsplatz 1, A-1015 Vienna
E-mail: bildarchiv@onb.ac.at

Credit line:
Austrian National Library Vienna, Picture Archive

Wien NB. 177, f. 18ᴿ

xii signa & insinguli eox sol xxx dies morat. duc duodecies xxx. et habes. ccc. lx dies. Itē. x. horas q̄ insingut supsunt signis duodecies ducte. cxx. reddunt horas. Ut aequa portione pxx iiii distribuens. absq; dubio. v. dies reppenies. singut. xxiiii. horarū. Istos iunge supioribus & habes totī anni solares. ccc. lxv. dies. Supē adhuc in singulis signis unius horae medietas. qua itē duodecies ducta. id desingulis annis re dacta. vi integras pficere nulli ēstat ambiguū. et hae ē quadrans. id quarta diei pars. Quae q̄m singulis annis cōputari nequeunt. cautū ē utrisb; semp annis absq; ulla cō putatione pterean. donec. iiii. anno insūmā collectae integrū diē xxiiii. horarū reddere possint. Hic ē dies quē bisextū quarto anno nominam. qd vi kt martii. id, ppe finē anni abantiquis romanis institutū. interponat. & bis sexto kt mart pnuncietur. totq; ille annus bisextilis appellat. ēstanse ccc. lx. vi. dieb. Qui dies si neglegat. euenier p aliqt. uthemi estiui. et econtra estati hibni menses occurrant. Nā p ccc lxiiii annos tantū calculatio regradabit. ut inkalendarius eqnoctiox solsticia. et econtra insolsticiox eueniant eqnoctia. id cū xii kt apr, pnuntiauerit. et debeat ee eqnoctiū uernale. apparear solsticiū brumale. qd ē xii kt ianuarii. Cūq; pnun tiauerit xii kt iulii. qd ē solsticiū estiuū. occurrat equinoctiū uernū. qd ē xii kt apr. sicq; incertis euenix diebus. Adhunc euitand errorē bisextus dies iiii semp anno intrkalat. Hoc uelim quoda fundamto inueniendox sequentiū argu mentox plocato. ad ipsa explicanda quae hinc conficiunt accedamus.

Sed quia rudib; hoc opusculū cudere institui. non infructuosū uidet. de ratio ne signox pauca pstringere. Ac primo sciendū signa illa nichil aliud ee. quā cęli certa spacia. ex stellarū positione & ordine. calculatox sagacitate. qui busda quasi limitib; determinata. Primos namq; egiptios. quos p̄ceteris hui artis peritia calluisse. & diuina et humanae pdunt litterae. inter

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1015 Wien 1, Josefsplatz 1
Photo-Atelier

Cod. 177, fol. 185

annoru inequalitas. Lone igit incipiet epactaru xi. & singulis ac dictu e annis iade xi adde. & siulta xxx excreuerint que numeru lunaris eas numqua excedit xxx. sublatas. ceteros habebo epactas. Verbi gra. Ad xi. adde xi. fiunt xxii. Ista sequit epacta; Item ad xxii. iunge xi. fiunt xxxiii. Reiude xxx. & ui. tenet epactas sequentis; Sic deincepsi. XII.

Ese epactę superioribus regularibus iunctas. etate lune p singulas hꝫ ostendum hoc modo. Sume regulares. cui uis mensis. & his adde epactas que fuerunt illo anno. quaru p singulos annos. inuentione post docebim. & que numerum effecerunt. Ipsa geas est lune inkt; Quod si ex cenariu excesserint eas sublatas. quot remanserint. tanta erit; XIIII.

Epacte iste camsuis regularibus; id circo a septembri mensem sumunt. qdę egyptius cęterarum gentiu hinc aste magistra. ab hoc mense annu inchoat; Vnde sic romane antiquitatis auctoritate p̃cedentes regulares. cu concurrentibus; amastio. ita obtemperantes huiusce magisterii. hanc lectionem a septembri uidentur inchoare latinu. XIIII.

Pandendum uidet. cur inuicem epactaru. nulla pmutatio. Primoq; sciendum ordinem istu epactaru. in similitudine circuli. in semet reuersi; Cumq; singulis annis undenaru singule capiant augumentu. p nono decimo qui est cicli decennouenalis altamꝫ XVIII. epactis existentibus; non ut in cęteris xi. sed xii addimus. ppt unu die qui tame lunari anno diminuit. quem salcum lune uocant. & qui precedenti etati detractus. tota sequentem lune ętatem semp uno die maiorem computare cogit. Qd liquidius aperiem. cum saltus ipsius ratione ediderim. & xii ergo addit ad xviii fiunt xxx. Iste sunt epacte primi anni cicli decennouenalis. Que si addentur regularibus; mensiu

Wien NB. 177, f. 22v

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1015 Wien 1, Josefsplatz 1
Photo-Atelier

Cod. 177, fol. 22v

Wien NB. 177, fol. 76r

nonptinēc. &ideo hanc omisit. Scirī tum debē quia loco argumti sepe rerū diuinarū inducit disputatio. Vtillud ē. quęrēs faciat. ut uigeam queoccidam. Sedhoc adrethoricam. ītam extrethorica descendit. Itaq; ēfert se admortalē naturā. rursusq; hanc īduo diuidit inhominesq; ībestias. Omē qdextra hominē uiuit cū anima &corpore. bestias nominauit. Remoueamus itaq; &naturā illā mortalē quębestiarū ē. Hanc itaq; solā inspiciam inqua homines sē. &deeadē natura circa certā psonā inuenta duplicē argumtata capiam. Vtenī ea queinhominis sē natura. nunc tantū nature sēnē ta nature. utēkindustrię. tartis ēē credant. Triplicē aūt debem in homine inspicere. atq; explorare naturam. Quesit natura animi. quęcorporis. queextrinsecus. Uerūq; inhomine. extrinsecus sē. ea tantū nature sunt. Quę aūt inhomine animi. uel corporis sē. ea &nature possunt ēē &disciplinę. Itaq; pmū uideamus quęnatura inhomine sit extrinsēc utsexus. Sexus enī tantū nature ē. nec exdisciplina potest aliquando ētingere. Ita &natio. &patria. &cognatio. &cetas. tantū natura sunt. Natio ē inquit utēsidere ret utrū grec sit an barbarus. Hoc sedm grecoq; ipsorū sententiā qui absq; sē reliquos barbaros appellabant. Patria ē īquit utēsideret athenensis an lacedemonius. ut q legensis. an mediolanensis sit. Cognatio ē inquit utēsideret qbus maioribus oriundus sit. unde sanguinē ducat. Itaq; hinc optimū argumtū. Vtillud ē inuirgilio. bellūne inferre paratis laomedontiadę. Sz &hoc argumtū quasi exnomine fieri uidet. qdatt laomedontiadę. cūhic exnatura colligenda nob īsinuēt argumta. Hoc itaq; ītē qdinnomine exsono ipso nominis colligim argumtū. utexuerre. qd euerrat, puimtuam. Innatura aūt non exnominis sono. seu actu. t moribus cuī nomē. colligim argumtum. Vtenī cum dicim laomedontiadę insono nominis nihil ē. īactu aūt laomedon

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1015 Wien 1, Josefsplatz 1
Photo-Atelier
Cod. 177, fol. 76r

Wien NB. 177, f. 193r

iii	v	vii	viii	xi	xiii	xv.
viii	xviii	xxvi	xxxii	lxiii	cxxviii	ccl vi.

Disiugãtia dispositis primi primi multiplicatione ẽ crescat · idẽ siquat
narii ternarii t sidẽ ꝑmi secundi · idẽ octonarii ternarii t si idẽ ꝑmi ter
tii idẽ ternarii xvii & idẽ usq; ad ultimũ · vel si secundus ꝑmi · vel secun
dus secundi t secundi tertii & eadẽ usq; ad ultimũ multiplicatio ꝓfert ·
t sit erit aꝑmo inchoans usq; in extimũ transeat atq; ita quarti & cõmes inor
dinẽ supores multiplicent eos qui subipsis in dispositione somes imparii pa
res ꝑficiunt · Huius aũt rei tale sumam exẽplũ · si · iii · quat multipli
ces xii · fient · vel si · v · quattuor multiplicent xx · numerus excrescit · Vel si
idẽ iii · multiplicent · viii · xxviii · si excrescẽs · atq; hoc usq; infinẽ Rursus
si vim multiplicent · iii · nascent xxiiii · Si vim ina · fiunt xl · Si viiii in
viii · colligent lvi · atq; adhunc modũ si omes inferiores duplices · a supi
oribꝰ multiplicent · t si supiores eosdẽ inferiores multiplicent cunctos
q̃nati fuerint iparii pares inuenies atq; hec ẽ admirabilis huius nume
ri forma · Quod cũ fuerit ipsa dispositio descriptioq; ꝑspecta numero
rũ adlatitudinẽ parii iparium · alongitudinẽ parii pariũ numerorũ
ꝑpẽdas inuenies · Sunt enĩ duabꝰ mediãtibꝰ equales due extremitates
t unã mediãtẽ due duplices extremitates · In longitudine ũ parii pa
ris numeri rẽ ꝑpẽdatq; designat · qd enĩ subduabꝰ mediãtibꝰ cti
nẽtur equale ẽ ei qd sub extremis cõficit t qd abuna mediãte nascit
equale ẽ illi qd sub utrisq; extremitatibꝰ cõtinet · Descriptio aũt que sub
posita ẽ hoc mõ facta ẽ Quattuor cuiq; parii pariũ numerorũ terna
rius numerus multiplicabit qui cuiq; exco ꝑtem sumit ꝑmo sumit
uersu dispositi · Rursus qui eosdẽ multiplicante quinario nati s
secundo loco sẽ ostituti · Post ũ quos septenarii cẽteros multiplicando
ꝑtem eosdẽ tertio cõscripsim loco atq; idẽ in reliqua descriptione

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1015 Wien 1, Josefsplatz 1
Photo-Atelier

cod. 177, fol. 193r

pfectio adiutrumq; sexum ducitur: septena
riusinea numerus duplicatur; Et sex milia
camelorū·quia plenitudinē inilla operis ac
cipiunt·qui abilla dudū uitiorū suorū fedi
tate perierunt·Mille quoq; iuga boum ac
mille asinas recepit·quia israelitas atq; gen
tiles doctos ac simplices post tēptationū casus
inculmine pfectionis adsumit; Septem quoq;
filios & tres filias recepit·quia eorū membrs
quos septem uirtutibus generat adpfectionis
summā·spem·fidem·caritatemq; coniungit·Vt
tanto ueriusple sua gaudeat·quanto suis fi
delibus nil de ee uirtutis pensat·Sd quia haec
succincte transcurrimus·Nunc ipsis quoq; in
dagandis filiarum uocabulis intendamus·
Seqr·ET UOCAUIT HOMEN UNIUS DIEM·ET
HOMEN SECUNDE CASSIAM·ETHOMEN TER
TIAE·CORNUS TIBII·

Haec nomina pro qd auirtutibus sumpta sunt.
apte curauit interpres non ea sicut inarabico
sermone inuenta sunt ponere·sed inlatinū
eloquium uniuersa aptius demonstrare·
Quis enim nesciat diem uel cassiā latina esse
uocabula; At uero cornus tibii·quāuis n cornus
sed cornu dicatur nec cantantium fistula tibium
sed tibia uocatur·Inlatina tamen lingua sermo
nes genere minime custodientib rem credo pdere
malunt·atq; inetus linguę dequa transferebat
ppietate pdurare·ut quia pcornu & tubiam
unū uerbū excutraq; cōposuit·utrumq; uerbū
punam orationis partem inlatina lingua trans
fusum·quo uoluit genere licite uocauit; Qd est
ergo qd prima filia beati iob dies dicit·secda
cassia·tertia uero cornus tibii uocata memo
ratur·Nisi quia uniuersum genus humanum
qd benignitate conditoris atq; eiusde miscdia
redemptoris dignitur·istis nominibus designatur;
Homo namq; quasi dies excondītione clarus·
quia hunc auctor suus ingenitę innocentię
splendore respersit·sed sponte sua adpeccata
tenebras lapsus·quia ueritatis lucem deseruit
quasi innocte erroris abscondit; Quia alias
dicitur; secutus est umbram·Sed quia auctor
nr̄ō non defuit largitas bonitatis suę·etiam
contra tenebras iniquitatis nrę·cum quem
prius potenter adiustitiam condidit·potes
tatis redimendo postmodū aberrore reuo
cauit; Cui quia post casum suū illius con
ditionis suę pristina firmitas defuit·cum
contra bella intima repugnantis corrupti
onis·multiplicibus donorū suorū uirtutib;
fulsit·quia numerū uirtutes pficientium
innouitā cęterorū hominū quasi suauitatis
flagrant odorem·hinc est enī qd ppaulū dr·
Xpi bonus odor sumus dō·hinc est quod scā
ecclā indecus suis quandā flagrantiam
suauitatis odorata·Incanticorū cantico loqr
dicens·Donec rex inrecubito suo est·Nardus
mea dedit odorem suū; Aesia aperius dicat·
quousq; meis obtutibus rex apud se einreqae
secreta cęlestis abscondatur·electorū uita mris
uirtutū odoribus excercetur·ut o[illegible]huc
ei quem appetit non uidet·ardentius pdesi
derium flagret·Rege quippe inrecubitu
suo posito nardus odorem dat·dū quiescente
insua beatitudine dño·scorū uirtus in ecclā
magnę nobis grām suauitatis administrat·
Quia ergo et conditū lucę innocentię clarum·
& redēptum genus humanū exercitio bonor
operū odore suauitatis aspersit·& prima
filia recte dies·& secdā non incongrue cassia
nominatur·Bene aut cassia dicit·quę imanv
sublimis odore dilatatur·Inipsa quippe
sua origine inqua iustus homo conditus fuerat·
tantus quantus nunc opus est uirtutibus non
indigebat·quia sistare sic est conditus uellet·

Cod. 677 fol. 303'

gz. Texcds.

dus' cecidit consolationē detemporali
bus non ānum dicens. Heyau consolari
animā meā de sapte dicat; qui detem
poralium amissione nonlugeo. detempo
ralium abundantia consolari nequaquā
possum. Cui ēquīsi nos audientes ista di
ceremus; quid igit quaris consolari in
his quae mundi sunt renuus. illico ad
uert. Memor fui di & delectatus sum.
a de sapte dicat. Terrenarū rerū mente
haundantia refouet. Auctoris aute
mei quē adhuc uidere nonualeo uelso
la memoria delectat. Haec ē igit amari
tudo sapientium. qua dū spe malum
erecti sunt. nullus hic gaudijs animū ster
num. Hinc enī scriptū ē; Cor sapientū
ubi tristitia ē. & cor stultorum ubi le
titia. Hinc iacob' dicit. Miseri estote
& lugete & plorate. risus uē uester in luctū
conuertat. & gaudium in merorē. Hinc
p semetipsam ueritas attestat dicens. Be
ati qui lugent qm ipsi consolabunt.
1 nuenim ergo sapientia in eorū terra
non potest qui suauē uiuunt. quia
tanto uerius stulti sunt. quanto mag
is habentes inmundas lętant. Hinc
petrus eandem prauorū stultitiā re
phendit dicens. Uoluptatem existiman
tes diei delicias comquinationes & ma
culae. Hinc salomon' ait. Risum depu
taui errorem. & gaudio dixi. quid
frustra deciperis. Dicat itaq, uir sēs
de sapientia. Hec inuenit uerba
suauē inuentum. Quia nimirū qui
in hoc mundo suauē uiuunt. ita adhuc
stulti sunt. ut hoc ipsum quoq, nesciant
unde ceciderunt. Sequit. Abrsus
dicit. Honest animo Quid hoclo
co abrsum nisi corda hominū docet.
quae & lapsum fluida. & p duplici
tatis fr caliginē tenebrosa. Quae
nimirum abrsus non esse inse hanc sa
pientiam, p fatet. quia iniqua mens.
dū sapiens esse carnalit appetit. stul
tam se ad spiritalia ostendit. Ham
quia teste paulo. sapientia huius
mundi stultitia ē apud dm. Tanto
quisq, amplius inuis stultus fit. quanto
conat exterius sapiens uideri. De hac
abrsso p iohannē dr, Uidi angelum
descendentem habentem clauē abrs
si. & catenam magnam in manu sua.
& ad phendit draconem serpentem
antiquū qui ē diabolus & satanas. &
ligauit eū p annos mille. & misit eū
in abrssum & clausit & signauit sup
eum ut non seducat amplius, genteſ donec
consumentur mille annī. Millenario enī
numero nonquam temporis. sed
uniuersitatem qua regit ecclā design
auit. Antiquus aut serpens ligat
catena in abrssum mittit. quia reli
gatus a bonorū cordibus. apud reprō
rum mentes reclusus. eis atrocius do
minat; qui paulo p quoq, deputeo abrs
si educi describit. quia de iniquorum
cordibus nunc occulte seruientibus.
ut accepta contra ecclām potestate
inuium aptę p seruonis erumpit. Haec
itaq, abrssus in qua nē diabolus seruat
occultus. n esse inse sapientiam dicit. qa
alienū se a uera sapientia iniquis ope
ribus ostendit. Dum enī malitia quisq,
tegit in corde. ore aut blandimenta
exhibet. dum cogitationes suas dupli
citate obnubilat. Dum puritatis uerba

NB 23.724
AB

Cod. 677 fol. 24

9x. Tesdseide

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.:

tum dat dñs; quod ū dictū est;

Vagantes. co. quod non habeant cibos;

In hac uagatione nul aliud quam æstuantium p̄dicatorum uota signant. Qui dum in æccl̄a sinū recipere populos ambiunt. magno ardore succensi. nunc ad hos. nunc ad illos colligendos. desiderū mittunt; Quasi quædam quippe uagatio est. ipsa cogitationis æstuatio. & uelut ad loca uaria. mutatis nutibus transeunt. Dum p̄ad unandis animabus. immodos unumeros. in partes diuersas. eliuriente mente discurrunt; Hanc uagationem pulli coruorum. ldest filii gentilium. ab ipso gentiū magistro didicerunt; Ipse quippe quā ualida caritate flagrat. tam numia ex loc̄is ad loca sc̄a uagatione p̄mutat; Transire ad alia exalis appetit. quia ipsa eum quæ implet caritas impellit; Longe nāq, aromanis positus scribit. memoriā uri facio sem̄p in orationibus meis. obsecrans. si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam. in uoluntate di ueniendi ad uos. desidero enī uidere uos;

Retentus ephesi. corinthiis scribit. ecce tertio hoc paratus sū uenire ad uos; Rursum ephesi cōmorans galatis loquit dicens. Velle m̄ esse apud uos. & mutare uocem meam; Roma quoq, custodia carceris clausus. quia ire p̄sens ipsū ad philipenses non p̄mittit. transmittere se discipulū pollicet dicens; Spero in dn̄o ih̄u timotheum cito mittere ad uos. ut & ego bono animo sim. cognitis quæ circa uos sunt; Constrictus etiam uinculis. atq, ephesi retentus. colosensibus scribit; Nam si corpore absens sum. sed spū uobiscum sum; Ecce quomodo sc̄o desiderio. quasi uagat. hic corpore venit. illuc spū ducit. & paterni amoris affectum. istis p̄sentibus exhibet. illis absentibus ostendit. corā positis impendit opera. audientibus ex primit uota. efficatiū p̄sens esse cū quibus erat. nec tamen ullis absens. cum quibus non erat; Cuius uagationem melius cognoscimus. si eius adhuc adcorinthios uerba pensamus; Ait enī; Veniā ad uos cū macedoniam p̄transiero. apud uos aut forsitan manebo. uel etiam hiemabo; Perpendamus quæso quæ sit ista uagatio. ecce alio uersum manet. alio se iterum p̄hibet. atq, alio deflexurum p̄mittit; Quid est quod tā men anxie prior loca partitur. Nisi quod circa omīs una caritate constringit; Caritas enī quæ diuisa unire cōsueuit. unū corpus uli diuidi p̄multa compellit; Quod tam̄ tanto arctius undō colligit. quanto latius p̄sēa desideria spargit; Prædicando igitur paulus mult simul omīa ducere. amando mult simul omnes uidere. quia & in carne p̄manendo mult omnibus uti iuere.

NB 23.

HB

Cod. 677 fol. 212

gz. Textseite

Wien NB 2136
f. 4v

e decreat clementis pp. cap. I. viii.

PRIMUS ENIM PONTIFEX AARON crysmate cōpositionis punctus pncepsq; populi fuit · & tamquā rex primas & tributū p capita accepit a ppō · & iudicandi plebem sorte susceptā de mundis immundisq; iudicabat · Sed &si aliis ex ipso unguento punct' esset & uirtute inde ecepta · & iā ipse rex aut pphēta aut pontifex fiebat · Q d' si temporalis gra ab hominib; cōposita tantū potuit intellegere iam quantū sit illud unguentū · qd' à dō de uirgulto uitę platū é · cum hoc qd' ab hominib; factū é · tam eximias inter homines eferat dignitates · Quid enim in pserm scō pphēa gloriosius · pontifice clarius · Rege sublimius ·

Ex epla ana cleti · pp ·

Cęterum aaron primo in lege sacerdotale nomen accepit · primoq; pontificali stola indut' uictimas ob tulit iubente dno ac loquente ad moysen · Accipe inquit aaron & filios ei · & applicabis ad ostū tabernaculi testimonii · Cumq; laueris patre cū filiis aqua · indues aaron uestimtis suis · id' tunica · suphumerali & rationali · qd' cstringes balteo · & pones thiarā in capite ei · & lāminam scām sup thiarā · & oleū unctionis fundes sup caput ei · atq; hoc rtu cōsecrabit' dno · Filios quoq; illi ap-

Ex epla ana cleti · pp ·

In nouo aut testamto p xpm dnm nrm à petro sacerdotalis cepit ordo · quia ipsi primo pontificatus in aeccla xpi datus é dicente dno ad eū · Tues inquit petrus · & sup hanc petrā edificabo aeccl'am meā · et portę inferi n pualebunt aduersus eā · & tibi dabo claues regni celoq; · Hic ligandi soluendiq; potestatē prim' accepit à dno · primusq; ad fidē pplm gra dī · & uirtute suae pdicationis adduxit ·

iiii

De pulegio beato petro dn̄ nec solū cōmisso · & de discretione potestatis que inter aplos

Ex epla mel cladii · pp · cap · iii ·

Atq; hoc pulegiū beato clauigero petro sua uice solūm cōmisit · qd' ei uiste progenitoū successit sedi · futuris hereditandū atq; tenendū teporib; · qm & inter beatissimos aplos fuit quedā discretio potestatis · & hic & cunctis par electio fuit · beato tam petro cessum é · ut aliis pminere · et earū que ad querelā uenirent causas & interrogationes prudenter disponere · Q d' di ordinatione talē ordinatū ee credim · ne omes posteri eoq; cuncta sibi uendicarent · si semp maiores causę sic sunt epoq; & potiorū curę negotioq; · ad unā beati principis aplorq; petri sedē cfluerent · ut unde suscipiant finē iudiciq; · unde acceperint initia institutionū · ne quandoq; à suo discrepa rent capite ·

v

Q d' petrus clemens epūs

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1015 Wien 1, Josefsplatz 1
Photo-Atelier

Cod. 2136, Fol. 4v

Wien NB. 2136
f. 42v

Maßstab 1:4
Maßstab 1:10

Excepta ysidori

OMINO SANCTO MERITISQ; BEA
to fratri lantfrido epo ysydorus eps ·
Perlectis scriptis tue littere gaudiu fr̄i ·
qđ optata salute tua earū relatu co
gnovi · Debitas aut̄ que insequentib; in
sinuare eloquii mei sermo studuit · grās ago dō ·
qđ sollicitudine offici pastoralis tibi impen
dis · qualitq; ecclastica officia ordinem ꝑquiris ·
Et licet omnia prudentis tue sint cognita · tam
quia fraterno affectu me esulis · ex parte qua ua
leo expediam · et de omib; eccle gradib; quid
ad quēlib& primeat eloquar · Ad psalmista pti
net officiū canendi · dicere benedictiones · lauder ·
sacrificium · responsoria · & quicqđ prim& adcan
tandi pertinet · Ad ostiariū namq; primet
claues eccliae · ut claudat & aperiat templū di ·
et oia que sunt intus extraq; custodiat · fide
les recipiat · excōmunicatos & infideles excipi
at · Ad lectore ꝑtinet lectiones ꝓnuntiare · et ea
que ꝓphe ꝑ uarios auctores ꝓplis ꝑdicare · Ad exor
cistā ꝑtinet · exorcismos memoriter retinere ·
manuq; sup energumenos et catecumenos imp
orcizando imponere · Ad acolutū ꝑtinet & ꝑpa
rare luminaria fr̄i in sacrario · ipse cereū por
re · ipse clamat · ipse pace annuntiat · Ad
prbm ꝑtinet sacramentū corporis & sangui
nis dñi ad altare dī conficere · & oratione di
cere · et benedicere dona dī · Ad epm ꝑtinet
basilicaru consecratio · unctio altaris · & con
fectio chrismatis · Ipse ꝑdicta officia et ordi
nes ecclasticos distribuit · Ipse sacras uirgi
nes benedicit · & dum ꝑcessit unusquisq; in
singulis hic tam e ꝑordinator incumbit ·
Hi sunt ordines ac ministeria clericor; que
tamen auctoritate pontificali in archidiaconi
cura · et primicerii ac thesaurarii sollicitudine
diuidunt̄ · Archidiaconus enī imperat subdi
acōnib; et leuitis · ad que ista ministeria ꝑti
nent · Ordinatio uestiendi altare a leuitis · cu
ra incensi · & sacrificii necessaria sollicitudo ·
Quis leuitarū aplin et euglin legat · quis ꝑces
dicat · seu responsoriū indicis diebus ac sol
lempnitatū decant& · Sollicitudo quoq; par
rochianorū · et ordinatio et uirgia ad ei ꝑti
net curā · Preparandas dioceseneas basilicas
ipse suggerit sacerdoti · ipse inquirit parro
chias cū iussione epi · & ornamenta uel res
basilicarū parrochianarū · Gesta libertatū
ecclasticarum epo idem refert · collecta pe

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1015 Wien 1, Josefsplatz 1
Photo-Atelier

Cod. 2136, fol. 42v

Wien NB. 2136, f. 70v

Maßstab 1:4 Maßstab 1:10

admmiculari. Sunt namq; ñ nulli uani
glam ab hominib; capiantur. qui numerosã
cleri ẽgregatione uolunt habere. cui nec
animę nec corporis curam solitam exhi
bere. Hi nunq; talib; aggregati. duã prelatis
stipendia necessaria ñ accipiunt. neq; cano
nicũ seruant ordinẽ. nec diuinis officiis
insistunt. Claustra deiectaq; ẽteroq; delin
quentes efficiunt uagi et lasciui. gulę et
ebrietati et ẽteris suis uoluptatib; dedi
quecquid sibi libitũ ẽ licentiũ faciunt. Provi
de p̃posuit solicitũ prudendũ ẽ. ut in hoc
negotio modũ discretionis teneant. scilicẽ
ut nec plus quã oportet. et possibilitas ecclę

Ecconcilio Valentin. Capitulo

passim eps multitudinẽ clericoq; faciat. s
secũm meritũ t̃ reditũ ecclẽsiarũ numerus
moderẽtẽ.

Ecconcilio Magontin. Capitulo xxiiii.

plus ñ mittat in monasteria canonicoꝝ
t̃ monachoꝝ aut etiã puellarũ. quã sufficia
ri possit.

Ecconcilio apud Carpentoracten. Capitulo

congregationib; sup̃fluas ut nullatenꝰ fiant
fratres earũq; quantus ẽ situs dare potes-

te vigilius de ẽ. stipendio p̃uatus ex
cõmunicet.

Ecconcilio Laodicen. Capitulo xxvi.

De episcopis egregationib; negligentia

Oidicimus sane. ñ nullos epos ingubinandis
egregationib; sibi subiectis. cano nicis ude
licis. et monachis et seiei monialib; hactenꝰ
neglegentes extitisse. ꝺ obid multos insuꝑ
detractionẽ ꝺ contẽptũ, p uocasse. ita ut
nulli alii p̃ter unicoꝝ parroechus ẽ strum
coꝝ prauis exemplis secum. suos similit ẽ
gregationes neglexerint. Quos ꝺ fratno
ꝺ synodali ẽuentu admonendos ẽ ne
cessariũ duximꝰ. ut ab hac neglegentia
deinceps se abstineant. ꝺ egeris se imita
biles p̃beant. ne forte p illoꝝ incuria ꝺ
diuine seruitutis ẽtemptu. et periculis
p̃cipiant animarũ. ꝺ aurib; excellentię
uire molestia ingeratur. ꝺ nire mediocri
tati inferis ẽuentib; tedium ꝺ obꝛp brii
inferatur.

synodali decreto sancitũ ẽ. nelaici t̃ sclares
deinceps dõ dicatis ecclẽsiq; facultatib; ali
qd adsere putent t̃ p̃sumant p̃ter reuerẽ
tiã p̃tinere. quoꝝquarũq; sacerdotibus
disponendi indiscussę adõ cura cõmis

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1015 Wien 1, Josefsplatz 1
Photo-Atelier

Cod. 2136, fol. 70v

Wien NB. 2136
f. 137v

Ira ·

e quoda alcibiade q̄ sibi graue iugū ieiunii imposue

r quarta & sexta feria indictam lętaniā nec

cusabilit̄ faciam ·

D e diuersis temporū ieiuniis · Iam ēmuna ·

N e clerici necē uiri religiosi ante horā tertiā in

O numanno seu adhortatio sepulturis mis lętanię ·

d' indictis ieiunii elemosina sit facienda ·

O d' elemosina ēsit quę de illicitis rebus accipit̄ ·

O d' crapula multum sit xp̄ianis ēnaria

V t malū ebrietatis omnino vitetur ·

O e eodem ·

D e eadem re ·

I tem de eadem re

e eodem

e uitanda ebriętate

uod fugienda sit ebriętas ·

e ebriętate abstinenda · & alios admonenda ·

d' uino inebriari n̄ liceat sed fugiendū sit ·

e eodem ·

e illis qui p ebriętatē vomitū fecerint ·

Excepti pn̄ti pp̄ Cap̄ i·

c

Excepta in eccl̄is pp̄ Cap̄ ii·

QUO DIE PASCHA CELEBRETUR ·

APTERUM HOSSE VOS VOLU

mus · qd̄ pascha dn̄i die dn̄ico annu

al temporibus sit celebrandum · Istius

temporibus hermes doctor fidei &

scripturarū fuisse int̄ nos & lucē nos

idem pascha p̄dicta die celebrarem · & quida in

de dubitarent · adcorroborandas tam animas ex-

eidē hermeti angli dn̄i · inhabitu pastoris ap

paruit · & p̄cepit ei ut pascha die dn̄ico · ab omni-

celebraret̄ tempore suo · Vnde & uos aplica au

ctoritate instruimus omis eadē seruare debere

quia & nos eadē seruamus · nec debetis a capite

quoquom̄ dissidere ·

Celebrandē sci paschę die dn̄ica agi debere

& p̄decessores nri iam statuer̄ & uob illud eadem

die celebrare solemnit̄ mandam̄ · quia non dece

ut membra a capite discrepent · nec ēnaria ge

rant · A · xuii · uero luna primi mensis · usq; ad

· xxi · eiusdē mensis die eadē celebret̄ festiuitas ·

Eodē uero tempore baptismus celebrandus ē ca

tholicis · sed tam si necesse fuerit · aut mortis periculi

ingruerit · gentiles ad fidē uenientes quocūq; loco

& tempore · ubicūq; euenerit · siue in flumine · siue in

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1015 Wien 1, Josefsplatz 1
Photo-Atelier

Cod. 2136, Fol. 137v

Wien NB. 2136
fol. 147v

Maßstab 1:4
Maßstab 1:10

De homicidiis et calumniis eporum et reliquorum ordinum.

Excomelio apud theodonis villa habito. Cap. I.

NCCILIO APUD THEODONI SCILLA. UBI
interfuer xxxiiii epi. Astolfus mogontiensis archi
epc cum suis suffraganeis. Hetti treuerensis ar
chi epc cū suis suffraganeis. Ibo remensis archi
epc cū suis suffraganeis. cūnuntiis reliquoꝝ epo
rū gallię & germanię. obnimiā psumptionē q̄
runda tyrannorū insacerdotes dni bachantiv.
ꝙpter factū qd inuasconia nouit accederat de
epo iohę inhoneste & inaudite mordridato. de
creū est. ut cōmuni cōsensu ethumili deuotio
ne supplicarent aurib. principis. si sibi pietati
complaceret. ut calumnia insacerdotes xpi p
acta. iuxta synodalia determinaret plenius
statuta. hoc idem eporum iudicio placeret. si
exuto sedm potestate ipsorū posset definiri.
id ut canonica ferantur sententia. hi uidel
cet q̄tumore dni postponentes. inministros
suos crassare psumerent. Si uero pietati illis
cōplaceret. iuxta capitula regū pcedentium.
ubi eorū pulsio misericordi inoffensis pecu
nię quantitate imposita. plenigatione salu
et poenitentię. placuit utpsate res ppecunia
ab imperatorib. sacerdotib. addefensione con
tra singulas supdictas. vi. quadragesimas
cū sequentib. annis poeniteat. & de solid
cū triplā sua cōpositione. & episcopalib. ban
nis triplicib. epo cōponat. Si q̄s pbr̄ ca
lūniatus fuerit & spassauerit. vii. quadrage
simas sine subditis annis poeniteat. & de.
solid cū triplici sua cōpositione. & episcopa
lib. bannis triplicib. epo cōponat. Si aut
mortuus fuerit. xii. annorū poenitentia
sedm canones ei imponat. & dccccc. solid
cū triplici cōpositione sua & episcopali b;
bannis triplicib. epo componat. Si q̄s epo
insidias posuerit. cōphenderit. & maliquo
dehonestauerit. x. quadragesimas cū sub
ditis annis poeniteat. & pbri nocessi tri
plicē cōpositionē componat. Si aut casu
cū sponte occidatur. cū compurgatorib
eporū consilio homicida peniteat. Si q̄s
aut sponte cum occiderit. ncomedat
carnē. unum nbibat cunctis diebꝫ uitę
suę. cingulū militare deponat. absq;
spe cingi inppetuo maneat. Astolfus
mogontiensis archi epc dixit. Si princi
pib. placuerit. aliisq; suis fidelib. rogem
ut conlaudet & subscribatur. Ctcollau

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK
A-1015 Wien 1, Josefsplatz 1
Photo-Atelier

Cod. 2136, fol. 147r

De qua legē ingenesi. Fabiane dicas dicens: crescite & multiplicamini. Sedā. & causa adiutorii. De qua nē ingenesi. dicit. non ē bonū eē hominē solū. faciam ei adiutoriū simile sibi. Tertia ē causa nētinentię. ut dicaptis. Quasi nō ētinere nubat. [illegible]

MARITI ET UXORIS.

In eligendo marito. quatuor ꝓpuari solent. virtus cen. pulchritudo. & sapientia. In ē in elegenda uxore. quattuor res cōpellunt hominē ad amorē illius. pulchritudo cen. diuitię. et mores. Meliusq; ē. sine ea mores querantē quā pulchritudo. Nunc aūt illę querunt. quas aut diuitie. aut forma nō quas ꝑ bitas morū cōmēdet. Ideo aūt femine fabuin potestate cōsistunt. ꝙ a leuitate animi plerūq; decipiunt. unde & equū ē. easdem auctoritate reprimi. Proinde & uideres uolueri. feminas innuptas quā uis. puere & uasessent. ꝓpter animi leuitatē. [illegible] la & custodia [illegible] ē cōsistere.

Caerdo uense concilium

XXI [illegible] In decreto fabiani pp. s Capitulo VIII.

Qd extraneī nisi ex necessario. discidiū uitet con [illegible] sanguineos nō faciam. Consanguineos extraneos nullus accusē. ut cōsanguinitatis infinito cōputet. sexq; quos notam 101 primę. idē pater. mat. fr. soror. patruus. auunculus. amita. matertera. & ex pertanto.

Wien NB. 2198, fol. 86v

Marinus. Iridarie[n]sis. nagonciacensis a

Yuefredus agrippinensis Ruedpr[us] tr[e]uerensis

Adalbac[h]amapurgensis Heroldus. archi[epi].

Chuonradus constantiensis Baldricus traiectensis tauenpacensis.

Tuoto osneprug[g]ensis Rihhardus Basiliensis Adalb[er]. [illegible]

Diotharduus hilinesheimensis Eringarius uuidunensis

Regin[h]o nemerensis Spirensis. Iuto [illegible] padarbrunensis.

Bernhardus haluerstatensis. Rihgou o uuormacensis.

Arnolfus remensis Hiberis mundensis. Boppo [illegible]

Adalpero metensis. Godlin. tullensis Hilduald

Mimigerne fordunensis I Japi Iarapus liuncensis

Liopracus. tibunensis. Horat Sleos uuicensis

Fulpr[a]tus camaracensis Regimpram. Arunensis

Ruodolfus laudanensis.

Hi. Hac excomunicatio acta[e] in gelenheim ab epis mira sorpus

Marin epi uicarius domini mi beatissim[i] atq; apostolici

[illegible] uniuersalis ecclesie pape agapiti.

[illegible] urbis rome synodo p[re]sidens statui consensi & subscripsi.

Suaii pgenies tota defecer[un]t. abamiquoris; & uenetanoris; adq;

uetatoris; quib; eadē lex. ut ppinquitas nota sit. epis canonice

ppinquae. & si[n]uenta ppinquas fuerit. sepa[ra]ri[illegible];

Wien NB. 2198, fol. 87r

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTH
A-1015 Wien 1, Josefsplatz
Photo-Atelier

Cod. 2198, fol. 8

Lxiii. De his uero sup quib; rectastis uos informari. id est utrū
manus esset sacrāmentum manus impositio epōy aut bapt⁹
mus. scitote utrumq. magnum esse sacramentum. & sicut
unum amaiorib; sic. id est a summis pontificib; q̄d amino
rib; p fici non potest. Ita & maiori ueneratione ueneran
dum & tenendum est. Sed ita coniuncta sunt hec duo sacra
menta. ut ab inuicem nisi morte p̄ueniente. nullatenus
possint segregari. & unum sine altero rite p fici non po
test. Nam unū p̄ueniente morte. sine altero potest.
aliud aut non potest. Unde scriptum est. In dieb; illis dic̄
dn̄s. Effundam de sp̄u meo sup omnem carnem. Aduer
tamus summas diuitias bonitatis quod in confirmandis
neophitis manus impositio tribuit singulis. hoc tunc sp̄s
sc̄i descensio incredentium ppto donauit uniuersis. Sed
quia dixim̄ ut manus impositio & confirmatio. & qui
am renatus in x̄po est conferre aliquid possit. forte cogi
tat sibi aliquis. quid mihi p deest post misterium bapt⁹
matis. mysterium confirmatis. aut quantum uideo non
totum de fonte suscepimus. Si post fontem adiectione
noui generis indigemus. Non ita dilmi adtendat cartas
uā sic ego & militaris ordo. ut cum imperator quem cūq.

Wien NB. 2198, f. 28v

NB 23.78

Cod. 2198 fol 28'

Txs. in karolingischer Minuskel, mehr. Hände.

Reproduktionsrecht vorbehalten
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. National
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne

De capitulis Regum. De rebus quarum que ab his per xxx. annorum spacia sine ulla interpellatione possesse fuerunt [illegible] eo modo [illegible] ad fiscum [illegible] Item [illegible] aque frigide quod hactenus faciebant [illegible] interdicatur ne ulterius faciant.

DE CALCEDONENSE CONCILIO ;

Parrochia per tricennium inconcussa iam persistat epo
qui eam actenus rexerat. Intra tricennium uero si
fuerit altercatio liceat ei qui se lesum putat apud synodum
prouintie mouere certamen. Si autem leditur a metropolitano
iudicetur a primate; ITERUM DE EODEM CONCILIO.
Post triginta annos nullus repetat diocesim suam.
EX CONCILIO TOLETANO.
Cum apostolus salubriter exhortetur dicens non in
contentione et emulatione. tandem aliquando ecclesi
asticis altercationibus finis inponatur. Itaque si placet frat
[illegible] statuamus ut in causis ex utraque parte ecclesiasticis
que cumque res intra triginta annos a suo pastore canonica
inquisitione non repetuntur. transacto tricennio omnis
repetendi occasiones amittat; EXCERPTA PP GELASII DE TRICENNALI.
Illud etiam adnecti placuit. ut si quod absit facultates PRESCRIPTIONIS
eccle nec non et dioceses ab aliis nisi a quibus possidentur cuius
[illegible] aliis iure sibi cedere dicantur. quod tricennalis lex eclusit.
quia et filiorum nostrorum ita emanauit auctoritas ut ultra xxx
annos nulli liceat pro eo appellare quod legum tempus exclusit.
Datum idio maiarum asterio et presidio. vi. cc.

salue est. Confessio namque que deo fit purgat peccata. [illegible]
qualiter ipsa purgentur peccata. Deus namque salutis [illegible]
hanc [illegible] inuisibile ad manifestatione [illegible]

Wien NB. 2198. fol. 88

NB 23.

Cod. 2198 fol. 88

ganze Textseite in karolingischer Minuskel

mehrere Hände.

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.:

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibl
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne G

xxxvnf. ex lege romana. Constantinus imp. dicit de sententia. epor.

xxxviii. ex concilio qđ factū fuit aduersus tēporib; pippi regis. Si qua.
mulier morte uiri sui cū alio consiliata. ē.

xl. ex eodem. Inmonasterio.

xl. ex concilio Turonensi. qualit se frs expurgare debent de furtu

xl. Audiant raptores & p̄dones ecclarū rerū. quid dicat sc̄s Anacletus.

xl. Ex concilio meldensi cap. lxxx. ex eis qui p̄uasores sunt ecclarū rerum.

xl. Ex decreto apud cōpendiū de uirgine uiolata.

xl. Ex concilio nānetensi cap. xx. Sicut uxor adulteriū ppetrauerit.

xl. ex eodē concilio. eadem re.

xl. Nicolai pape responsio ad carolū archiepm. interrogantem. de

xl. ex concilio meldensi. debis qui monasteria. & loca. dō sacrata. despoliant.

xl. Unde supra.

xl. Item. si quis clericus sigilla. episcopalia. mactari t mercede ruperit.

xl. ex concilio toletano. epi impetendis populis ac defendendis impo
sita. sibi curam. nambigun. tus fuerit.

xl. Ex concilio apud laumacū. Si quis publicus diuine legis preuaricator rep

xl. ex exempl Rabani adheribaldū. debis qui hominē xpianū ad paganā.
gentem. tradendo uenduderint. uisecatus

xl. Ex decretis gregorii. qđ quosdā incantatores aut sortilegos fueris

xl. Ex concilio agāt. qđ aliqui clerici t laici studeant auguriis.

Wien NB. 2198

NB 23.

Cod. 2198 fol 89'

gz. Texts. i. karoling. Minuskel, m. dekorativen
Füllsels. mehr. Hände.

reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

xcvi· l n. antiocheno concilio· Siquis temerarius ausu ęcclę euaginato gladio
presumptuose inuaserit.

xcvii· ē ps cū excōmunicare· t· anathematizare aliquē infidelē· ꝓcertus &
manifestus sceleribꝫ dispositū hab& p lectionē euangeliū· cleri· &
plebē· ita· deb& alloqui· Iouerit carnas suā· frīs mei·

xcviii Ordo priuatę seu annualis poenitentię ꝓ ita· ꝓsequendus est t·

Incipit ordo ex canonibus priscorum patrū· De synodali
concilio celebrando·

HORA DIEI PRIMA ANTE SOLIS ORTUM.
Excitamur oēs ab ęcclę: obseratisq; foribꝫ cunctis· aduna·
turbā· p quā sacerdotes ingredi oportet· hostiarii stabunt· & con
uenientes oēs epi partē introibunt· & secdm ordinationis suę tempus
residebunt· Post ingressū omnū eporum· atq; consessū· uo
centur· deinde pbri quos causa· pbauerit introire· Nullus q; se
int̄ eos ingerat diaconoꝝ· Post hos ingrediant̄ diacones pba·
biles· quos ordo poscerit inter· ee· & corona facta· desectibus
epoꝝ· pbri ergo eorū resideant· Quos tam sessuros secum
metropolitanus elegerit· qui utiq; cū eo iudicare aliquid· &
diffinire possint· Diacones in conspectu eoꝝ stent· Deinde
ingrediant̄ laici· qui electione cleri int̄ ee meruerunt·
Ingrediant̄ quoq; notarii· quos adrectandū t excipiendū

Wien NB. 2198
fol. 9r

NB 23.786

Cod. 2198 fol. 91

gr. Texts. i. Carol. Min. m. Init. „H" mehr. Hänc

Reproduktionsrecht vorb
Pflichtvermerk bei Veröffe
Aufn.:
Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nat
Belegstück erbeten. Beschriftun

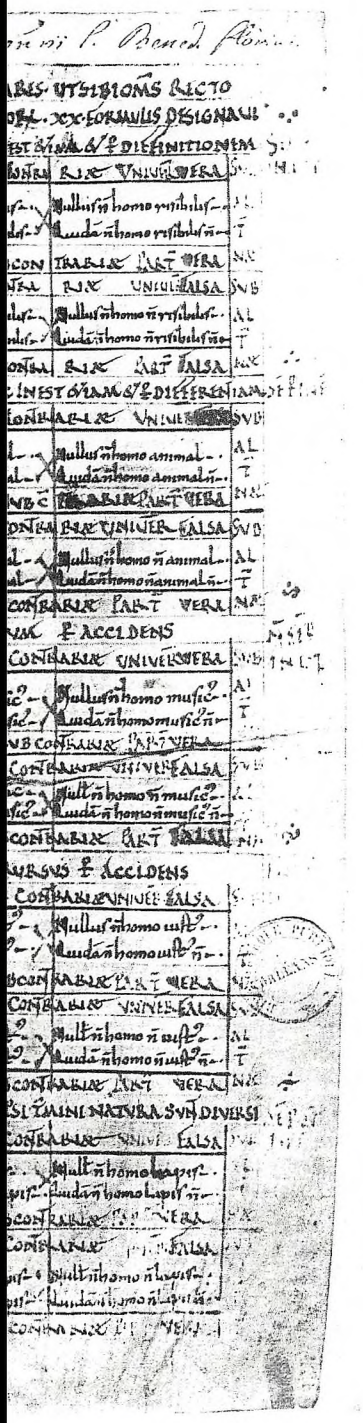

·M· Substantia ē plato cicero· Insubiecto caluus crispus· desubiecto ē scribit· t disputat· & ideo substantia nē insubiecto neq; desubiecto si pot subiectū quia nulla sī alia nulla malus t de alus· D· Vnde dr substantia· M· Substama dr quia sub sistat & ē una queq; natura insua ppietate· D· Qt sunt decidentia· or· Nouem· D· Quę· M· Quantitas· ad aliqd· qualitas· facere· pati· sit· ubi· quando· habere· his· viii· iunctus adsubstantiā· quā greci usian uocant fiunt· x· cathegorię· D· Quid ē qntitas· M· Mensura longitudinis· latitudinis· & altitudinis· D· Quid ē longitudo· M· Ante & retro· D· Quid ē latitudo· M· Dextrum & sinistrū· D· Quid ē longitudo· or· Sursum & deorsum· D· Quid est longitudo cū latitudine· M· Epiphanion ict linearis mīsura· D· Quid ē altitudo cū latitudine & longitudine· M· Solidū corp· D· Est magis & mīn inqntate· M· Non· D· Quare· M· Quia magis & mīn bipedale dici nposset· D· Quidsi magis longum· t mīn longū dicā ee inqntate· or· Non· sī in cathegoria adaliqd ē· D· Qd ē adaliqd

ad:

W. Tn NB. 2508, f. 3v

TAVOLA XV

Julius d'Onofrio, Excerpta Isagogarum + Categoriarum (CCCM 120, 1995)

Iulius d'Onofrio, Excerpta Isagogarum et Categoriarum, CCCM 120 (1995)

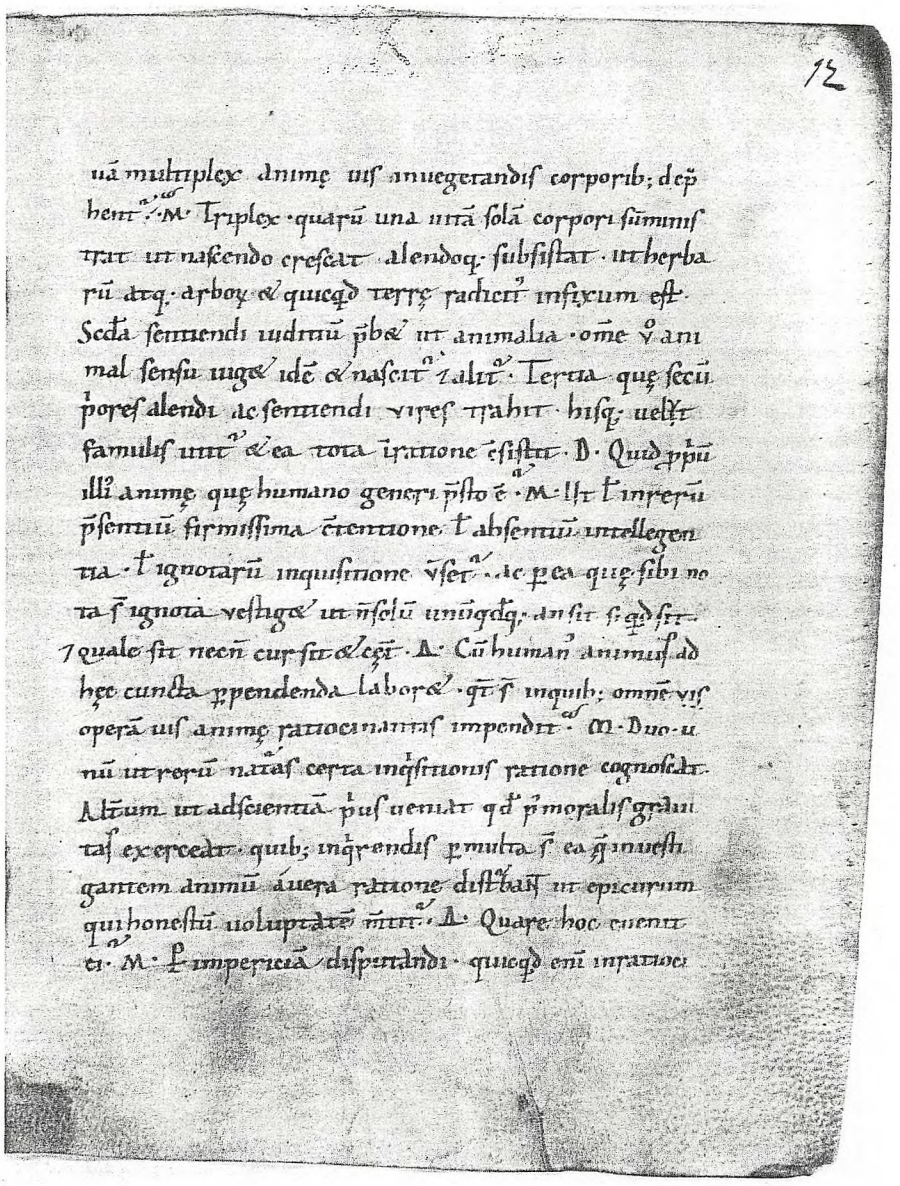

12

uā multiplex animę uis innegerandis corporib; deb
hent. M. Triplex quatū una unā solā corpori sūminis
trat ut nascendo crescat alendoq; subsistat ut herba
rū arq; arboꝝ q̄ quicq̄d terrę radicit infixum est.
Secda sentiendi uidrīū pbā ut animalia. ome ꝙ ani
mal sensu ungā idē q̄ nascit aliā. Tertia quę secū
pores alendi ac sentiendi uires trahit. hisq; uelut
famulis utit q̄ ea tota ipsione ēsistit. D. Quid ꝓpū
illi animę quę humano generi pīsto ē. M. Ist t imperū
psentiū firmissima ēcentione t absentiū intellegen
tia. t ignotarū inquisitione uset. de pea quę sibi no
ta s ignota uestigā ut īsolū unūqdq; dn sit si qd sit
7 quale sit necn cur sit q̄ ēgit. A. Cū human animus ad
hęc cuncta ꝓpendenda labor q̄. qī s inquit; omne uis
operā uis animę rationalis impendit. M. Duo u
nū ut reperū natās certa inquisitionis ratione cognoscat.
Alterum ut adscientiā ꝓfuturū sit q̄d ꝓ moralis gra
tas excedat. quib; ingrendis ꝓmulta s ea gignuesti
gantem animū áuerā ratione distrahās ut epicurum
qui honestū uoluptatē mitt. A. Quare hoc euenit
ei. M. P imperitiā dispiendi. quicq̄d enī inrationa

Wien NB. 2508, f. 12r

Ioseph sapiator sap[ie]
Ioseph Iudaye pere
Ioseph in clave aptat
Tit[us] prefectus pret

bilū dic̄. Que tam utriq; p̄ litter̄e copulat̄ in spacio p̄sticiā. ē. e. q. t. sequen
ces amplectit̄ ut ceaurus squama stellio. Implures etiā tam utriū facit. ut in l. dnis
eni modus modulus. in n. sanguis. sanguinis. in r. flos. flor is. in d. custos custo
dis. in t. nepos nepotis. Terminat̄ in masculina effeminata positionis uoca
les. Neutra posit a e o u. ut ual os hepar. huc litter̄e chius claudius. y. adiecta. ut
c. pp y. et x. greca. ut psalterio. saxo. X. ū nemo litterā putat quo duplex est.
onstat enī ex g. et s. ut rex regis. Lat ex c. et s. ut nux nucis. In u. aliquando trans
uertit̄. ut nix nivis. et c. pix picis. hec inlatinis nūquā ponit̄ prima. Apud greos ū
ponit̄ ut cano. femasculino effeminino omnib̄ uocalib̄ socia. ut aiax. frux. calx.
uelox. pollux. ffeminino falx. lex. lodix. uelox. lux. Neutrū nullū claudit̄. Transit
abiit effeminino uocalib̄. mutæ sunt p quarum deq̄ hoc nōe nuncupant̄ q̄ nihil illis
uocales associatæ succurrerint. unra oris sonū ante audicia moriunt̄. b. priā omnib̄
uocalib̄ utriq; conectit̄. p̄fert̄ consonantib̄ l. et r. ut blesus. ebreus. Transit in c. ut
succurro. Inf. ut suffacit. In m. ut sūmitto. In p. ut supponit. In s. ut subtrahit. finit
in nihil nisi tres ppositiones. ab. ob. sub. c. uocales utriq; collaterat. consonantes quas
oā p̄cedit. l. r. p. in n. ut clarus. rectū. crus. acmon. cnidus. finit articulos quos p
nōa uocant. hic. hec. hoc. tra duerbia. ut sic. hoc. hic. Sola mutarū ante eadem
uocalē poluit. et p duplici habet̄. ut hic. hoc. hec. b. utriq; uocales tenet. p ponit. r.
litter̄e ut drusus. m. litter̄e nūquā p̄fert̄ in latinis. in quibus aliquando ut dmolus.
in. et. n. ut anachne. Transit in c. ut accidit. in g. ut aggenat. in l. alligat. in p. ut appo
nit. in t. ut attripit. in s. ut assidet. in t. ut attinet. finit articulos neutralis generis
ut illud. illud. et p positionē ut apud. c. omnib̄ uocalib̄ p̄fert̄ sequit̄ a. litterā. ut mi
aggere. que quotiens geminat̄ adiungit̄. p̄fert̄ r. litter̄e integrare. l. ut glacies
si. ut signus. In c. quoq; conuertitur. ut rego. rector. Nihil quoq; concludit.
Aspirationis notam esse certissimam est. quae aliquando uocalib̄, accedit. ut hospes.
herus. transit in x. ut trahoctaxi. Hanc greci diuiserunt. Nam pars eius dex
terior aspirationis nota est. sinistra contrarie significationis. hē. uero nunc
nota putatur ee. nunc littera. Nam eius effectus. e. integrare non dubium est.
ibsq; his. kapita. kalende. kalumnie. Hāc conuenit utriq; uocalib̄. r. litter̄e p̄mit
tere. l. ut placere. t. ptolomeus. f. psiticus. n. ut sy mphū. terminat̄ ū nihil. q. qui
oā litterā reputabant. et unc ceteri nisi meq̄o et equitatu. apparerent. expille
re. nūquā sine duab̄ uocalib̄ ponit̄. quarū prior erit. u. et sic ceteris dom[inis]

Aspirationis [illegible]

Wien NB. ser. nov. 4107, f. 1r

79

NB 23.792
A(B)RF

Cod. ser. nov. 4107 fol. 1

gz. Texts. . Oben u. unten : Notizen in Humanisten-
kursive d. 15 Jhd.

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

&pacis habundantiã. Sublimitas uã scire dignẽtur
qua dominus nr. k rex. compto processu fris nri. N.
Losannensis epi. cuidã clerico suo eandem sedẽ tradere
dignum. Proquo mihi pcepit ut ex ministerio meo. &
consensu frm nrõ. adscitatẽ uram uita canonum
docta scriberemus. Qd digñ opus fuime contigit.
Nam quando nob eadem domini regis epti psentiã.
Numerosam synodã collectã habuimus. Quib; cũ
ipsum breuiculã legi fecissemus. maximo sunt
oms gaudio repleti. qd tanti apud illum sumus
habiti. ut ex nob aliquos summos sacerdotio nõ
existimarẽt indignos. Commendamus ergo hunc
frm nrm nomine. a religiositatis uãe. nihil
gesta dicentes. quã qd uerum de eo comperimus
& scimus. Undiq; nobiliter genitus. moraliter
nutritus. liberaliter instructus. omni uita
sua sine querela conuersatus. abunteriorib;
meis archi presbyteratus ministerio suscepto.
cũ omni diligentia plebem sibi cõmissã regere
curauit. Cunctos uitos ospitẽ. & omnium
usibus eum nouimus amatorẽ. Pauperũ
& peregrinos meo susceptionẽ. & omnib; hospi
talitatẽ. ideo cuncta scire & laudare consueue
runt. ut hanc ipsum dignitatẽ quã nunc
susceptur sẽ. nõ aliqua ambitionẽ. t machinati
onẽ. siue ẽtim sub introducta uel subrepticia
psonã. sed pfectum hospitalitatis bonũ. dõ benig
nitatis eius uicẽ reddente. meruerit. Nam cum
quedã intempore dominus nr. k. adhuc iuuenculus
pflagrantissimũ aestum. ad nocturnã mansionẽ
sibi ppinquam festinaret. & ppe angustiam tempo
rum proxima die nõ habens quo manere. & opta posses
sionẽ eiusdem prbri miseris rectitudine pueniens.
deuotissime abeo susceptus. & regaliter honoratus ẽ.
cui decedens promisit. quia aliquando sibi facul
tas suppeteret. hoc ei prandium recompensare.
Nunc ergo ei quẽ ds ut credimus elegit. officii uri
munus impendere dignamini. Dulcissimã. patri
nitatẽ uram. & ecclam scitatis uãe commissam.
& cõmis suffraganeos uos cũ gregib; suae curae com
mendatis. ad laudẽ & glorã nominis sui diu ds
omps conseruare dignetur. A M H N.
Scripta ẽ aũ epta haec anno psenti. indic. xii.
M. c. lxx. nu.

DE REGE AP[illegible] REGEM.

Dilectissimo fri & cunctis [illegible]amico. Glorio
sissimo galliarũ [illegible]aquitanue. & hispanue
regi hlud. Cogno[illegible]minis ur ht. rex francos

Wien NB 1609
Formulae Sangallenses c. 26.

[Sickel] Monumenta graphica medii aevi (1858)
fasc. IV 5

Freising?

Pal. mus. 3, Pl. 109

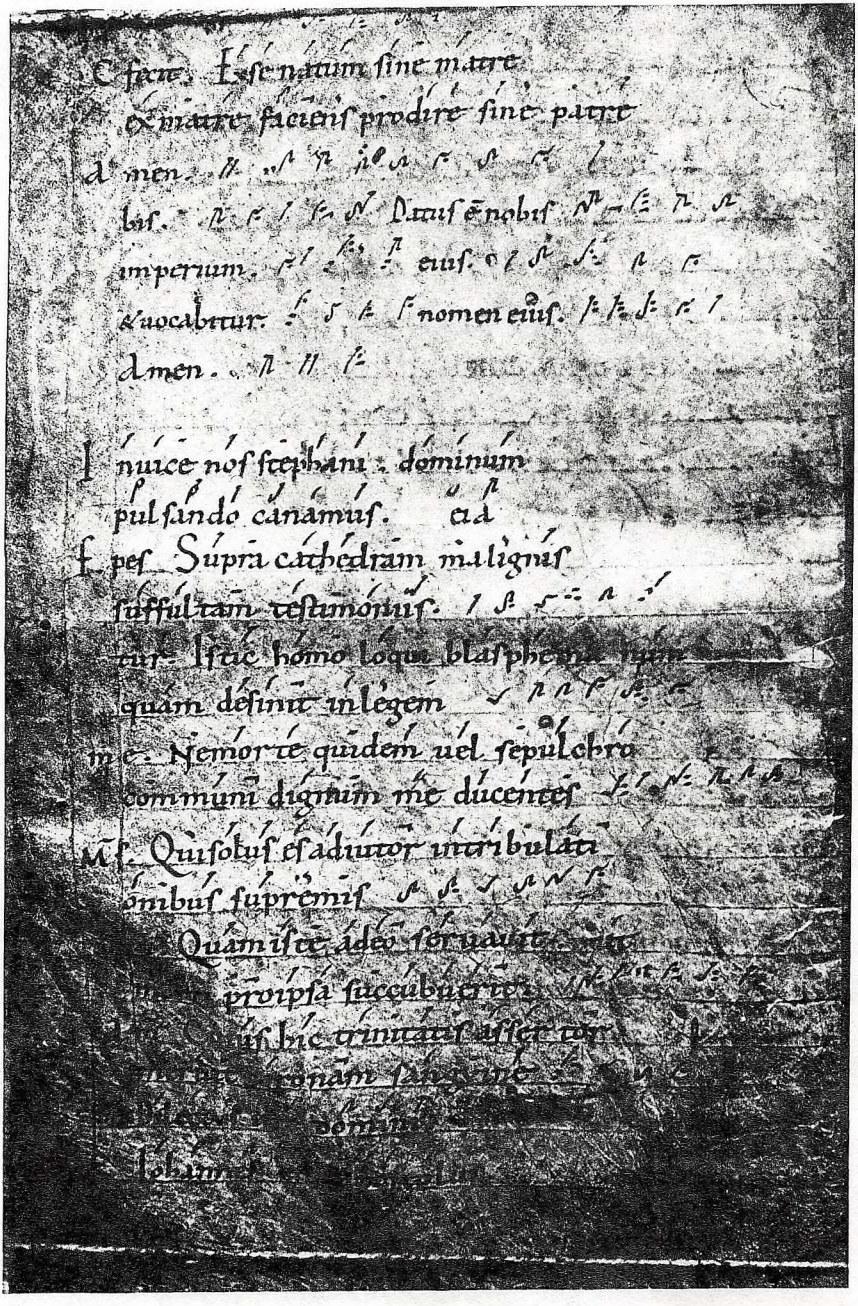

VIENNE, BIBLIOTHÈQUE IMPÉRIALE, N° 1609.

TROPAIRE, F° 4ᵛ. IXᵉ-Xᵉ SIÈCLE.

NEUMES-ACCENTS ALLEMANDS SANGA

cum principe mō uicit. sic non me iubeat ire
in abyssum. quia statum interficia cū. quē
mihi dederis in potestatem. Dixq; ei narcissus
epūs. Vade iuxta flumē alpiū fontis iuliarū.
unde nemo potest aquā bibere. non homo.
nō pecus. non ptra aliqua. quia ibi draco habi
tat. & de flatu eius oēs qui ad fontem acce
derint moriuntur. hunc draconē uade &
interfice. & in tua potestatem redige ani
mam eius. Tunc exclamauit dēmon dicens.
O epē mentiosum. in sup me ligauit iuramē
to. ut amicum meū occidā. Quem si non
occidero. compell & me ire in abyssum.
Tunc dēmon ad sensit. & occidit draconem.
& liberatus est fons ad usum omniū. usq;
in hodiernum die. Per dies aut plurimos
docuit eas uerbum dī scs narcissus epūs. &
baptizata est hilaria cū filia sua afra. &
cum puellis suis. & cum generatione sua.

& cum omnib amicis suis. Fectq; domum
hilarię ęcclam. & ordinauit eis prbm dioni
siū. auunculū afre. Ipse aut epūs narcissus.
pfectus ordine rebus. post menses nouē ad
hispaniā pfectus est. ad ciuitatē gerundā.
in qua multū pplm adquisiuit ptes annos.
& ita demū ad martyrii palmā cū scō diacō
no suo felice adtingit. Cuius passionis gtam
inconsequentib dicem. Nunc aut fructū
doctrine eius in afra psequamur.

APVD PRO
VINCIAM RE
INCIUITATE augusta.
cum xpianorum cēt gloriosa pſecutio.
& oēs pxpi nomine uarijs supplicijs af
flicti. ad sacrificia traherentur. Corrigit

Wilhering, StiftsB. 109, fol. 7v-8r

ptinaci obsistere. & nulla ratione ad sacri
candum p̄bere consensum. implete memo
riam gremus. & claudite sup eas ipsā me
moriam. & ita demum ignem sub ponite
ut nulla exeas euadat. Vt autem eunte
adeas milites. prius blando sermone eas
puocabant. post hęc terroribus impelle
bant. At ubi uider̄ omes simul contemp
nere sacrificia. repleuer̄ memoriā sarm̄
tis. & siccis spinis. & clauser̄ sup eas. & sub
posito igne abier̄. Sicq; factum est. utta
dem die quando sepulta est asra. & iam
sorores inxp̄o. digna. & Eunomia. & Eutro
pia simul martyrii coronam acceperunt.
Et quę simul unanimes xp̄m ih̄m credi
derunt. ad eum cum palma martyrii
puenerunt. Qui regnat cum patre &
spū sc̄o d̄s. insecta seculorum. amen.

Uttering StStB. 109, fol. 11v - 12r

BONIFACII

TVR MEMORIAE VDAL
RICVS excelsa psapia
alamannoru̇ exreligio
sis & nobilibus parenti
bus ortus. patre scilic&
hupaldo. & matre dictpirch
nuncupata. Quisolito more lactat̄. & sumo
studio nutrit̄. quamus statura corpusculi
elegans. tam̄ tali macilentia confect̄. ut
nutritorib. uerecundia cet. si aliquis igno
toru̇ faciė eius inspexisset. Mirantib. u̇
patre & matre. quare tanta tenuitate & in
formitate corporis occuparetur. & sepe in
de cogitantib. ebdomada interi xii. eius

GLAGOLITE IONAH REDKA ZLOUEHLE

Bose golpodi miloztiuui otZe bose trbe ihpouuede
uueh moi greh. l ZuetZemu crehtu. l ZuetZi mariu huet
temu michaelu. luuZem crlatrem bosiem. l huetrmu pe
tru. la hem Zelom bosiemu. l a hehu marem com bosiem.
lahem vuermicam bosiem. lúZem de vuam praudnim. luhe
praudnim. hrbe bosimbe. choku:brti. Zpouueden. u heh moih
greh. l uuetru iu. da mi. ie nahem Zuetr. beusi. iti se. na on
huet. pakise uhtati. nabod ni ti den. l metimiesi vuot
pohem. l me ti mi ie. ot puhtie moih grechou. Bose
miloztiuui. pti mi mo iu. l pouuied. moih grechou. ese.
iehem Ztuoiil Zla. por den pongese bih nahi Zuuet
vuuraken. ibih crisken. ese pomngu. ili ne pomngu. ili
vuolu. ili ne vuolu. ili vuede. ili ne vuéde. ili une praud
nei rote. ils ulsi. ili trbe. ili hauuhti. ili vulinahu.
ili vbiniftue. ili ese mihetomuchorelo. emuse mubi. ne doh
tala. chotti. ili vpoglagolani. ili hpe. ili ne Zpe. ili ese
ielem. ne Zpahal. nedela. ni Zuéra vuéceta. ni mega
pohta. l. mogaumnogoga. ese pivtubo gu. ipivtu me
mu crehtu. Ti edin bose. vuel caco mi iega potre
ba vuélica. Bose golpodi miloztiui. trbe Ze mil
tuoiu. od hib poste nih greh. l. odi neh mno Zeh.
l. vuénsih. i mi nsih. ese ielem Ztuoiil. tth Ze trbe
mil tuoiu. l. huetri mari. l. vZem hvetim.

Clm. 6426, fol. 78r Freisinger Denkmäler Rnde 10. Jh.

55

Cimelia monacensia (1970) Nr. 17

fidei tuę pagina munq́a optat ꝯtanē reppe
rim⁹ cū uidelicet nulla scā unūsalu sino
doꝝ inq; fidei nr̄e symbolū ꝯtinet nec decre
taliū pontificū romanoꝝ cōstitutoꝝ sedm
morē scripturis mentionē. Si nr̄e illā ppā sub
sēptione munitas. nr̄a aliq̄ q̄ hanc iurē nu
rando firmarē missas. Ꝛ gg. argio epō scan
corū.

Ista sinodo q̄ cōm
simoniacā hereticā pfidiā ꝯcepim nr̄im magn
ū dolorē⁹ egerari. scripta uiam uolum⁹ inire
atq; cuiē fidei ita palliū qđ tm̄ misim⁹ tribui
si prius sēpmiserit illicita q̄ phibuim⁹ pdiffi
nitionē sinodi ad sca ecclā remouē. deq̄ sino
doo omnē nob⁹ subtilit̄ ordinē tuā fraternitat̄ uo
luim⁹ sēptis discurrentib; nuntiare. ut ipse
cui nob⁹ scripta sua ualde accepta ē nos reddat doctis
ceriores. Ide uigilio epō arelatensi.

Palliū tibi tm̄ misim⁹ q̄ fraternitas tua int̄ ecclām

Clm. 18897, p. 305

Clm 29382/12, fol. 1r Freising?

ĩcodicib; pauciorib; pucipacioi ecclia anteferant
Ite qrit. quĉadmodu potuerit angli cũ filiab; hoĩv ccũbe. un gygan
ti ee phibent. qvis nnulli latini gci codices n anglos habeant d filios
qs qđa adsoluenda ista qstione ivstos hoes fuisse crediderit. q potuerit etia
anglos noĩe nuncupari. Ad hoc iohe sept ē. Ecce mitto anglm meu ante
faciē tuā. q pparabit uiā tuā. Sz hoc movet. qm t exhoĩv ccubitu nati sint
gygantes. t feminis misceri potuerit. si nhoes fuer. Sz d gygantib;
idē nimiv gnd; atq; fortib; puto n ee mundv q ex hoĩb; nasci potuer.
qa pd dilwiv qđa tales fuisse re[illegible] ora hoĩv ĩcredibile mo
du igentia nris qq; teporib; extitit nolu[illegible] uerũ etiã femine. ynd
credibili ē hoes ivstos appellatos t anglos t filios di ccupiscentia lapsos pec
casse cũ feminis. q. anglos carnē n habentes. sq; adillud peccatv d scendē po
tvisse. qvis d qb; đa dmonib; q sint impbi. mulieribus a multis tã multa di
cit. ut nfacile sit d hac re definienda sententia. De archa noe qri solet. utrv
tanta capacitate qnta d scribit animalia oia q ica igssa dicunt escas cor fer
re potverit. Qvã qstionē cubito geometrico solvit origenes. asserens nfr vstra
scptã dixisse. q moyses omi sapientia egyptioz fuerit eruditus. q geometriã di
lexerit. Cubitũ aũ geometricũ dic tantv ualere. qntũ nra cubita sex ualent.
Si g tã magna cubita itellegam. nulla qstio ē. tante capacitati archã fuisse
vt posset illa oia ctinere. Ite quer utrũ archa tã magna centv annis potue
rit fabricari a qtuor hoĩb;. id noe t ei; filius ei. Sz si n potuit. n erat magnũ
fabros alios adhibere. quis opis sui merced accepta n cvravertit. utrũ eã noe
sapient anv ianit fabricaret ido n ica itverit. qa n credidit. q ille credidit.
Qđ am cũ d archē fabricatioē loqret. iferiora bicamerata t icamerata facies ea.
Nec enim iferiora fuisset erant bicamerata t icamerata. si hac distinctione tota struc
tura ei intelligi voluit ut haberet iferiora habet t supiora. supioraq; appellavit
icamerata. In pma q ppe habitatioē. id ē i iferioribus semel camerata erat archa
ised a v habitatioē sup iferiore ia bicamerata erat. ac phoc itcia svp sedam sine
dubio icamerata erat. Quo n solu vivere. sed etiã pasci i archa animalia ds dix
t iussit. ut noe ab hoĩb; escis sumeret sibi t illis q adillu fuerant igssvra. qveri
qm ibi leones t aquile q esuer carnib; vivere. pasci potuerit. utrũ t animalia
[illegible]llu numerũ ppt alioz escã fuerit immissa. an aliq ppt carnes d magis
credendv ē auro sapiente t do dmonstrante. pvisa sint. q talv qq animantv
escis vvenirent. Qđ scptũ ē. t auolatilib; mundis t auolatilib; imvndis. &
apecorib; mundis t apecorib; imvndis. t ab hoĩb; serpentib; intra. d dīs n ad
dit. subaudit. mvndis t imvndis. t adivngit. duo. duo itver ad noe i archã
masculi t femina. qrit qm svpi distinxerit duo duo abĩmvndis nec aũ sive
amundis sive abĩmundis duo duo. dicat itisse. sed hoc refert n adnumerũ

(1)
PL 34, 549
Q. I – 550
Q. VIII
V
VI
VII
VIII

Mus Schäftlarn Signatur

Dpl 32747

Aus der Bibliothek des Collegii St. Magni Bayreuth Inventar-Nr. 1546

Clm 29382/12, fol. 1v

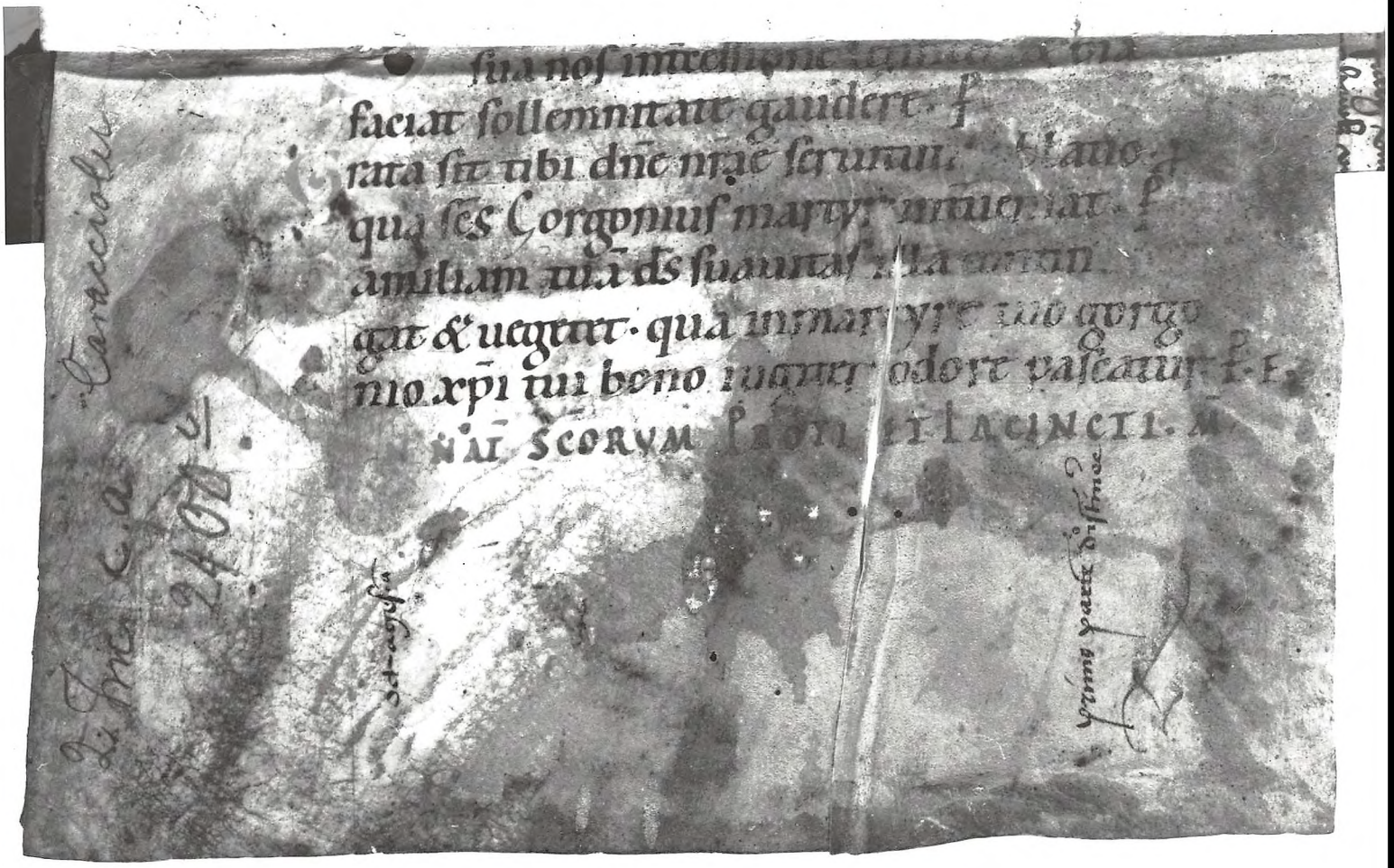

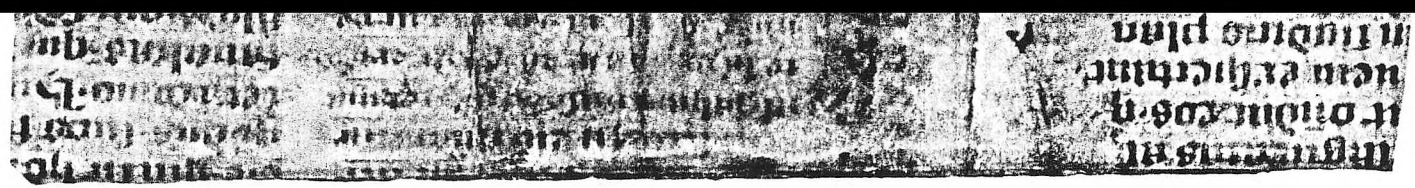

Abb. 5–6 Stu

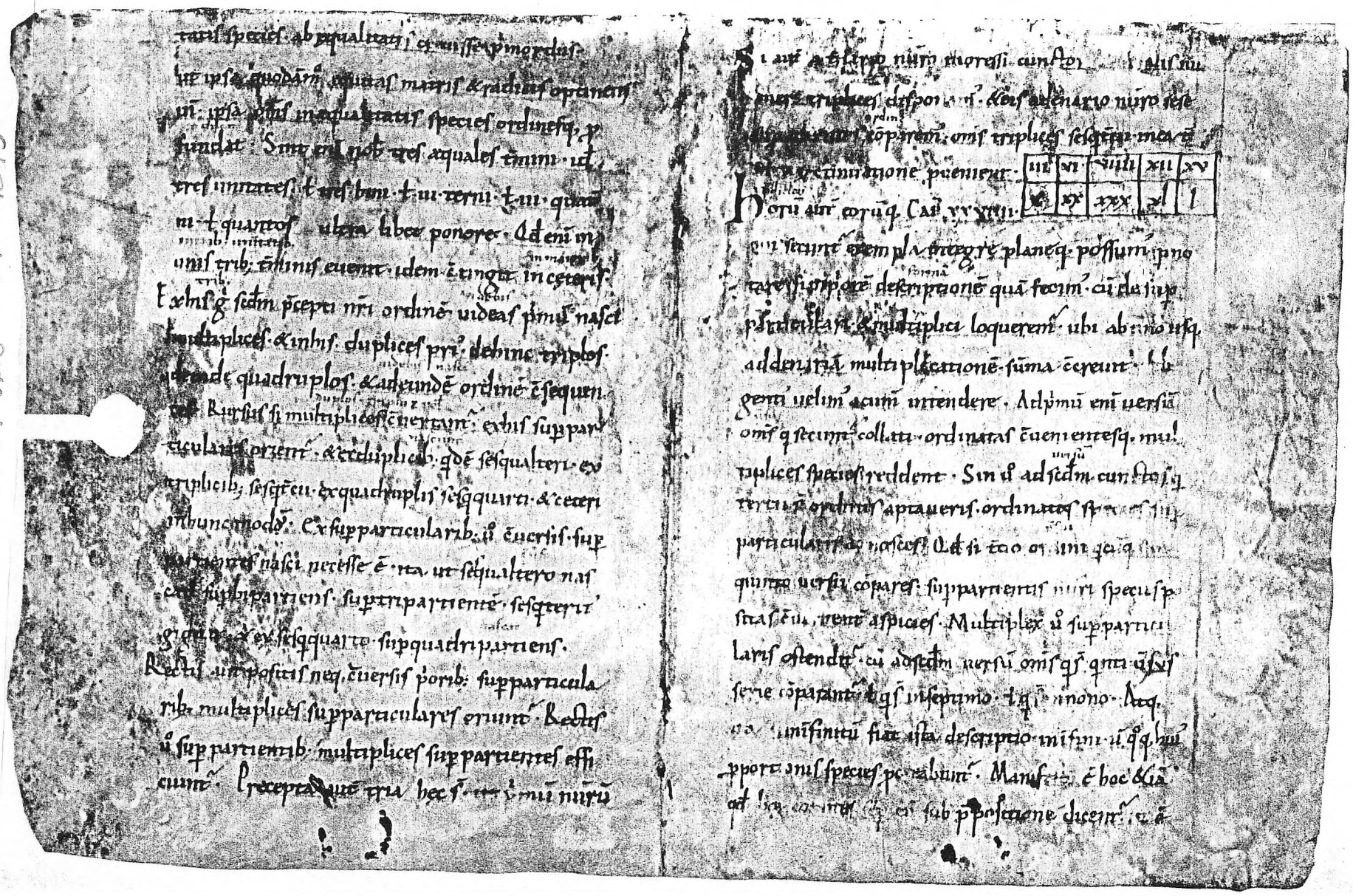

Abb. 4 Stuttgart, Bibl. fol. 23, Vorsatzblatt hinten verso

M. Bernasconi - L. dal Poz, Codici miniati della Biblioteca Comunale di Trento (1985) S. 31-34 [n. XI]

I. P. Vergilius Maro, Opera, p. 86. Trento, Biblioteca Comunale, ms. 1660

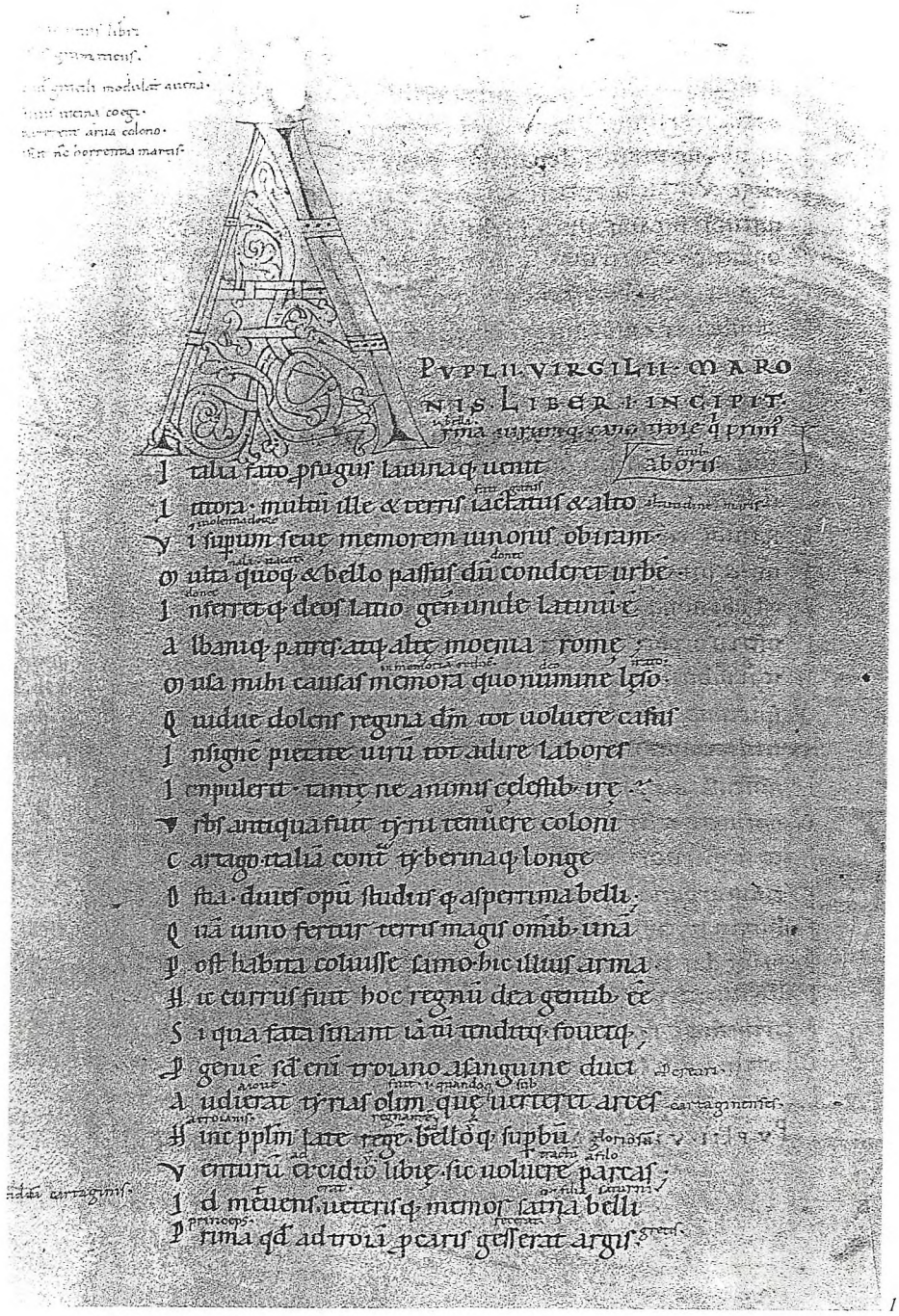

PVBLII VIRGILII MARONIS LIBER INCIPIT

Tma tuorum ego uos egressa gamine nymph
Cui talia fato prospicienti lunonis iram
Multa modis simulacra luserunt pectore troiano
Multa quoque et bello passus dum conderet urbem
Inferretque deos latio genus unde latinum
Albanique patres atque altae moenia romae
Musa mihi causas memora quo numine laeso
Quidue dolens regina deum tot uolucre casus
Insignem pietate uirum tot adire labores
Impulerit tantae ne animis caelestibus irae
Urbs antiqua fuit tyrii tenuere coloni
Karthago italiam contra tyberinaque longe
Ostia diues opum studiisque asperrima belli
Quam iuno fertur terris magis omnibus unam
Posthabita coluisse samo hic illius arma
Hic currus fuit hoc regnum dea gentibus esse
Si qua fata sinant iam tum tenditque fouetque
Progeniem sed enim troiano a sanguine duci
Audierat tyrias olim quae uertere arces
Hinc populum late regem belloque superbum
Venturum excidio libyae sic uolucre parcas
Id metuens veterisque memor saturnia belli
Prima quod ad troiam pro caris gesserat argis

1 Abb.

Vat. Pal. lat. 1613 f. 86v (aus Freising)

C no 3

Pl. IV

CHARINUS

uas res simul nẽ agere decreuimst mihi & argumentum.
F emeos amoris eloquar. nonego id est facio utalios incomedus.
Y idi amoris facere qui aut noctu aut die aut soli aut lunae.
M iseriae narrant suas quos polego credo humanus querimonias
H oncanto facere quid uelint aut quid nonuelint.
Y ob narrabo poeuus meas nunc miserias. Graece haec uocatur.
E mporus philemonis. Fadẽ latine mercator' matuta.
P auci ad mercatum hic memeus misit rhodus. Biennium iam.
F actum est postquam aby domo. Abii occepi amare formae eximia muliere.
S edeam ut sim implicatus flicam fiopera est auribus. atq; aduorendã.
Y tammũ adẽ benignitas. Et hoc parũ ẽẽ more maiorũ instituta. solent
P me proinatus sum nossamq; inde exilio. Hã amorẽ haec cunctantia sectari
C ura egritudo animi q; elegantia. haec modo illũq; amat sed quẽq; attingit.
M agno atq; solido multat infortunio. Hec pol pfecto quisquã sine grandi malo.
P uer quã respatiatur studet elegantiae. Sed amori accedunt ecia haec quae dicimus.
I nsomnia curae error & terror & fuga Inepta stultitia q; adeo & eius egestas.
I ncogitantia excors immodestia. Petulantia & cupiditas mali uolentia.
I nhoneste & ciã audacitas residia iniuria. Inopia ẽ tumedia et dispendium.
M ulta loq̃ parum loq̃ hoc ideo fit quia Quae nihil attingunt adrẽ necessarius audi.
T am amator pferri sepe aduorso tempore hoc paucaloq̃ rursũ ideirco pdico.
Q uis nullus unquã amator adeo callidus facundusq; inrẽ insit sua ut possit loqui.
H anc uos mihi rasci obmulta loq̃ ndecet. Sodeq̃ amorẽ ueni hac mihi legiõ die.
I lluc reũ cerũ ẽ coniecta eloquar. Principio atq; animo & cause excit. phoebus
A tq; animi studio amoris puerilis est me uult amare ualide coepit hic
meretricẽ duco. Rex exul trãs illã iã habebat patris.

Imp. L. Fudeo.

Héliog. Dujardin.

PLAUTE – *Heidelbergensis.* C

Mercator 1–43 (vgl. D)

3. Schreiber

Chatelain, Paléographie classique

uerbi contrarium. Videns autem exhebreis fi
delis medicus. qui sicut dixit di homo & &
magnus princeps sacerdotū basiliuus sic &
requieuit. cadens suppetias eius cū lacrī
mis dicebat. Vere seruedi basilii non
uoluisses. nec modo mortuus fuisses. Cras
tinacdie congregatus est multitudo. &
duxit honorificum eius corpus. qui uicti
macerialem instructionē in sectum ecclam
cum omni oblatione aromatū & timiama
tū sepelientium. Audiens autem gregorius
nazianzi epūs. currens ipse aduenit.
Et uidens honorificū corpus. procidit super
illud. Et lamentans multum. adoratione
ortubatur populū in ymnis & canticis spi
ritualibus. cum decenti honore gloriosa
memoria magni sacerdotis fecere.

Wien NB Sermon. 4635, fol. 47v

Wien NB. 377

epr dixit · Uirtus· & sapientia · & uerbum patris· Numerianus dixit · quid etiam ē homo· Babillas epr respondit · Constantia uitæ· fruitio eorum quæ facta sunt adnō · Numerianus dixit · rationabiliter respondisti · quasi sapiens doctor· & sic habe· fama · quæ de te est ·
U nū autē deest tibi · scientia deorū · Babillas epr respondit · Insipiens est tyranne & elatus· quę a te mihi infertur iniuria ē· ego aut laudē dni mei ihu xpi requiro · Numerianus dixit · Iam non te audio uerbis· sed torquē imponā ceruicibus tuę ferreā· & compedes pedibus tuis· & sic tormenta adhibeā· quia non cessas iniurias inferre dno tuo regi · Babillas epr respondit · Liberrime susapio oīa quę intuleris· nec enī sū dignus· idoneus dni mei seruus uocari· p cuius nomine dicatur· me sustinuisse tormenta · Beati uero sunt· qui p nomine eius fuerint passi· qm merces eorū magna ē apud dm · Tunc numerianus dixit uictorino duci · Uo babillā insipientē doctorē· tormentis subicere · Iubeo igitur impo· torquē ferreā collo eius· similiter & pedibus ad turpitudinē eius uel gentis suę · Etenim me grauiter calumiata ē · Uictorinus dux respondit · Per tuā diuinitatē· uolui nunciare tumori tuo de homine isto· & gente insipientissima hac· qm iniqua & alienę legis sunt quę docet · Numerianus duci dixit · Imperi quod præcepi tibi· fac de incredulo babilla epo· pauciani uero gentē eius impendā · Dux aut imposuit babillę torquē ferreā in ceruice· similiter & in pedib; eius· & dimisit eū sub seruatorib;· ut ab omnib; uideretur · Babillas uero eleuans oculos ad cēlū· dixit · Deo meo gratias ago· qui me in tantū adduxit honorē· per confessionē nominis eius ·
X po aut meo credo· & fiducia habeo in eo· qm dabit mihi fortitudinē & tolerantia aduersus insidias uras· & patientiā infugabilis satanę · Numerianus dixit · Uocate babillā magistrū infantiū· & stultę iuuentutis ·
B abillas epr respondit · Magister quidem infantiū· & sapientiū ego sum· Insipientiū uero quod est uos· non sum magister · Numerianus dixit ·

NB 23.680
ABR

Wien NB.
Cod. 377 fol. 93

ebs. in karolingischer Minuskel

Passio der Babilla.

Reproduktionsrecht vorbehalten.
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung
Aufn.:

INCIPIT LIBER OCTAVUS.

POSTERA AUTEM DIE PETRUS mane adsumptis fratribus meis ad me descendit ad portum ut in mari lauaremur. et post hoc ad locum quendam secretiorem secessimus orationis gratia; Senex ille quidam pauper. et ut apparebat exhabitu operarius. curiose et occulto obseruare nos coepit. ut uideret quid ageremus in secreto posita. Cumq. nos orantes uidisset. exspectauit donec exiremus. et salutans nos ait; si non egre accipias. et quasi curiosum me aut importunum notaris. uelim uobiscum confessionem; qui habens miserationem uri sub specie ueritatis. errare uos nollem. et habere metum debis quae non sunt; aut si putatis esse aliquid uerum. tradite et mihi; si ergo patienter accipitis. possum uos pauca edocere quae recta sunt; si uero molestum est. paciar. et meos accusa gam. Cui petrus respondit; dic age quod tibi uidetur bonum. et libenter accipimus. siue id uerum. siue et falsum sit. Amplectendus enim est. quod

NB 23.752
A(B)RF

Cod. 837 fol. 166

qz. Teods. i. barbi. minuskel

Beginn d. 8. Buches.

Reproduktionsrecht vorbehalten.
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

dare corruptione. Sed nl vcat
Hitt tempꝰ. factū ē in una dierū. & ihs sedebat do
cens. Et erant pharisei sedentes & legis doctores qui ue
nerant ex om castello galilee & iudee. & hierusalem.
& virtus erat dñi ad sanandū eos. Et ecce uiri portantes
in lecto hominē qui erat paralyticus. & querebant eū
inferre & ponere ante eū; & inuenientes qua parte
illum inferrent pre turba. Ascenderūt supra tectū. &
per tegulas. sub miserunt illū cū lecto in medium ante
ihm. Quorū fidem. ut uidit ihs dixit. homo. remittuntur
tibi peccata tua. Et ceperūt cogitare scribe. & pharisei
dicentes. Quis hic qui loquitur blasphemias. quis potest
dimittere peccata. nisi solus ds. ut cognouit autē
ihs cogitationes eorū. respondens dixit ad illos. quid
cogitatis in cordibus uris. quid facilius dicere. dimit
tuntur tibi peccata. an dicere surge; et ambula. ut
autē sciatis quia filius hominis habet potestatē in
terra dimittere peccata. ait paralytico. tibi dico.
surge & tolle lectū tuū & uade in domū tuā. Et con
festim consurgens coram illis. tulit in quo iacebat. & abiit
in domū suā magnificans dñm. Et stupor adprehendit
omes & magnificabant dñm. Et repleti sunt timore dicen

Wien NB. ser.nov. 3514

NB 23,788
HB

Cod. per. nov 35/14 fol 1

9½. Tscds. i Lanc. ij. Winkel d. Rundform.

dixerunt ei. Rabbi quando huc uenisti?
Respondit eis et dixit. Amen amen dico uobis
quaeritis me. non quia uidistis signa. sed quia
manducastis ex panibus et saturati estis. Operamini non cibum qui perit. sed qui permanet in uitam
aeternam. SCI FRVI. I. NVMERI.
In diebus illis. Conuenerunt filii israhel admoysen
et aaron. et uersi in seditionem dixerunt. Da nobis
aquam ut bibamus. Ingressusque moyses et aaron
dimissa multitudine tabernaculum foederis
corruerunt proni in terram. clamauerunt ad
dominum atque dixerunt. Domine deus audi clamorem
populi huius. et aperiens thesaurum tuum fontem
aquae uiuae ut sedato murmure conquiescant
filii israhel. Apparuit gloria domini super eos. locutusque
est dominus ad moysen dicens. Tolle uirgam et congrega
populum tu et aaron frater tuus. et loquimini
ad petram coram eis. et illa dabit aquas. Cumque eduxeris aquam de petra. bibet omnis multitudo et iumenta ei. Tulit igitur moyses uirgam
quae erat in conspectu domini sicut praeceperat
ei. congregata multitudine ante petram

NB 23.789
AB 2

Cod. sal. nov. 3514 fol. 3

Gz. Beh. i. Form. Anlage d. Rundform.

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

ante. Immici erant adinuice. Vocatis aut conuocatis principibus sacerdotū magistratibꝫ et plebe. dixit adillos. Obtulistis mihi hunc hominē quasi auertentē populū & ecce ego corā uobis interrogans. nullā causā inueni in homine isto ex his in quibus eū accusatis. sed neq herodes. Nam remisi uos adillum. nec nihil digni mortē actū est ei. Emendatum ergo illū dimittā. Necesse aut habebat dimittere eis p die festū unū. Exclamauit aut simul uniuersa turba dicens. Tolle hunc & dimitte nobis barabban. Qui erat ppter seditionē quandā facta in ciuitate & homicidiū. missus in carcere. Iterū aut pilat locutus est adillos. uolens dimittere ihm. At illi clamabant dicentes. Crucifige crucifige illū. Ille aut tertio dixit adillos. Quid enim mali fecit iste. Nullā causā mortis in eo inuenio. Corripiā ergo illū & dimittā. At illi instabant uocibus magnis postulantes. ut crucifigeret. Et inualescebant

Matthæi. Marci. Lucæ. Ioannis Passiones

NB 23.790

A

Lod. ser. mm 35,14 fol. 6'

gz. Tscbs. i. bardi. Mimbel, cl. Rundform.

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.:

Wien NB. ser. nov. 3622

unda flammas tempera. terre solu
Infunde nunc piissime donū pen
nouęne casib. nos error atterat u
Lucē fides inueniat. sic luminis iu
cuncta terreat. hanc falsa nulla
Presta pater. FERIA III. V
CONSORS PATERNI LUMIN
lucis a dies. noctē canendo
siste postulantibus.
Ufer tenebras mentiū. fuga cu

NB 23.79/1
A(E) RF

Wien

Cod. Ser. nov. 3622

(1 1' gr. Seite d. Vorsatzblattes

Fragment eines Hymnars aus d.

11. Jhdt.)

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

Discere nec nunc eas quod multa fidelia pigret

Linlocuplere penu defensis pinguibus umbris

Cepigere carpere · mapsi monumenta dirimus;

Mens aq; quod prima nondum defecerit ortu

Hic aliquis degens hyrcosa centurionum

Dicat · quod sterilis est sapio mihi · negro cupo

Esse quod arthesilas crumnosiq, salones

Postpo capite & figentes lumine terram

Murmura cui secum & rabiosa silentia rodunt

Tq, exporrecto trutinant uerba labello

Egroti ueteris meditamus sonia gigni

De nichil e nichilum in nichilum nil posse reuerti;

Hoc est quod pallescat quisnon prandia hoc est

Si populus frudet multrumq; roposa uuuemus

Ingeminat tremulosina so crispante cachinnos;

Inspice nescio quid crepidat mulo pecus; egregius

Faucibus exubeat glaucus; inspice sodes

Cui dicunt medico · iussus requiescere; postquam

Tercia compositas sudet nox concutere uenas

Demum ad horam domum modice sitiente lagoena

Olla. Seruet. Philosophum. Ego.

Bonadee pœnæ · n̄ poenore · ut aiunt. quin augurii mei
lae · quibi · ofelune longo cura ponū stipare quia · abhoc
facer hui poenore. abhoc poenore · abeo aiū qd ē poen
hui poem · abhoc poeno ·

Hyrcosa aut exlabore corporis & cibo multo ac somno so
ridu sudo · aut ad barbaros quosum qd fordi dicunt · nunc
de philosophis tractante die poeta · si qd mihi audiat
hoc dicat qd sanse sapio mihi hoc ē qd sufficit in natura

Salon apd athenienses philosophus & legis lator fuit · qui
duas tabulas legibi addidit · eoqd animū colentes · corporis
cultum abiecerunt · Salones aut dicit romano more sic coron
camillos dpusos · Et crūnosos aut die qs frugalitas philosophoꝝ
miseros uidet luxuriosis & pro di gs ·

Stoici dicunt mundū n̄ de nihilo sed athomis creatum ·
ideoq n̄ in nihilū posse resolui · sed rursus ī athomos ·

Philosophi oculis sibi formant de qbi scripturi sunt · aut sunt
discursus infirmitate hominū · quorū oculis plicatura
fetoris & insomniorum diuisorū imagines formantur ·

Philosophi prima questio · & de q inter omes conuenit nihil
ū de nihilo nasci · & nihil in nihilū resolui · & mundū
de nihilo factus ē · & in nihilū redigē · ideo aiūt nihil
de die n̄ qd hoc ē sedeo qd egre ·

Extali studio pallet qs diuturna cogitatio · Lucubratio · ine
dia pallore corporibi inicit ·

Illis ḡ disputationibi pridet populi · & rosa uuemus · aut
multū ingeminet aut multū rosa aut multū tremu
los aut multū cachinnos ·

Aliud tremat inchoat · Deinde nec loquē qui infirmitate sui
mundi · una cupiditatū suarū superare n̄ possunt · & alios de
riso tractū · cor roborant · & nec admodū uerum ·

Ad superiorū sensus cum redit · & Ueteres frustra eam curas egre
tumebat · & plus hic inuehit in eos qn̄ opus sit medicina docet ·

Sedes fecie aut antique affectionis ē signales · sodales de
cantur simul edales ·

Iubet medic ut tribi noctibi requiescat · & pqua septima nox coe
perit uideri · ut quiete dcta · & manifesto · uenas · ē deliciosas
sibi epulas & inomi ingluie piroso inducopet · & ppter · ut
inde sarpi balneū ingrediat · acp sibi nocte aut ū ppetuo ·
cōmanifestia habitur infirmitas ·

Postquā ille ager amedico iussus ē quiescere · & tria dies
ei sanū inuenit · iubet famulis ut de nobili apotheca
lagoena uino plena supremino sibi ante quā lauet
ab ducante ·

Supremū oppidū capimus · qd bona uina mittit · & oleosa ·
lagoena supremina uina cū sint tenuissime · usq; inveterata
dē infirmitas nimelligit · quæ tquanta sit · modice sitiente
lagoena · id n̄ valde plena · qd n̄ impleat · nisi usq; adcollum ·
t sitiente · qd uerustate decoquat · ac pboc sese ·

Verba media abeorum dum dicit esten
dunt non finitum esse dolorem

Wien NB. 131

Wien NB 131, fol. 7r

Venantij fortunati Pictauiensis Episcopi Carminum Libri aliquot,

Emendat. et optimae notae liber. vt videre licet ex Broueriana editione.

DOMINO SCO ETDOTE MERITORY ALTARIB: ADSCITO PARITER ETEDOCTO GREGORIOPAPE FORTVNATUS.

CArminum suorū luculenta uaceris
Actatis ingenia. quinatura feruidi. curatum
fulgidi. usu tritu. ausu securi. ore freti. more
festiui. pclaris operib. celebratura posteris
stupore laudanda reliquere uestigia. Certe
illi inuentione puidi. partitione serii. dis
tributione librati. epilogiorū calce iocun
di. colae fonte profluu. Commate succiso
uenusta. tropis paradigmis. periodis.
epechiremat ib. coronati. parit dcoturni.
I ale sin canentes. dederunt specimen. vt
adhuc nro tpore quasi sibi postumi
uiuere credant. dsinonearne uel carmi
ne. quos licet forsitan fine tulerit. tam cum
dicta pmaneant. uiuaci memoria. de
mortuis aliquid mors reliquit. nec totū
usq; quaq; sepeliuit inmulo. cui refert
liberū. ut uel lingua uiuat inmundo.
H oc nescient auara mors. auferre cū funere.
qd pora inuentu defunctus uida currere.
sinonpede poemate. Inhoc tam melius
superata mors inuida. si sermone senserit.
dmercede bis uicta. sedsic hos quoscarne
lingue iactitat lux illustres. quorū fuerit
apte damnū pati. dicta celari. quipom
posse facundie. florulenta germina. nisi
misissent inpublicū. fecerant peculatum.

liber 1 = 3. quintus. quae deest.

Merito fame radii. pqua traxerunt inper
agrantes omnia. quicquid magis carmina
locis innotescerent laus agerent. ita fit eis
consultius. si occultant tacti. quifastidii
potuerunt reuelari. Nec tamū sit. ex pro
brabile nescii. quodhorreat. quā pateſci.
qd urat. minorisq; dispendii. celata uideat
inscitia. quā plata. Quia illic obstat pudor.
nepdatur noticia. hicaudacia. pdit. utin
geratnota. Undeuir apostolicae pdicandae
papa gregori. quia uirtutum flagrat. utquiedā
exopusculis impertitae meae tibi trans
ferendapferre. nugarū mearū admiror
te amore seduci quaecū platae fuerint
necmirari poterunt. necamari. Prae
sertim qd ego impius detauenna pgre
diens padū. atesin brinta. plauem.
liquentia. celiamentūq; tranans. per
alpem uliam. pendulus. montanis
anfractib: drauum. norico. oenū. breonis.
licca. bauuaria. danubium alamannia.
rhenū. germania transiens. acpostmu
sella. mosam. axona. & sequana. ligere.
& garonna aquatanicae. maxima fluenta
transmittens. pireneis occurrens. ulio
mense. nuolis pene. autaequitando.
aut dormitando conscripserim. ubi inter
barbaros. longo tractu gradiens. aut ura
fessus. aut crapula brumali subfrigore.
musa horrante. nescio gelida magis anebria

Wien NB. 114

NB 23.662
AB RF

Cod. 114 fol 25

enantius Fortunatus, Carmina.

2. Tsb. i. Lateinisch. Pinus.

Reproduktionsrecht vorgenalten.
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

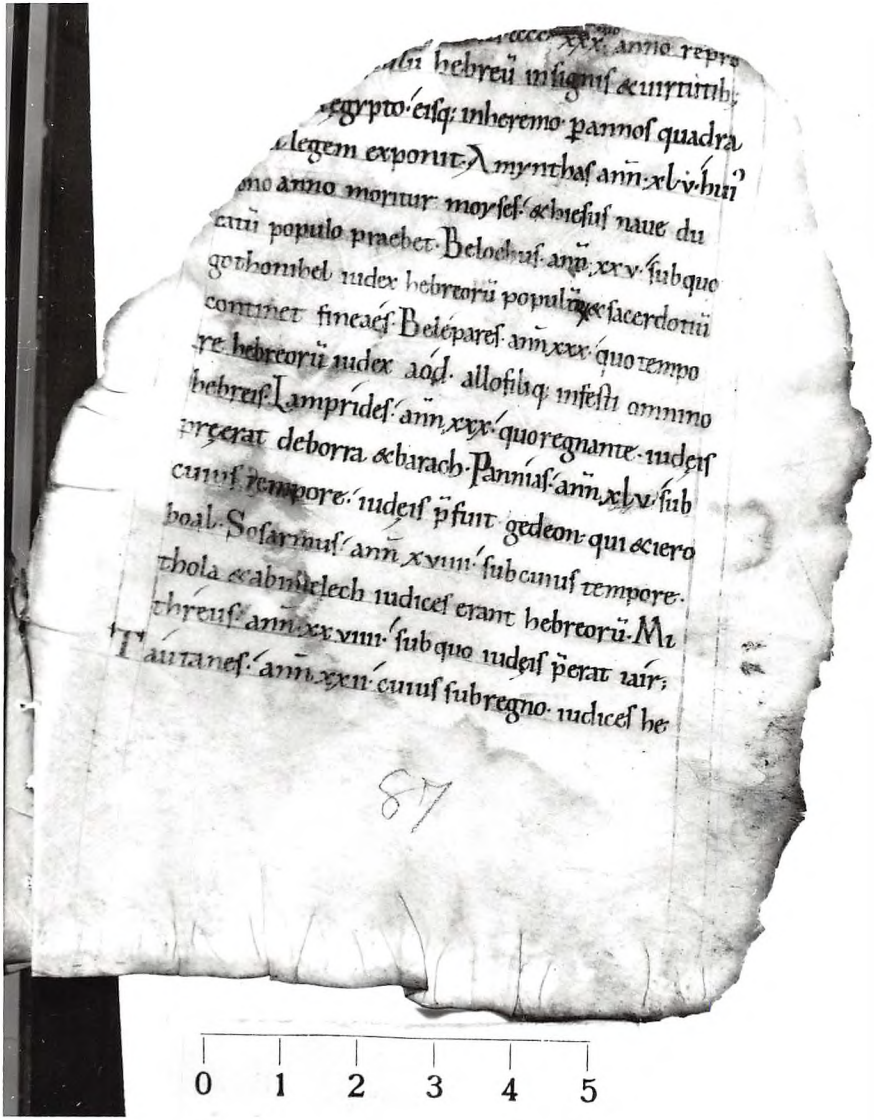

87

Wien NB. 203, f. 87r

NB 23.668
+B RF

Cod. 203 fol. 87

qz. Tsch. i. karoling. Minuskel

Jordanes. De regnorum et

temporum successione.

Reproduktionsrecht vorbehalten.
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Wasserzeichen

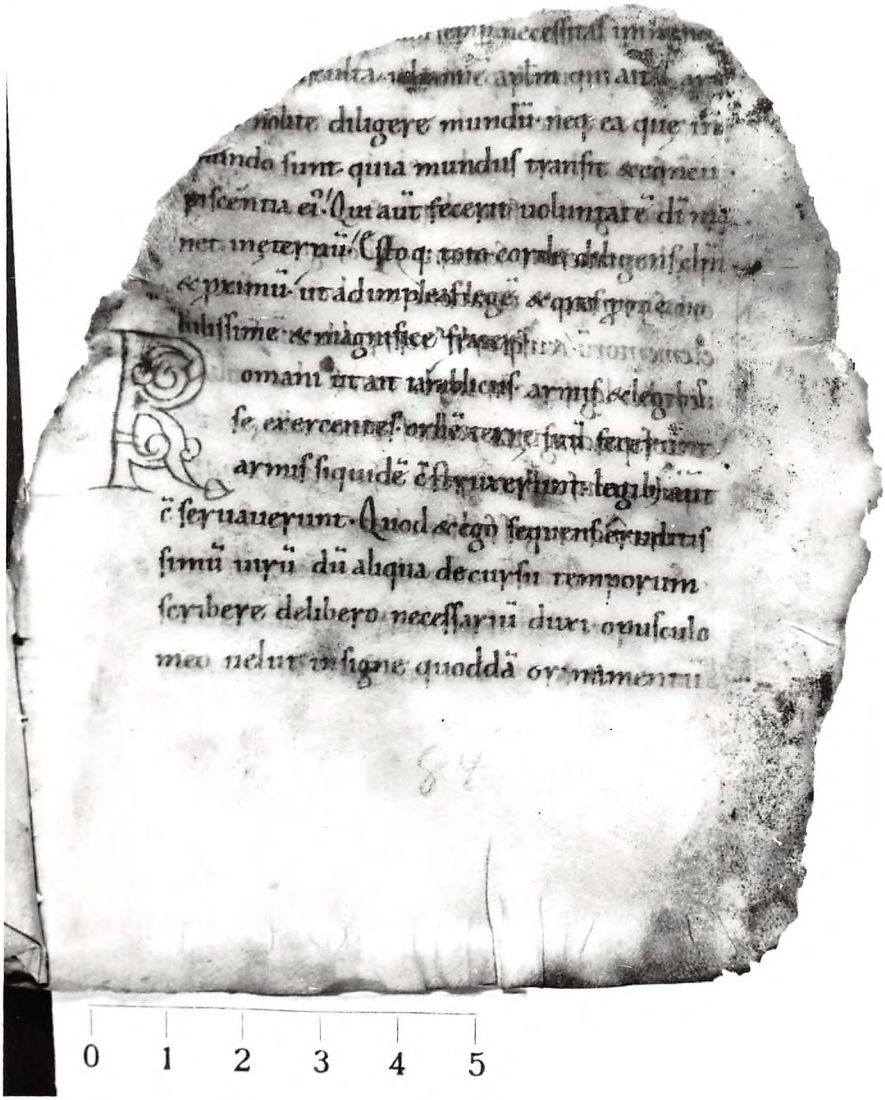

Wien NB. 203, f. 84r

NB 23.667
AB RF

Cod. 203 fol. 84

qz Isid. i karolig. Minuskel,

Iordanes: De regnorum et

temporum successione.

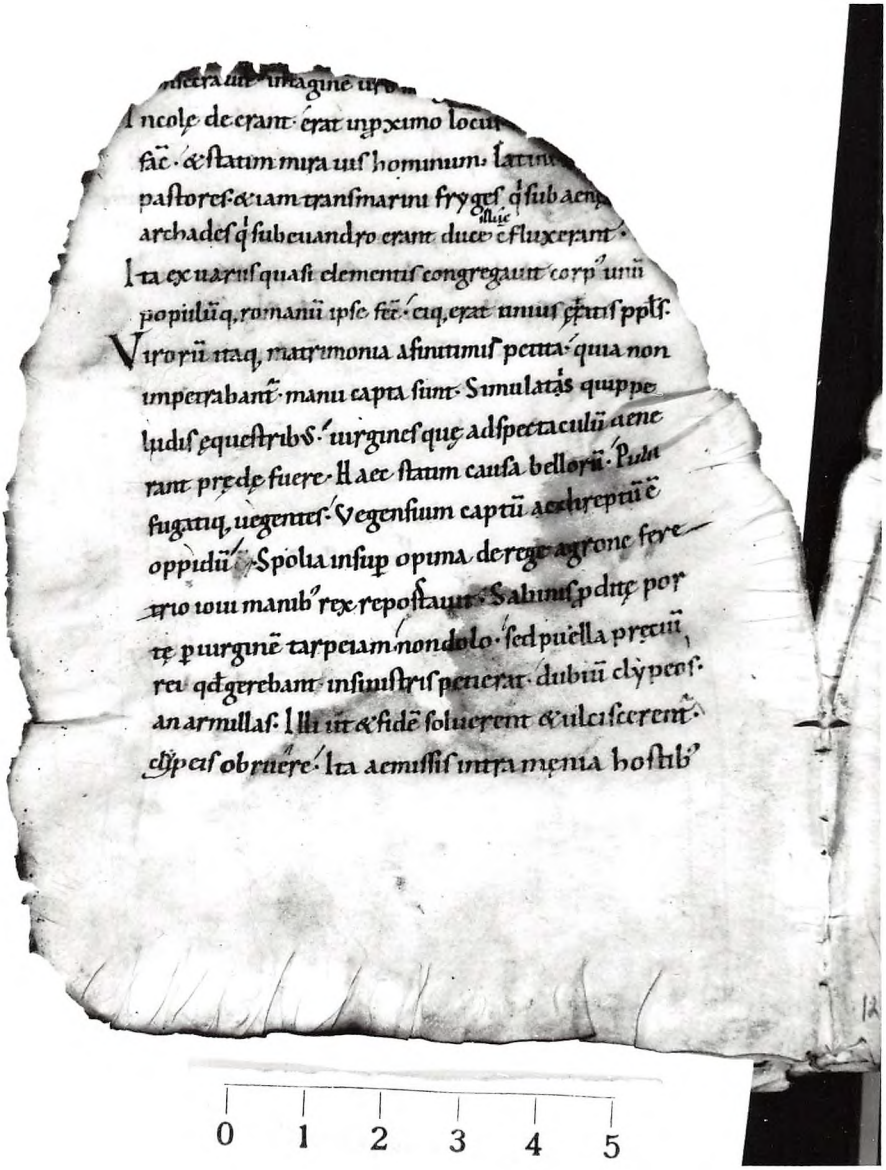

Wien NB. 203, f. 93v

NB 23,669
ABRF

Cod. 203 fol 93'

gz. Tscd. in barolig. minuscol

Jordanes: De regnorum ed

temporum successione)

Reproduktionsrecht vorbehalten.
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.:

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr.

uꝫderentur; Tantum auri & argenti in regia
repertum· tot spolia pr̃ciosa inpr̃elijs sublata·
ut merito credi possit hoc francos hunis iuste eri
puisse· quod hunj prius alijs gentibus iniuste eri
puerunt; Duo tantum ex proceribus francorū
eo bello perierunt· Cricus dux foro iulanus in
liburnia iuxta tharsaticam marrimam ciuitatē·
insidijs oppidanorum intercoeptus· & geroldus
baioariae p̃fectus· in pannonia· cum contra hunos
pr̃liaturus aciem strueret· incertum aquo eum
duobus tantum qui eum ob equitatē acsingulos
hostantē comitabantur interfectus ē· Caeterū
incruentum pene francis hoc bellum fuit & p
sperrimum exitum habuit· tam & si diutius
sui magnitudine traheretur·· Post quod &
saxonicum suae plixitati conuenientem finē
accepit; Boemanicum quoque & linonicum
quae postea ex hostā sunt diu durare nonpo
tuerunt· Quorum utrumq; ductu karoli iu
nioris celeri fine completum est· Ultimum con
tra nordmannos quidam uocantur primo py
raticam exercentes· deinde maiori classe ltto
ra galliae· atq; germaniae uastantes· bellū

Olim NB. 510. f. 39v

Wien NB. 510, fol. 39v

prouitate inde sustulerit. solita leuitate
commoti coniuratione facta omnimoda
defectione descuerunt. sed duabus expe
ditionibus ita sunt edomiti. ut tarda eis de
ditio. & pacis impetratio uideretur. Inte
dnm Leo papa anno pontificatus sui uu
cesimo primo circiter VIIII kl IVN. de
corpore migrauit. Stefanus q; diaconus
in locu eius electus atq; ordinatus est.
Non dum q; duob: post consecratione
suam exactis mensibus. quam maximis
potuerat itineribus ad impm uenire con
tendit. Missis interim duob: legatis qui
quasi p sua consecratione impi suggc
rerent. Quod ubi impr audiuit. remis
eis statuit occurrere. Missisq; obuiam his
qui eum illo deducerent aduentu eius
pue uenies cum magno cum ibidc
honore suscepit. Qui statim impi ad
uentus sui cautum insinuans. celebratis exmore mis
sarum sollemniis cum diadematis inpositione coro
coronauit. Multis deinde inter eos muneribus et
datis et acceptis. conuiuiisq; opipare celebratis et

Wien NB. 510, f. 109v

Wm NB. 510, fol. 109v

operatur miracula · prestante dño nro ihu
xpo · qui cum patre & spũ sco unus et regz
nat unus dꝰ · pmmo ꝯ talia secula seculoꝝ

Acta sunt autem hec sub die decimo kalen
darum decembrum · in altino ciuitate ·
sub theodosio imperatore augusto ;;;;;;

Wien NB. 576

Wien NB. 576, fol. 40r

pollicitationem · non ut uolui sed pro
ut potui effectui mancipatam ·
quaeso igitur te ut illum depcatus
promeream · qui suo simplo · nro duplo
suburnit · quatinus gratuita gra
sua · & eorundem scorum precibus
exoratus · saltim indies iudicii
cum electis tuis aliquam partem
habere me faciat · quo melius mihi
erat non nasci · quam natiuitatem
ab eis separari · Explicit

ORDO SCI SEVERI ET SCAE VIR
GINIAE ATQUE INNOCENTIAE

INCIPIT PASSIO · SCI
PANCRATII MARTIRIS
QUOD EST · IIII ID MAI ·

Wien NB. 576

Von NB. 576, fol. 55r

7604

ROBABI
LESATIS
ESTAD
gloriam uincentii
martyris. quod
descriptas passionis ipsius gestis. titulum
inuidus ~~erat~~ inimicus. Unde
reddimus fide plena rela tionē
gestorum. que litterarum
apicibus adnotari iudex non immeri
to noluit. qui a uictum se cru
bescebat audiri. Naturalis quip
pe prouidentia est male er
rantium auferre de medio testi
monia probitatis. b igitur: Cum a
apud cesar augusta a ciuita

Wim NB. 576

NB 23,699
ABRF

Cod. 576 fol. 65

gz. Tschs. mit Initiale "P".

Beginn d. Passio Vincentii 10./11. Jh.

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

fluctus iam molliss harena cumulauerat & elementi ipsius prolabentis congerie. Adhonorem famulatus lambendo seuerit sepulture demonstrat;
Unde nihil mirum si humana postmodum obsequia compleuerunt. quod iam & elementa ipsa persoluerunt;
Sepultus est in litore inter ipsa soli a quarum q. commertia. qui in documentum fidei. p̄ sui miraculo & terris fuerat. p̄batus & pelago; demonstrat ergo mutus anus illa locū litoris. & quasi relegens certa oculis signa uestigis. & incuruo errore litorum. expedita dirigitur inuentio. Uincemus si sequi uenti

Wien NB. 576 f. 79v

NB 23,700
AB RF

Cod. 576 fol 79'

qz. Tscds. aus d. Passio Vincentii

10/11 Jh.

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

Isg subiugo xpi sub quo ipse intrephensibilit⁹ & mus — .11.
ussime imparat. in benedictione semini⁹ abrahę tam
generositate qua utrumq; spe competentē sibi accepit
uxorē. Sed sicut in nauis ure duplici uertuone feriendus
ita ustitię di hic inchoat. ut ea in iudicio inreparabiliter dispdat. ita miscdia ei⁹ diligentib⁹ se plerumq;
eua in hoc sęculo diuitias bonitatis suę concedit ꝑgusta-
re. ut inenarrabile illa glam quā nec oculus uidit nec
auris audiuit nec in cor hominis ascendit. cū pacientia
discant expectare. ltaq; cū summa spe utriq; parentis
sexus utilis expectaretur q̄ terreni regni siu successor
existeret. puida di miscdia quę eua uota nouit excede-
re. dedit eis plem rem. aquę plus qm utili animo
ad regni celestis hereditatē eos ꝑcederet. eisq; succeden-
tibus bona sine fine mansura ꝑpararet. Hęc itaq; q̄a .111.
exemplo dauid inmanē ursū scilicet diabolū qndoq;
suffocatura erat. dō disponente q̄ quos ꝑdestinat uocat.
aparentib⁹ illi in baptismate ꝑsagū nom ursula indi-
tum ē. Quę cū ut regia plem decuit regali ambitio-
ne educata maturalib; incrementis ꝑficeret. teneros
gtatis annos morū cepit maturitate ꝑcedere. & cui
iam te mundus ulluerat euangelicis imbuta ꝑcep-

Wien NB. 576

Wien NB. 576, fol. 118r

Hand G

Quia nec regnum terrenum aliter habe
re uoluit · nisi sicut modo habet cum
patre impotestate · ideo noluit ungi
§ Filii dauid oleo temporali; Filii dauid; Quatu
or modis dicuntur filii · idest natu
ra · ut isaac filius fuit abrahę; Secun
do imitatione · ut iudei dicuntur
filii diaboli imitando eum · ut ad
eos dns dicit; Vos ex patre diabolo
estis; Et item; Cuius opera facis ·
eius filius et uocaberis; Tercio ad
optione · ut hester dicta est filia
mardochei; Quarto doctrina · ut
paulus dicit per euangeliū; Ego uos
genui; DAUID; Dauid dicit for tis
manu · quia ꝓstauit goliad; Abra
Abraham ham dicitur pater multarū · Sub
audit gentium futurus ꝑ fidem;
Quare autem istorum dicit filius? Isaac
quia ad hos facta est repromissio
de xpō; Ad abrahā quidem dic
tum est · in semine tuo benedicen

excellentior fuit quam dauid;
Et quia narraturus erat et repeti
turus ingenerationis ordine abra
ham · id circo primū posuit dauid ·
et postea abraham · ut diceret:
Abraham genuit isaac; filius autē
istorum dicitur · quia non solum
dicuntur filii qui generantur apa
tre · sed et hi qui de eadem pro ge
nie sunt sicut filii israhel · dicunt
omnes iudei · Et filii ismahel omnes
sarraceni; Filii abraham; De abra
ham et isaac et iacob · non est ne
cesse quic quam dicere · quia notum
uobis est qui fuerint · et quam iuste uixe
rint · et quia dm in suis actibus prae
figuraverint; Abraham genuit isaac.
Abraham · dm patrem significaut ·
Isaac dnm ihm xpm; Et sicut abra
ham optulit filium suum · sic ds ꝑ
nobis optulit filium suum unmo
landum · Et sicut isaac portā

Wien NB. 724. f. 6v

Cod. 724 fol. 6'

ob. Hälfte d. Text. i. karol. Minn.

Reproduktionsfrei verbenutzen,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

Quia nec regnum terrenum aliter habe
re uoluit · nisi sicut modo habet cum
patre impotestate · ideo noluit ungi
§ Filii dauid oleo temporali; Filii dauid; Quatu
or modis dicuntur filii · idest natu
ra · ut isaac filius fuit abrahe; Secun
do imitatione · ut iudei dicuntur
filii diaboli imitando eum · ut ad
eos dns dicit; Vos ex patre diabolo
estis; Et item; Cuius opera facis ·
eius filius et uocaberis; Tercio ad
optione · ut hester dicta est filia
mardochei; Quarto doctrina · ut
paulus dicit per euangeliu; Egouos
genui; DAUID; Dauid dicit̃ for tis
manu · quia p̃ualuit goliad; Abra
Abrahum ham dicitur pater multarū · Sub
audit̃ gentium futurus p̃ fidem;
Quare autem istorum dicit̃ filius · Isaac
quia ad hos facta est repromissio
de xp̃o; Ad abrahā quidem dic
tum est · in semine tuo benedicen
tur omnes gentes; Ad dauid au
tem; De fructu uentris tui ponā
super sedem tuam; Quare pri
mum posuit dauid et postea abra
ham · quia de illa gente nullus
excellentior fuit quam dauid;
Et quia narraturus erat ex re peti
turus ingenerationis ordine abra
ham · id circo primū posuit dauid ·
et postea abraham · ut diceret ·
Abraham genuit isaac; filius autē
istorum dicitur · quia non solum
dicuntur filii qui generantur apa
tre · sed et hi qui de eadem pro ge
nie sunt sicut filii israhel · dicunt̃
omnes iudei · Et filii ismahel omnes
sarraceni; Filii abraham; De abra
ham et isaac et iacob · non est ne
cesse quic quam dicere · quia notum
uobis est qui fuerint · et quam iuste uixe
rint · et quia dn̄s in suis actibus prae
figurauerint; Abraham genuit isaac ·
Abraham · dn̄m patrem significauit ·
Isaac dn̄m ih̄m xp̃m; Et sicut abra
ham optulit filium suum · sic ds̄ p
nobis optulit filium suum immo
landum; Et sicut isaac non ē im
molatus sed aries pro · sic nec diui
nitas passa sed humanitas · Corpus
ui delicet · qd̄ inter peccatores con
uersabatur · quasi aries inter spinas ·
Isaac risus interpretatur · quia mat

Wien NB . 724

Utm MB. 724, fol. 6v ?
zu lesen ?!

tamen multa genera salis; Est tamen natura
lis necessaria ad omnem escam; Sulmentus
enim saporem dat excitat auiditatē &
appetitum in omnibus cibis; Exeo quip
pe omnis uictus delectatio & summa
hilaritas; Omnes pecudes si semel gus ta
uerint delectant eum, Corpora astrin
git et siccat defuncta & iam aput ves
cendi labe undicat ut durent, Omnis
ista natura spiritalit conuenit doc to
ribus; faciunt enim doctores auidita
tem spiritalis cibi · scripturæ quæ an
te uiles nobis erant eorum reseratio
ne delectabiles nobis fiunt, Appetitur
ab omnibus animalibus quia & doc
trina apostolorum suscipit ab om
nibus gentibus, Restringit corpora
sic sit perdoctrinam uel luxuriosi
casti fiunt, fugat muscas id ē diabolos,
Et ideo iure dixit illis dns uos estis sal
terræ · i dest habetis in terris qđ

terra deeo; Vnde & insuuersis ciui
tatibus hoc legimus aspersum ne
quis ibi postea uellet manere, Quod
abimelec fecisse legimus et elio ad
riano de hierusalem, hac similitu
dine si doctor ad hæresiam conuer
sus fuerit et erit derecta & habe
tur contemptui ab omnib· ita ut
nec aue ei dicatur: sed ab omnibus
exsecretur; Sic paulus dicit, he
reticum hominē post primam & se
cundam correptionem deuita,
Vos estis lux mundi, Estis lux parti
cipando lucem illam de qua scrip
tum est, Erat lux uera que illumi
nat omnem hominē, Sicut enim
per lucem omnia noxia fugant
fures ludi et nocua bestiæ ac
fantasmata demonum similiter
p prædicationem apostolorum omnia
nocua animarum detecta sunt.

Wien NB. 724. f. 32v

A

Cod. 724 fol. 32'

ob. Hälfte d. Txsd. i. karolig. Minuskel.

Reproduktionsrecht vorbehalten.
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothe
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

De sanato puero centurionis. XVI

Cū introisset capth.

DE SANATO PUERO CENTURIONIS.

Cum autem introisset capharnaum. Capharnaum uilla magna erat in gali lea inqua romani principes solitu erant sedere. cum illuc dñs adpropin quasset. Accessit adeum centurio. non corpore. sed fide & affectu. Narrat enim lucas quia iudeos adipsum mi serit. indignum iudicans se aspectibus eius praesentari. Centurio dict. eo quod c. militibus praest. sicut quin quagenarius. qui l. & decem. qui x. militibus presunt. Rogat eum per ipsos iudeos quos miserat. qui etiam ei hoc dixerunt. Dignus est ut hoc ei prestet. qm̄ diligit gentem nr̄am. & sina gogam nobis aedificauit. Dne. puer meus iacet indomo paralyticus. Paralyticus grece. Latine dissolutus om nibus membris dicitur. Dixi am. quia pueri quatuor modis dicuntur. Ergo modo quo pueri dauid dicti

Centurio unde.

decanus.

Paralyticus unde

Multi enim paralitici ambulant, & ad didit, & male torquetur, & ait illi ihs. Videlicet missis eius, ego ueniam & curabo eum, & sicut alius euange lista refert. statim cepit ire. non p ullo dono. sed prouide & humiliter. & prudentia centurionis. fide quia credidit paraliticū a saluatore posse sanari. Humilitate. qua se ipsum dig num non estimauit adeum uenire. prudentia. quia ubiq. dm̄ posse ope rari quae uellet uerbo. & respondes centurio ait. Dne. non sum dignus sit intres subtectū meum. Refert lu cas quia miserit multa missos dicens. nese fatigaret. quia non esset dignus ut subtectum eius intraret. Sed tan tum dic uerbo. et sanabitur puer mis. Credebat quia uis gentilis. quia ipse esset qui dixit. et facta sunt. manda uit. et creata sunt. Nam et ego homo

Dignus intres

Ergo homo sū sup potestate

sum subpotestate habens sub me

A(B)R

Cod 724 fol 47'

ob. Hälfte d. Texts. i. bar. Minus.

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.:

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibl
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Ge

quantomagis tu qui habes angelos in po
testate si ꝓceperis raphahelo uel eius
ordini statim fiet. Dico huic subaudit
multi; Miles dictus a mille. quia mille primū aromulo in numero ordinatis. Miles unde
seu quia de mille unus eligebat. quan
do eligebant; Et seruo meo fac hoc. idē
opus. & facit; Seruus dictus. quia primū seruatus ē in bello; Omnis creatura tibi Seruus unde
obaedit ut dño. idcirco potes facere quę
cumq; uolueris; Audiens autē ihs. mira Audiens ihs mira tus est
tus ē; Mirandā & imitandā fidē. uiden
tibus & audientibus demonstrauit;
Nam ipse ante eius fidē agnouerat. qui
creauerat; Et sequentibus sē dixit; Non Non inuenit tan ta fidē in israhel
inueni tantā fidē in israhel; De israhel
carnali dicit. qui legē & ꝓpheras habe
bant. & tamen eius diuinitatē non sic in
telligebant; Nam inuenerat in apostо
lis & in nathanaele ꝓfectā fidē. sed deu
daeis carnalibus dixit. quia israhel gene

Dico autē uobis. quod multi ab oriente Multi ab oriente et occidente.
& occidente uenient. Per istas duas par
tes. alię etiā intelligunt. scilicet tot
mundus; Et accedunt fide addīm. &
recipient in illū paradisū. ubi abra
hā est. & isaac. & iacob. & beata uita
fruent; Filij autē regni huius. eicien
tur in tenebras exteriores. idē uidei
qui ibi nati fuerant. & legē accepe
runt. & de patriarcharū ꝓgenie sua.
mittentur in tenebras exteriores.
hoc ē in infernū. ubi ꝓpetuę tenebrę
sunt; Interiores enī tenebrę. cęci
tas mentis. qua melius uidere debe
mus; Sed qui dm non cognoscit. ha
bet istas tenebras in presenti. Mit
tetur pro istis in exteriores. ubi cru
ciabit simul cū corpore & anima;
ibi erit fletus. & stridor dentium;
Infletu oculorum. & dencium stri
dore. carnis et ossium resurrectio

Ljus NB. 724, f. 48r

A(B)RR

Cod. 724 fol 48

ob. Hälfte d. Texts. i. Band, Minusk.

Reproduktionsrech vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

capillorum uestrorū nouerit; Scien
tia numeri demonstratur. non eius
dem numeri conseruatio; Nolite ergo
timere. multis passeribus meliores esti
uos. hoc est plus ualetis. et plus cari
estis dō; Meliores enī ad taxationē p
tinet. meliores uero. ad computationē;
Omnis ergo qui confitebitur me corā
hominibus. confitebor & ego eū corā
patre meo. qui in cęlis est; Confessio
hic non solū uoce. sed etiā opere intel
legitur. Qui a qui dicit se nosse dm.
et mandata eius non custodit. mendax
est; Qui autē negauerit me corā ho
minibus. negabo et ego eū corā patre
meo; Et hic negatio et p uocē. & per
opera intellegitur; Et non solū nega
tor dī non agnoscetur adō in alia una
sed etiā ignorans dm. ignorabitur adō;

qui confitebit me co
ram hominib;

QVODNS NON VENERIT PACE
MITTERE SED GLADIVM; Gladium

XXVIII Nolite arbitrari. quia uenerim pacē

pace bona. et est pace mala; Quando
dns in hunc mundū uenit. pacem
malā mundus habebat in malo; Misit
dns euangeliū suū. et cęperunt cogno
scere. quia non bene concordabant ad
inuicem; Et missum est bellum bonū
ut rumperetur pax mala; Tali modo
fecisse legitur dns. cum omnis mundus
qui tunc erant. congregauerunt se
ut facerent turrim. per quā possint
explorare quid esset in cęlo. et etiam
se defendere ad diluuio si iterū foret.
aut ab igne qui mundū habet delere.
Inmisit in una nocte diuersitatem
linguarum. et cęperunt p hac causa
discordare. et dimiserunt quod facie
bant; Hoc tenore cum mundus con
cordans esset in adorandis idolis. inmi
sit uerbū euangelij. et cęperunt tunc
discordare bene. qui ante una mente
in malo erant; Gladium autem dicit
separationē uerbi. qm̄ sicut gladius

Vienna NB. 724, f. 64r

NB 23.742

AB RF

Cod. 724 fol. 64'

Hälfte d. Texts. i. kard. Minusk.

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

sedes duodecim; per duodenarium nu
merum omnis perfectus scorum nume
rus exprimit; qui iudicabunt in aq
comparatione sui quare illi cum si
militer carnei fuerint & adō creati
non custodierint mandata dī sicut
isti; & propterea condempnabunt
eos dignos esse gehennę qui noluerint
similia illis agere; Iudicantes duo Iud xii tri
decim trib israhel; Sicut p xii apos b isr
tolos omnis electorum numerus ex
primit; ita p xii trib omis gentes
& iudę intellegunt; propter duode
narium numerum qui perfectus
& apud paganos & consecratus in di
uinis scripturis inuenit; & omnis
qui reliquit domum uel fratres
aut sorores aut patrem aut matrē
aut uxorem aut filios aut agros
propter nomen meum centuplum Centuplu
accipiet & uitam aeternam possidebit; accipiet
deest qui propter dm terrena re xl iiij

loco scribitur centuplum accipiet
in hoc saeculo; possumus conside
rare quantam gloriam beatus pe
trus accepit in hoc saeculo qui po
terat post quam ad dnm uenit iu
uos uerbo occidere mortuos uiui
ficare claudos erigere etiam ut ca
nit celum claudere & aperire, qui
bonum est ad comparationem quod
ante tenebat. Nunc quoq magnū
regnum habet deullis et seruus per
omnem mundum & ipsi & omis sci propt
amorem dī; Multi autem erunt pri
mi nouissimi & nouissimi primi;
& deinde ex ea gente potest intelle
gi; & de iuda et latrone et de desi
doso fratre & studioso accipi potest.
qd frequenter tardus frater sed
tamen studiosus ad sequatur quod
acrius ingenii p desidiam perdit;

DE PERARIS CON
DVCIS INVINEAM;

Wien NB. 724. f. 116r

NB 23, 743
A(B) R

Cod. 724 fol. 116

. Hälfte d. Tscds. in kornol. Minuskel.

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne ...

consuetuerat p̄ fest dimittere populo
unū uinctū quē uoluissent.
O breuerem tua scelicos festi concedeba
tur. uita uni reo; habebat autem in
signem uinctū. hoc nomen nomen p
malitur suus. quidicebatur barabbas.
Bar filius dicitur. rabbi magistri. sub
audit tor ū. Idē uir doctor ū; Abillo
enim dic. adiabolo quitamquam latro
insidiatur cauli dn̄i. rec tusiunt erre
gentur. usquequo conuertantur.
Congregatis ergo illis. dixit pilatus
Quem uultis dimittā uobis. barabban
An ihm quidr̄ xp̄s. Sciebat enī. qd
p inuidiam tradidissent eū. Quanta
agit inuidia inter homines. Ccce dn̄s
nihil habebat in hoc sęculo. nisi uictū
et uestitum. et seruiebat omnibus
predicando. sanando infirmos. et ta
men factione primorū oderunt illū.
et occiderunt. et elegerunt quinū
quam aliud nisi male fecerat; Tales sunt
Ihc propter dona fiunt. quia
scriptum est. Diuicię addunta
micos plurimos. Apauperem autem.
et hiquos habuit separantur.
Sedente autē eo pro tribunali. Pro
condicione; phisquę adtribuebant.
Misit ad eū uxor eius. Ante quā im pla
cito ueniret. laborauit multū pila
tus. ut dn̄s dimitteretur. Sed cum
uxor mandauit quia insomnis post
quā dies factus fuerat multa deb
laudisset. tunc amplius satagebat.
Nihil tibi et iusto illi. hoc enī. nihil tibi
nocuit. nihil illi nocuit. Multa enī
subaudiuntur somnia. passus sum hodie
pusiū ppt eū. Abangelis uidelicet.
diabolus enī cum suis satagebat. ut
dn̄s crucifigeretur. aestimans sucrū
hominē ee. Nec mirū si adistam fe
minam angeli uenerint. cum et
balaam dn̄s locutus sit. et cornelio
angelus apparuerit. Principes autē
sacerdotum et seniores populi

Cod. 724 fol. 265

ob. Hälfte d. Texts. in karol. Minuskel.

Reproduktionsrecht vorbehalten.
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.:

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

intellegatur; Iudei suspicatisunt quod
eclipsis solis aut lunę fuerit ipso tempo
re. sed non fuit. quia eclipsis solis non
potest esse nisi mortua lunę. neq; eclip
sis lunę. nisi mueteri luna; Ea hora dns
pependit in cruce. qua adam peccauit
in paradiso; Nam scriptum est quod
audierit adam uocem dī deambulan
tis in paradiso post meridiem; eadem
hora qua adam mortem induxit. ea
dem hora secundus et uerus adam
mortem uicit; Et sicut dns tribus horis
pependit in cruce. sic adam tribus ho
ris fuit in paradiso; Et circa horam no
nam. clamauit ihs uoce magna dicens;
Eli. eli. lama zabtani. hebraica lin
gua ponitur idem uersiculus. propter reuerentiam dnī. quia oratio
eius est. ideo non est interpretatum;
Non autem habet in hebreo respice in
me. sicut in nris psalteris. neque me
us nisi una uice. nec etiam in greco;
Nam grece dicitur o. e c. oe t mo y. p
impleta. cum illum uiderent mori
in cruce; Non autem debet conun
gi el. cum i. sed separatim. nec debet
habere in capite aspirationem; Elem
primum nomen est. de. x. nominibus
quibus dns apellatur apud iudeos. et
inuenitur in nominibus hebreorum
infine. ut michahel. gabrihel. dicitur
autem grece ar ip oc id est forte; Quo
dam autem illic stantes. et audientes
dicebant. Eliam uocat iste. Milites hoc
dicebant. quia ignari erant hebree lin
guę; Sed et si iuden hoc dicebant. inui
dendo. et commutando in malam
partem. ut reliqua; Nam et helip
phetę nomen dns meus interpretatur;
Et continuo currens unus ex eis. accepit
spongiam impleuit aceto. et imposuit ha
rundini. et dabat ei bibere; Sicut lucas
refert milites inludentes hoc fecerun.
quia et hoc p phetatum fuerat. Et dns
dixerat. quia sciebat p phetatum dese.
et necdum completum dixit; Sitio.

Eli. lama

Eliam uocat iste.

Wien NB. 724, f. 269r

AB

Cod 724 fol. 269

obere Hälfte d. Txtsp., i. Korpus, Minuskel.

Reproduktionsrecht vorbehalten.
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.:

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbi
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne

ascendentes supra filium hominis supra eccle
siam suam. Ascendente, ut paulus. qui audiuit
uerba in paradiso que non licet homini loqui
Descendente. cui dicit. Non potui loqui uobis q.
spiritualib; sed quasi carnalib; Stabat iohan
nes. ideest in perfectione uirtutu. inde meye
batur celsitudine considerare dnicatus.
Stabant discipuli. quia magisteriu cuius sequeba
tur in bonis, Videns dnum ambulante.
hoc est uitiosa cu hominib; cuersante. &
pfectum uite demonstrante. Agnus. quia
immolaturus erat pnobis. et lanis sui uelle
ris largituru exempla uirtutu. Bene duo
discipuli. quia qui dnm sequitur. gemine
caritatis munere ornatus debet incedere.
Videt illos. quia qui intentione bona ha
bent. dns et adpbat & adiuuat. Quod
mansione eis inquisierunt. docent. ut
omis qui dnm opere sequentur. p uita
aeterna hoc agant. Hora erat decima
q. qui ad dni mansione uult uenire. lege
que ix. uerbis cprehenditur. Debet habere
cordis. et nomen quod a parentib; ac
ceperat dicit. et nomen quod ecclesie
congrue uel fundamentu. Dico xpm dnm
ministriu fuisse circumcisionis. idē exe
cutorē. Nathanahel dominus dicit dsmeus.
Due ut. Tercia aetate seculi. primo ante le
gem patriarchariu exemplo. Secundum
sub lege. scriptis pphetariu. Tercio sub gra
euangelii. Mater dni sinagoga. Mulier
eua appellata est statim. ut facta. inquit.
formatur eam in mulierē. Vasa vi. lapidea.
corda sunt scorum. que posita sunt ad
exemplu credentib; per vi. seculi aetates.
Secundu purificationē uidere; quia illis
solis data est lex. Mercetas binas. dilec
tionē dei & pximi. ternas. propter miste
rium trinitatis. Ministri apti. implendo.
ab
id est intellegendo. prima idria sub el. se
cunda sub noe. tercia sub abraham. quar
ta sub dauid. v. sub uetu. lu
opus decapta
uitate reductus. per lex annos plenitudi
nē bonoru operu. p dona spis scī uita

A(B)

Cod. 724 fol. 284

ber. flälfte d. Tx&d. i. boroling. Minuskel.

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

Gramma lugoido

lapis anum:

Lectum nazarus

nus:

Codex de monasterio sci nazaru

Gramma legendo tu

codex de monasterio sci nazari

Codex de monasterio sci nazari

Wien MB. 724

Urm NB. 724, fol. 287v

2/122

De parasceue
De sabbato paschę
De pascha
De ascensione dni
De pentecosten
De festiuitatibus martyrum
De cenceniis
De ieunio quadragesimae
De ieunio pentecosten
De ieunio septimi mensis
De ieunio kl nouembrium
De ieunio kl ianuariarum
De triduani ieunii consuetudine
De diuersorum dierum ac temporum ieuniis
De uario usu escarum
De carnium esu uel piscium

[illegible]

EA quae in officiis ecclesiasticis celebrantur partim scripturarum auctoritate partim apostolica traditione uel consuetudine uniuersalis ecclesiae statu reperiuntur quorum quidem primordia repetentes quibus exorta fuerint ut praediximus auctoribus referamus

Primum apud Petrum ecclesia in Antiochena est fundata ibique primum nomen Christianorum per eius est praedicationem exortum sicut actus apostolorum testantur Vocantur autem Christiani deriuatiuo uocabulo ex nomine Christi Nam sicut ex iudeo nomine uocabulum traxerunt iudaei a quo illa gens regulariter dicta est ita a Christo Christiana gentis nomen inhaesit cuius festiuitates diuinitus actis prerogatiua dignitas potestatis Ecclesia autem uocatur propter quod omnes ad eius uocat et unum congregat

Catholica autem ideo dicitur quia per uniuersum mundum est constituta uel quod catholica hoc est generalis regula trinitatis est ad institutionem hominum de inuisibilibus rebus caelestium uel propter omnem hominum genus ad pietatis subiectionem tam principum quam principatus subiectorum et idiotarum uel propterea quod generaliter cunctorum peccata quae per corpus et animam perficiuntur

Tabernaculum moyses legislator primum deo condidit Salomon deinde templum prudentissimum pectoris sui fabricauit nostrorum post haec temporum fides in eorum iuris de Christo ecclesiarum conseruauit

Chorosidem moyses posterorum fabricauit rubrica iubente primum instituit eiusque sexuum distinctas diuisiones se ad sororem praecunte Maria deo in choris carmen triumphale pepigerunt Chorum autem ab imagine sacrae coronae dicimus coronae et ex eo uocatum unde et ecclesiastici libri sortiti sunt statum sacerdotum antea nam et circuitus sacrae coronae sanctorum Chorus dictus propter mutuandi carminis ratio est quique apud iudaeos non minus ad deum canebant

Wien ÖNB Cod. 806, fol. 1v / 2r
aus Höningen

uulgi mauortem uocant. Id est mastem. quia signū
martialis dignitatis ac potestatis in eo est.
Caput enim mulieris. uir est. Lucae et pinde uelan
tur. dum nubant. Vt uerecundiam mulebrem
agnoscant. quia iam sequit inde quod pudeat.
Unde & rebecca. quae cum adsponsum duceretur. si
mul. ut eum ipsa conspexit. salutationē uel oscula
non sustinuit. sed statum sentiens. quod esset futurū.
pallio caput uelauit. Hinc & iam. & nuptę dicte
quod uultus suos uelent. Obnubere enim operire dr.
Unde & nubes dictae. eo quod aethera obtegant.
Quod enim nubentes post benedictionē alterutra uno
inuicem uinculo copulantur. Videlicet. ne conpagē
coniugalis unitatis distrui pant. Mr uero quod
eadem utrta. candido. purpureoq; colore pmiscet
candor quippe admundiciam utę. Purpura. ad
sanguinis posteritatē adhibetur. Ut hoc signo. et
continentiae lex tenenda. abutrisq; ad tempus admo
neatur. & post haec reddendum debitum non
negetur. Quod eni dicit apls coniugatis. Abstinete
uos ad tempus. ut uacetis orationi Hoc ille candor
utrtae insinuat. Quod uero subiungit. & iterum;
Reuertimini in idipsum; Hoc purpureus color ille
demonstrat. Illud uero quod in primis. anulus. a
sponso sponsę datur. Fit hoc nimiru. uel ppter. mu
tuae fidei signum. uel ppt idmagis. ut eode pigno
re. eorum corda uinganturr. Vnde & quarto
digito. anulus idem inseritur. quod in eo uena
quedam ut fertur. sanguinis ad cor usq; puenit;
Minimus autē non amplius uno dabatur. ne

pluralitatis amore
Israhel autem inlicit
manifestatum sang
in elegendis martiis
Virtus. genus. pulch
si generosa. Si be ne
non genus. nec more
cent. Nec quertur
potius quam pulch
nutriat. & multo
ulchra enim. ut ait
& difficile custodi
unt aut certe nupt
sed plen requirun
ut carnis uoluptat
dum ppagnis qu
indicant causam p
quis. luxuriose am
creandorum liber
Unde necesse est. ut
intercedant. Nup
roles. fides. & sacra
ne preter unculu
altero concubatur.
pudice nutriatur.
separetur: neq; ca
Sacramentum autem
qua sicut non pot
ta nec uxor. aut
hoc in singulis quib

Wien NB. 806, f. 42v

NB 23.748

A(B)RF

Cod. 806 fol. 42'

Txst. in karolingischer Minuskel; Isidor v. Sevilla - Officia.)

Reproduktionsfrei verfügbar,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne [illegible]

liquescit aquarum fruct ignis. estus capiendis. terra rigorem sitq. sicca caelo uicib. uarijs
ta totus quatuor sibimet per-motua tẽpora nexus temperatur animus. fluuialis hiems frigat
undisq. que frigore artat maturat & ōma torret sicca & ignea estas uer. temperiem sibi sumit
de hoc utroq. grata tepidã igne & aquam tenet. Aurã molliter fluentẽ. autumnus frigore
torpet. siccitate hiulcat. Sic corpora quatuor exhis nãta copulantur. spatiũ haec quoq. noctis
& horas temperat dierũ mediũ ignem quod ardet & aret. tempus hinc diei est mediũ undis
frigidũ & umidum est. tempus inde noctis sunt extrema umida noctis prima iam calet lux
hinc atq. illinc tibi blandũ mane temperatur. Sunt ultima sicca diei prima friget umbra
ex utroq. accipe legẽ & temperare uesperi & tot res inuidet aler. fulgida astra caeli caelũ
caeliq. figurã perpetesq. motus fixum in medio quod & imum est pondus omne terrae
glaucum oceanum mare & amnes insulas orbi alma. Auras liquidas modo densas. Indemox
serenas tot corpora pinnipotentũ pictam grata blanda uarium decusatq. nitorem
addet. tot natantũ. tot terrigenũ decoratũ multa forme pulchrum. & tot res inuidet
aler te esse nolle dama rapidũ tardo & grata currens hac & hac uagarique. statusq. mouen
tia densis raras magna paruis obscuris fami cerata nigra luminosis introcedentia
natis nata nascituris. medium extremis medio illa atq. imus alta summis concordat
lege. superna lege dico uerũ unũ carmen modulantur. concinuntq. in unũ unũ quodam ap
petit audet quicquid ambit ee & tot res inuide si audes te esse nolle dama notitiam
enim eui dentior bonum mali est. LXXV EXPERIMENTUM HIS QUIBUS POTENTIA
INERTIOR EST UT PER DISCIPLINAM MALUM ANTE EXPERIMENTUM SCIANT.

Item non esse bona dulcia si non patescentur aduersa. ne bonũ quod obtemperando minus diligebat ardentius diligit comparando. Nonerit magnus magnum putans si cadunt ligna lapides & moriuntur mortales. quod si artifex de tali materia faciat aliquid quod melior illo est
nonne melius seipso aliquid fabricauit. nullo modo qua non solum melior sed neque quidem arta potest esse materia. Si enim materia est subiecta est artificio. si subiecta est
inferior sit necesse est. LXXVI OMNIA MENSURA ET NUMERO ET PONDERE DISPOSUISTI.

Mensura unum potest intelligi. Numeri enim abeo mensurantur ut mensura possit
patere intelligi. & numerus ipse filius pondus spissi. Amor est enim naqua amat dicit
pendet ab amore. & qui pendet ad aliquid uenturus est. erit nãq. numerus de mensura
& inde ipse ordo sequitur. Apondere dicitur pendet ad ordinẽ nisus pertinet. ordo enim
potest & iam pondus accipi. pondus conatus est esse potest ad locũ conatus ad locum

Wien NB. 957

NB 23.765
AB RF

Cod. 957 fol 15

De diversis quaestionibus.

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

quia pater est populi fidelis & successionem prolis deorsum uersus enumerans
peruenit usq; ad dauid. Inquo regni stabilimentum manifestissimum appar& atque
inde per salomonem natum della inquā pater eius peccauerat turpem regiam per-
secutus usq; ad dñi generationem perducit. Lucas uero alius euangelista qm ipse
generationem dñi quae secundum carnem est sed in sacerdotali psona explicandā
suscepit. ad quam personā perueniēs mundatio & abolitio peccatorū. non ap prin
cipio libri sicut matheus. sed ab illo loco ubi baptizatus est ihs. ubi peccatorum
nostrorum mundationem praefiguratur. Incipit patentium eius originem grada
tim persequi. neq; deorsum uersus sicut ille quierum ad susceptionem peccatorum
tamquam descendentem insinuabat. nec eos patentes quos ille nominat. Alia
enim erat origo sacerdotalis quae p unum & filius dauid sicut ad sol& de
tribu sacerdotali matrimonium sortientem . . & fecerat. uterq; maria de utraq:
tribu. id est & de regia & de sacerdotali cognationem duceret. nam & quando
censita sunt ioseph & maria scriptos eos fuisse de domo. id est de genere dauid
& elisab&h quae nihilominus cognata mariae scribitur. erat de tribu sacerdo
tali. Si autem matheus quamquam descendē ad susc ipienda peccata nostra
regem xpm insinuat. per salomonē ad dauid descendit. quia salomon della
inqua dauid peccauerat natus est. Ita lucas quamquā ascendēte post abolī
tionem peccatorum sacerdotem xpm insinuat. per nathan ascendit ad dauid.
quia nathan pphēa missus erat cuius correptione dauid ipsius peccati abolitio
nem paenitendo impetrauit. Itaq: postea quam transit lucas personam
dauid non dissonat a matheo. In omnib: generationum. nam eas nominat
ascendens ad dauid usq: ad abraham. quae ille descendens ab abraham usque ad
dauid. Ad dauid enim duas familias. regiam & sacerdotalem origo illa distri
buta est. quarum duarum familiarū sicut dictum est regiam descendens mat
heus. sacerdotalem ascendens lucas secutus est. ut dñs noster ihs xps. rex & sacerdos
noster. & cognationem duceret de turpe sacerdotali. & non esset tamen de tribu
sacerdotali. hoc est de tribu leui. sed esset de tribu iuda. hoc est de tribu dauid.
et qua tribu nemo intendit alteri. Ideo & filius dauid maxime dicitur secun
dum carnem. quia & lucas ascendens & matheus descendens in dauid sibi obuiā
fecerunt. Oportebat enim ut euacuatur us sacrificia quae secundū ordinem
aaron in leuitico sacerdotio fiebant. non esset & de tribu leui. nec de ipsa tribum

d ostendebat. retrorsum uersus tamquā ire quierum post abolitionem peccatorū. tamquam ascendentem.

Wien NB 957

NB 23.766
ABER

lad. 95 fol. 20

Quaestiones evangeliorum.

Reproduktionsfrei vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.:

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

Ɛ plebi xpi solamen subpeditant incunctis laboribꝫ lubrici seculi.
U os xpi martyres nos ualde flagiles.
P recibus nos iusto iudici sinceris iugiter commendare curare.
Quid tu uirgo mater plorans rachel formosa De uno Mart.
C uius ultus iacob delectat ceu sororis anculę.
L ippitudo eum iuuce. T erge mater fluentes oculos.
Q uam te decent genarum rimule.
H eu heu heu quid me incusatis fletus incassum fudisse.
C um sim orbata nato paupertatem meā quis olus curare.
Q uiñ hostib. cedere angustos terminos quos mihi iacob adquisiuit.
Q uiq. stolidis frībus quos multos ꝑ dolor extuli ēcc pro futurus.
N umquid flenduſ est iste qui regnum possedit celeste.
S uiq. prece frequenta miseris frībus apud dñm auxiliatur.
QUI CELORUM CONTINES REGNA
O lentum qui consolatio comprobaris unica
U mbrosae qui fles iherusalem ruitura menia
N osmet aruina uera petimus libera
P reuenire tua nostra tribue lamenta
O anima miserrima hoc lamento signata
Q uae diem tuam transitoriam hic celebras defendam
A lis absconsis time uentura tempora
I ndie poenas ne perferas aliena
N e uallo circumdata depressa angustia
Requiras latibula
N e terrae consternata lapidibus uacua
Ipsis gemas misera
U isitationis quia presentis inscia
D electationes tuas sequeris auida
Ɛ xclama peccauimus reatum cognoscimus
Detur gratis uenia
A dte iam confugimus amatis eruamur
Refugium dnē te da demus ut gratias
Per cuncta secla

Wien NB. 1043, f. 5v

NB 23.

Cod. 1043 fol. 51

qz. Textseite

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung.

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

t creator grates frequens consonet alleluia.
oc deniq nomen audire iugiter delectatur alleluia.
oc etiam carmen celeste comprobat ipse xpc atta.
unc uos osocii cantate lecantes atta. t uos pueroli respondete semp atta.
unc omnes cantu simul att dño atta xpo pneumatiq alleluia.
aus trinitati aeterne in baptismo dñi que clarificatur hinc canam atta.

LAVS TIBI XPE quies creator
redemptor idem ce saluator.
eli terre maris angloꝝ ce hominum.
uem solum dñm confitemur ce dñm.
u peccatores uenisti ut sanos faceres.
ne peccato peccati assumens formulam.
uorum degrege ut cananeam suscepisti mariam magdalenam.
adem mensa uerbi diuini illam micis hanc re fouens poculis.
n domo symonis lepri communis accubans repleti.
ur murat phariseus ubi plorat femina criminis conscia.
ecator contemnit compeccantem. peccati nescius penitentem.
eraudit. emundat. feriam adamat. ut pulchram faciat.
ed es amplectit domineos. lacrimis lauat. regit criminosis.
lauanda. tergenda. ungento unxit oculis eruit.
eꝝ sunt communia que tibi placent opatris sapientia.
atus ex uirgine qui non dedignatus tangi de peccatrice.
phariseo es inuitatus marie ferculis saturatus.
nctum dimittis multum amanti nec crimen postea reputanti.
emonis eam septem mundans septiformis spiritus.
x mortuis te surgente das cunctis uidere priorem.
ac xpe pascha nostram signat ecclam. quam ad filiorum mensa uocas alienorum.
nam inter conuiua legis ac gre spernit. pharisei falsus lepra uexat hereticum.
alis sit tactus tangit te quia peccatrix quia uenis optatrix.
uid nam haberet egra simon accepisset. si non eum uidisset. ad esse.
ex regu duxi nomen nos salua. peccatorum tergens cuncta crimina sca.
spes ce gla. ALLELVIA.

0 1 2 3 4 5

Wien NB. 1043, f. 6v

NB 23.
A

Cod. 1043 fol. 6'

gz. Textseide

Reproduktionsrecht vorbehalten.
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

Wien NB. 1140

entes uigilias nocte supra gregem suum. Et ecce angls dñi stetit iuxta illos. et claritas dñi circumfulsit illos. et timuerunt timore magno. Et dixit illis angls. Nolite timere. Ecce enim euangelizo uobis gaudiū magnū. quod erit omni populo. Quia natus ē uobis hodie saluator. qui ē xp̄s dñs in ciuitate dauid. Et hoc uobis signum. Inuenietis infantē pannis inuolutum. & positum in presepio. Et subito facta ē cū angło multitudo militiae celestis. laudantiū dm̄ & dicentiū. Gloria in altissimis dō. & in terra pax hominibus. bonae uoluntatis.

SECVNDŌ LVCAM.

IN illo tēp̄. Pastores loquebantē ad inuicem. Transeamus usq; bēthleem. & uideamus hoc uerbū quod factum ē. quod dns ostendit nobis. Et uenerunt festinantes. & inuenerunt mariā & ioseph. et infantem positū in presepio. Uidentes autē. cognouerunt de uerbo quod dictum erat illis de puero hoc. Et omnes qui audierunt mirati sunt. et de his quae dicta erant a pastoribus ad ipsos. Maria autē conseruabat omnia uerba haec. conferens in corde suo. Et reuersi sunt pastores glorificantes & laudantes dm̄. in omnibus quae audierant & uiderant. sicut dictum ē ad illos. IN DIE SCO.

INITIVM SCI EVANGEL. S. IOHANNE.

IN principio erat verbum. Et uerbum erat apud dm̄. et dns erat uerbum.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Cod. 1140 2a

Wien NB. 1140
f. 51v

ad inuicem. Quis reuoluit nobis lapidem ab ostio mo
numenti. Et respicientes uiderunt reuolutum lapidem.
Erat quippe magnus ualde. Et introeuntes in monu
mentū uiderunt iuuenem sedentē in dextris cooptum
stola candida & obstupuerunt. Qui dicit illis. Nolite ex
pauescere. Ihm̄ quaeritis nazarenum. crucifixum. surrexit. non est hic. Ecce locus ubi posuerunt eū. Sed ite di
cite discipulis eius & pāro. quia praecedet uos in gali
leam. Ibi eum uidebitis. sicut dixit uobis. FR. II.
NILLO TEMP. Duo ex discipulis. S. LVCE.
ibū ibant ipsa die in castellum quod erat in spacio stadi
orū sexaginta abhierusalem. nomine emmaus. Et ip
si loquebantur adinuicem. de his omnib, quae acciderant. Et factum est dum fabularent & secum quererent
et ipse ihs̄ appropinquans. ibat cum illis. Oculi aut illorū tenebantur. ne eum agnoscerent. Et ait ad illos.
Qui sunt hii sermones quos confertis adinuicem ambulantes. et estis tristes. Et respondens unus cui nom̄ cleo
pas. dixit ei. Tu solus pegrinus es in hierusalē. et n̄ cognouisti quae facta sunt in illa his diebus. Quib, ille ait.
Quae. Et dixerunt. De ihū nazareno. qui fuit uir pro
phēa potens in opere et sermone. coram dō et omi pplō.
Et quomodo tradiderunt eum summi sacerdotes et prin
cipes nri in damnationē mortis. et crucifixerunt eū.
Nos aut sperabamus. quia ipse est redempturus isrl.
Et nunc sup haec omnia. tercia dies est hodie quod

Cod. 1140 59v

Wien NB. 1140

usti · usq. ad sanguinem ꝛacharie filii barachie · quē occidistis inter templum & altare · Amen dico uobis · uenient hec omnia sup generationem istā. Hierusalē hierusalem · que occidis prophetas · et lapidas eos qui ad te missi sunt · Quouies uolui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas · & noluisti · Ecce · relinquetur uobis domus urā deserta · Dico enim uobis · Non me uidebitis amodo · donec dicatis · Benedictus qui uenit · in nomine dñi ·

N illo tē p̄. In prima miss. s. ioh. sec

Dixit ihē discipulis suis · Ego sum uitis · uos ioh.
palmites · Qui manet in me & ego in eo · hic fert fructū multum · quia sine me nihil potestis facere · Siquis in me nō manserit · mittetur foras sicut palmes & arescet · Et colligent eum · et in ignem mittent & ardet · Si manseritis in me & uerba mea in uobis manserint · quod cumq. uoluerit petetis · et fiet uobis · In hoc clarificatus ē pater meus · ut fructum plurimū afferatis · et efficiamini mei discipuli · Sicut dilexit me pat̄ · & ego dilexi uos · Manete in dilectione mea · Si precepta mea seruaueritis · manebitis in dilectione mea · sicut & ego patris mei precepta seruaui · & maneo in eius dilectione · Hec locutus sū uobis · ut gaudiū meum in uobis sit · Et gaudium urm̄ impleatur · Ad pvbt

N illo tēmp̄. miss. s. iohannē ·

Dixit ihē pāro · Sequere me · Conuersus pārus ·

Wien NB
Cod. 1140 3a

Wien NB. 1140 f. 2v

hoc erat inprincipio apud dñ · Omnia per ipsum fac
ta sunt · et sine ipso factum ē nihil · Quod factum ē ·
in ipso uita erat · Et uita erat lux hominum · & lux
in tenebris luc& · et tenebre eam ñ comphenderunt ·
Fuit homo missus a dō · cui nomen erat iohannes ·
hic uenit in testimonium ut testimoniū phiberet
de lumine · ut omnes crederent p illum · Non erat
ille lux · sed ut testimoniū perhiberet de lumine ·
Erat lux uera · que illuminat omnē hominē uen
ientem in hunc mundū · In mundo erat · & mundus
p ipsum factus ē · & mundus eum ñ cognouit · In pro
pria uenit · et sui eum non receperunt · Quotquot
aut receperunt eum · dedit eis potestatem filios dei fie
ri · his qui credunt in nomine eius · Qui ñ ex sanguini
bus · neq; ex uoluntate carnis · neq; ex uoluntate ui
ri · sed ex dō nati sunt · Et uerbum caro factum ē · &
habitauit in nobis · Et uidimus gl̄am eius · gl̄am q̄si
unigeniti a patre · Plenum gr̄a · & ueritate ·

IN NAT. S. STEPHANI · S. MATHIN.
IN ILLO TEMPORE ·

Dicebat ihc turbis iudeorū · & principibus sacerdo
tum · Ecce ego mitto ad uos prophetas · & sapientes ·
et scribas · & ex illis occidetis et crucifigetis · et ex eis fla
gellabitis in synagogis uris · Et persequemini de ci
uitate in ciuitatem · ut ueniat sup uos omnis sanguis
iustus qui effusus ē super terram · A sanguine abel

V. m. N B
Cod. 1140 2v

Wien NB. 1140

S. TIBVRTII ET VALERIANI.
illo temp̃ Dixit ihc̃ discip̃ suis. Hoc est preceptum meũ.
Ego sum uitis uera. S. GEORGII MART.
et pat̃ mis agricola é. S. MARCI EVANGEL.
Dix ihc̃ discip̃ suis. Vos estis sal terre. FOR DIE
Quis urm̃ habebit amicum. Req̃ LETAN̄ MAJOR.
ante ascensionem dn̄i. in diebus rogationum. feria. ii.
Ego sũ uitis uera. S. VITALIS M.R̄.
et pater meus agricola é. VIGIL APOSTOLOR
Ego sum uitis. uos palmites. PHILIPPI ET IAC̃.
Req̃ post natale dn̄i. in prima missa. Scī iohann̄ euang̃.
ILLO TEMP̃. IN DIE. S. S. IOHANN.
Dixit ihc̃ discipl̃ suis. Non turbet̃ur cor urm̃. Creditis
in dm̃. et in me credite. In domo patris mei mansiones
multe sunt. Si quominus dixissem uob̃. quia uado pa
rare uobis locũ. Et si abiero et preparauero uob̃ locũ.
iterũ uenio & accipiam uos ad me ipsũ. ut ubi sum ego.
& uos sitis. Et quo ego uado scitis. et uiam scitis. Dicit ei
thomas. Dn̄e. nescimus quo uadis. et quomodo possumus
uiam scire. Dicit ei ihc̃. Ego sũ uia. et ueritas. et uita. Ne
mo uenit ad patrem. nisi p me. Si cognouissetis me. et
patr̃e meũ utiq; cognouissetis. Et amodo cognoscetis eũ.
et uidistis eũ. Dicit ei philippus. Dn̄e. ostende nob̃ patr̃e.
et sufficit nob̃. Dicit ei ihc̃. Tanto tempore uobiscũ sum.
& n̄ cognouistis me philippe. Qui uidet me. uidet et pa
tr̃e. Quomodo tu dicis. ostende nob̃ patr̃e. Non credis.

Wien N 3
Cod. 1140 83 a

Wien NB. 1140

IN SABBATO SCO.
SECVNDVM MATHEVM.

VESPERE SABBATI QVE LVCESCIT

in primam sabbati. uenit maria magdalena. et altera maria. uidere sepulchrum. Et ecce terre motus factus est magnus. Angelus enim dni descendit de celo. et accedens reuoluit lapidem. et sedebat sup eū. Erat autē aspectus eius sicut fulgur. et uestimenta eius sicut nix. Pre timore autē eius exterriti sunt custodes. et facti sunt uelut mortui. Respondens autē angelus. dixit mulieribus. Nolite timere uos. Scio enī. quod ihm̄ qui crucifixus ē quaeritis. Non ē hic. Surrexit enim. sicut dixit. Uenite et uidete locū. ubi positus erat dns. Et cito euntes. dicite discipulis eius. quia surrexit. Et ecce. precedet uos in galileam. Ibi eum uidebitis. ecce dixi uobis.

IN DIE SCO PASCHE.
SECVNDVM MARCVM.

NILLO TEMP.

MARIA MAGDALENE ET MARIE

Iacobi et salome emerunt aromata. ut uenientes unguerent ihm̄. Et ualde mane una sabbatorum ueniunt ad monumentū. orto iam sole. Et dicebant

Wien NB
Cod. 1140 59

Wien NB. 1140

Siquis uult me sequi · deneget semetipsum · et tollat crucem suam · et sequatur me.
Nolite arbitrari · quia uenerim. S. GORGONII.
S. PROTI. ET IACINTHI.
Cum persequentur uos in ciuitate ista. S. CORNILI.
Uae uobis qui edificatis monumenta prophetarum. CIPR.
Ego si exaltatus fuero a terra. EXALT. S. CRUCIS.
Sicut fulgur exit ab oriente · et paret VNDE SUPRA
usq. in occidentem. S. NICOMEDIS MR.
Siquis uult me sequi · deneget semetipsum.
Cui simile est regnum dei. SCI EUSEMII EP.
& cui simile est existimabo illud. S. LANTBERTI M.
Qui amat patrem aut matrem plusquam me · non est me.
Eleuatis ihesus oculis S. IANUAR. EPI.
in discipulos suos · dixit. VIGIL. S. MATHEI. AP. S. LUCE.
IN ILLO TEMPORE. Uidit ihesus publicanum nomine leui
sedentem ad theloneum · & ait illi. Sequere me · Et re
lictis omnibus · surgens secutus est eum. Et fecit ibi con
uiuium magnum leui · in domo sua. Et erat turba multa
publicanorum et aliorum qui cum illis erant discumben
tes. Et murmurabant pharisaei et scribae eorum · di
centes ad discipulos eius. Quare cum publicanis et pecca
toribus manducatis & bibitis. Et respondens ihesus · dixit
ad illos. Non egent qui sani sunt medico · sed qui male
habent. Non enim ueni uocare iustos · sed peccatores
ad poenitentiam. IN DIE S. S. MATH.
IN ILLO TEMPORE. Cum transiret ihesus · uidit ho

M

Cod. 1140 89n

banaiaſ aſabel. p̄ hoſ. xxxx. ſortes connume
ram. at ſedens ſapienſſiſſimꝰ princepſ inter
tres. quidā ipſi dd regē ee aſſimant. e con
gruę potē iſtorię intellectus cōpetere. qa
ſtatum ſubſequit. ipſe ē quaſi venerimꝰ. ligni
uermiculuſ. terredonaſ greci uocant ligna.
uermes qđ terrendo edant. hoſ nos ūmmato
res dicim. idē mittiſſimuſ ſup omſ ſuoſ. in
imicoſ aut quāuis patient ferre ē tam
quaſi paruuſ uermiculuſ lignū forte ac
ualidū ērodit. ſic ille aduerſarioſ con
ſupſit. adq deuenit. qui octingentoſ. in
tfecit. impetu uno. potē intelligi hoc
factū fuiſſe quando peuciens philiſteoſ.
cū. p̄pucia illę annumerari ſauli. ſi cum

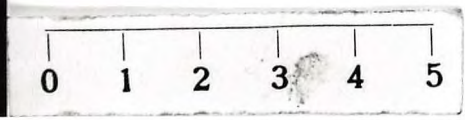

Wien NB. 1761

NB 23.779
A(B)RF

Cod. 1461 fol. 142

Gz. Teodo. i. Karoli Magn. d.
Später. m. Hände

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

quos nos iuxta simmachū mlineas ēbdomadū
ucrimꝰ qui gradus intellexit mlineas ut mani
festiorē sensū legentib; faceret siue ita erant ex
structi gradus arte mechanica ut singulos um
bra descendens horarū spatia terminaret. de
portento i. designo solis qđ uiderat ezechias. sup
sepulcra filiorꝫ dauid ostendit sepulchrū eze
chie excelsius et fabricatū quā ceterorꝫ filiorꝫ
dauid. Mausolea sunt sepulchra regū. amau
soleo rege egⁱ priorū dicta nā eo defuncto
uxor eius mire magnitudinis sepulchrum
extruxit sepulchrū intantū ut usq; hodie
omnia monumenta preciosa ex nomine
ei mausolea nuncupentur. parui pendebant
nō curabant despiciebant. exedra absis quedā
basilice t pretorio subiacens. basilios custos

populi di
Cōmenta
isse si rep
intrare. i
ē qđ ualu
mtas uo
tatis adu
aut in sta
one ure
re quā u
Ventus
iē intrib
ta editio
rectorē
tus. Yo si
tria non

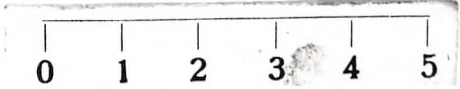

Wien NB. 1761, f. 167ᵛ

NB 23.780
A(B)RF

Cod. 1761 fol. 167'

gz. Texts. i. kaudi, Minuske d.

Spätz. m. Hände.

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

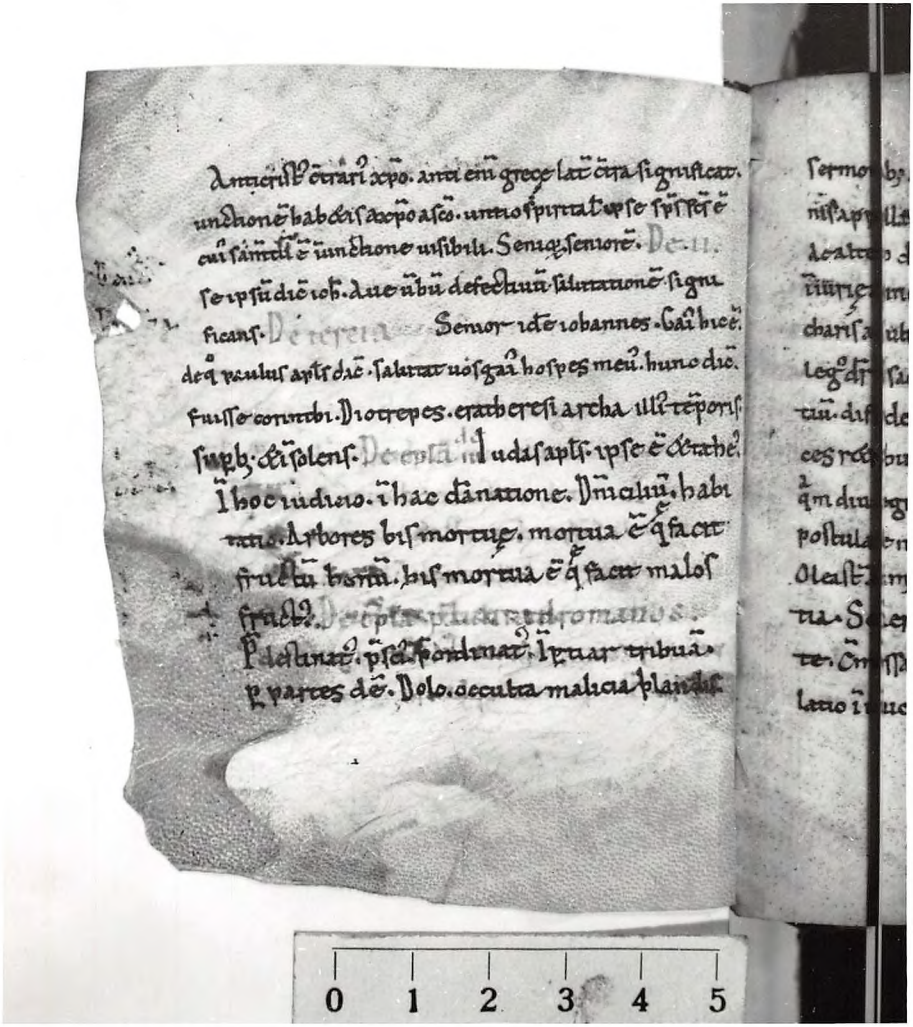

Wien NB. 1761, f. 197v

NB 23.781
A(B)RF

Cod. 4761 fol. 197'

gz. Texts in karolingischer Minuskel
d. Spätzeit, mehrere Hände

Reproduktionsrecht vorbehalten.
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

egr̃ pro allata ꝯpostea corū puriā
sua reportant ossa. eorum. Lo
culus adaliquid ponendū mea
factus locus seu aductus adpe
cuma. custodiendā.
Exod. Elesmoth. ebraice. Exodus grece.
ecitus. latine. Ingressio uiae
Urbes tabernaculorū. Mansionū
uicinburgi. fiscella sarpea iun
cea tecta immodū nauis. fiscus
aut sacculus ē publicus hunc

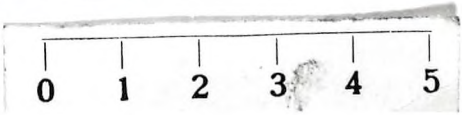

Wien NB. 1761, f. 27v

NB 23.795
A(B)RF

Cod. 3961 fol. 27'

ganze Textseite in karolingischer
Minuskel des 9. Jahrhunderts, mehrere Hände

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

lā mouere dr̄. Migabe ignota be
stia quā tanī simulē cameleonti dicunt
Cameleon n̄ habē unū colarē ꝑ diuīsa ē
uaricate consperſus ut pardus. Corpus
eius ꝑ cameleontes ad colores q̄s uidē
facillima ēuersione uariat. Alioq̄ ani
maliū n̄ ē ita adēuersione facilis corpu
lentus. Stelio animal modicū qđ aduo
landū pennas n̄ habē ſ ąſi manib. nitit.
Vnde & ꝑ salemonē dr̄. Stelio manib
nitit. Stelio genꝰ Lacerte decolore in
diū nom habens: ē em̄ tergore pictus
lucentib. guttis immodū stellarū. de
qua ouidius. Aptūq̄ colore nom habē
auris stellat̄ corpore guttis. Lacertus
reptile genꝰ vocat̄ qđ brachia habeat

Wien NB. 1761, f. 49r

NB 23.776
4(R) 2F

Cod. 1761 fol. 49

gz. Txds. i. karoli. Plinius. d.

Spiz. n. chr. Hānde.

Reproduktionsrecht vorbehalten.
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

Istiusmodi genus descriptionis no
tae caesaris appellat. qd cū litteris
que Antiqua man appellat pficit.
Cū quis romanor̄ in aedificiis parie
tib; t murris. aut in monumentis
saxeis. ob memoriā sui. suor̄. q aliqd
litteris comendare sculpendo cu
raverat. eas cū punctis. & titulis
obligat. ne istā quis ignarus le
gere possit. Ut t sup̄ in paucis ostēn
sum est. A. F. I. O. Y. : : · : :
: : · H C · P · T V : R S : : S
B : : N : F : C · · : R C H · : P · S
C : : P · GL : : R · : : S · Q : M : R

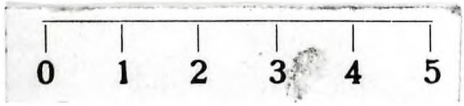

Wien NB. 1761

NB 23.778
A(B) RF

Cod. 1761 fol. 104

gz. Teach. i. barcli. Sinns. d.

Spätz. mehr. Hände.

Reproduktionsfrei vorbehalten.
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

qđ̃ inectã eĩ magisteriũ ſit custodriũ·
quifuit cũ principibꝫ populi ·i· qui ove
ratus ẽ in patriarchis ꝫ phetis ẽ apostolis·
Dan catulus leonis ſluit largit̃ debalan
catulus leonis ꝫpt̃ ſalomis fortitudinẽ due·
et̃minũ ei ꝓtingebat usq; adbalan in mul
ta largitate· Dan iudiciũ imꝑatur· balan
pinguedo t bruchas· antichristũ ſignificans·
qui catulus ẽ leonis ·i· filius diaboli qui
ferox ẽ ñ qđ̃ diabolus naturã ſuã hominis
nature coniungat· ſic xp̃i ſuã· ſed qđ̃
pessimũ hominẽ illũ ſuis artib⁹ impleat
qui iudiciũ ſimulãt ẽ largit̃ fluat debalan

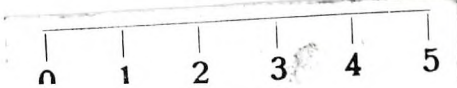

Wien NB. 1761, f. 84v

NB 23.777
A(E) R F

Cod. 1761, fol. 84'

qx. Text k. i. kareli, Minusk. d.
Spdz. mehr. Hände.

Reproduktionsrecht vorbehalten,
Pflichtvermerk bei Veröffentlichung

Aufn.: _____

Aus dem Bildarchiv d. Öst. Nationalbibliothek
Belegstück erbeten. Beschriftung ohne Gewähr

Abb. 15
Cod Vindob. 761, fol. 102r und 102v, vgl. Anm. 157 und Anm. 159

U. Ruhsam, Der Schreiber im Lesebuch, Amsterdamer Publikationen z. Sprache + Lit. 1 (1973) S. 47

MISSA PRO AMICO VIVENTE

Rege dñe qs famulum tuum. N. & intercedentibus omnib' scis tuis. gratiae tuae in eo dona multiplica. ut ab omnib' liber offensis. & temporalib' non distringatur auxiliis. & sempiternis gaudeat instituus. p d.

Grata sit tibi dñe haec oblatio famuli tui. quam tibi offerimus in honore omnium scorum tuorum. qs. ut ei pficiat ad salutem. p d.

Subiectum tibi famulum qs dñe, ppiciatio caelestis amplificet. & praesentis uitae periculis exuatur. & perpetuis donis firmetur. p d.

Wien NB. 1815

Wien NB. 1815, fol. 220r

A84/2

uæsumus omp̃s ds̃ ut famulus tuus. N. qui tua miseratione
suscepit regru gubernacula. uir tutũ. & iam. omnũ p̃cipiat
incrementa. quibus decenter ornatus. & uiciorũ monstra
deuitare. & ad te qui ua. uer tas. & iusta. es. gratiosius
ualeat peruenire. Qui cum dõ patre S t c ũ
unera. dn̄e qs̃ oblata sc̃ifica. ut & nobis unigeniti tui
corpus & sanguis fiant. & regi. N. ad obtinendã. animæ
corporisq. salutẽ. & peragendũ iniunctũ officium. te
largiente usquequaq. proficiant. p dn̄m
æc dn̄e oratio salutaris famulũ tuum. N. ab omnibus
tueatur aduersis. quatenus & ecclesiasticæ pacis obtineat
tranquillitatẽ. & post istius temporis decursũ. ad æternã
perueniat hæreditatem. p dn̄m.

M FREGE ET CIVIS QUI LOQUITUR SIBI SUBIECTO.

Ds̃ quo conteris bella. & impugnatores uincis sperantiũ potentia tuæ
defensionis expugnas. auxiliare qs̃ famulo tuo regnũ. coniugi
& ꝓlem populoq. sibi subiecto. p quos misericordiã tuã supplices
imploram. ut te parente remissionẽ peccatorũ p̃cipiant. & cuncta

Wien NB. 1815

Wien NB. 1815, fol. 221r

Cl. 2788